

1 ANALÝZY A ZHODNOTENIE VÝCHODÍSK PRE ROZVOJ MIKROREGIÓNU	3
1.1 Širšie územné väzby	3
1.2 Stav územnoplánovacej dokumentácie obcí, zhodnotenie a priemet	4
1.2.1. Priemet územno-plánovacích dokumentov	4
1.3 Prírodné pomery	8
1.3.1 Poloha územia	8
1.3.2 Geologické, hydrogeologické a geomorfologické pomery	9
1.3.3 Klimatické pomery	9
1.3.5 Hydrologické pomery	10
1.4 Súčasná krajinná štruktúra	11
1.5 Ochrana prírody a krajiny, územný systém ekologickej stability	14
1.5.1 Územná a druhová ochrana	15
1.5.2 Územný systém ekologickej stability	17
1.6 Životné prostredie	18
1.7 História, osídlenie, urbanistický vývoj	20
1.7.1 História	20
1.7.2 Kultúrne dedičstvo	26
1.8 Architektúra	29
1.8.1 Ľudová architektúra v obciach	29
1.8.2 Urbanistická štruktúra sídiel, postupnosť vývoja obcí	34
1.8.3 Súčasná architektúra	35
1.8.4 Bývanie	37
1.9 Technická infraštruktúra	38
1.9.1 Doprava	38
1.9.2 Vodné hospodárstvo	39
1.9.3 Energetika	41
1.9.4 Plynofikácia, zásobovanie teplom	42
1.9.5 Telekomunikácie	44
1.10 Sociálna infraštruktúra	44
1.10.1 Kultúra, osвета	44
1.10.2 Občianska vybavenosť	45
1.10.3 Školstvo a zdravotníctvo	45
1.10.4 Rekreačia a športové aktivity	45
1.11 Hospodárska základňa	47
1.11.1 Priemyselná výroba	47
1.11.2 Nerastné suroviny a prírodné zdroje	50
1.11.3 Poľnohospodárstvo a pôda	50
1.11.4 Lesné hospodárstvo	52
1.11.5 Poľovníctvo	53
1.12 Rekreačia a cestovný ruch	53
1.12.1 Súčasný stav v oblasti cestovného ruchu	53
1.12.2 Vybavenosť mikroregiónu z hľadiska cestovného ruchu	54
1.13 Ľudský potenciál	56
1.13.1 Obyvateľstvo	56
1.13.2 Kluby, združenia a spolky	60
1.13.3 Združené spoločenské aktivity	62
1.13.4 Športové aktivity	63
1.14 Trh práce	65
1.15 Kultúrno-spoločenský život obcí mikroregiónu	70

1.15.1. Ľudový odev	70
1.15.2 Ľudové remeslá	71
1.15.3 Ľudové tradície a zvyky.....	72

1 ANALÝZY A ZHODNOTENIE VÝCHODÍSK PRE ROZVOJ MIKROREGIÓNU

1.1 Širšie územné väzby

Mikroregión Východný Hont bol zaregistrovaný ako občianske združenie na Ministerstve vnútra SR pod číslom VVS/1-900/90-218023 v roku 2003. Mikroregión Východný Hont sa nachádza v malebnom vidieckom prostredí Krupinskej planiny a Čebovskej vrchoviny, presnejšie v juhozápadnej časti Banskobystrického kraja. Zvláštnosťou je, že sú v ňom združené obce z dvoch okresov - Veľký Krtíš a Krupina. Mikroregión zlučuje desať malých obcí s počtom 4 994 obyvateľov. Obce sú si blízke nielen geograficky, ale hlavne bohatým kultúrnym a prírodným dedičstvom. Mikroregión vznikol za účelom zlepšenia životných podmienok obyvateľov v súvislosti zachovaním ľudových tradícií a rozvoja vidieka. Sídлом mikroregiónu je obec Sucháň. **Medzi najdôležitejšie priority mikroregiónu Východný Hont patria zníženie nezamestnanosti, rozvoj vidieckeho turizmu, dobudovanie infraštruktúry, vytvorenie informačného systému, ochrana kultúrneho a prírodného dedičstva, čo je deklarované v jeho stanovách.**

Zoznam obcí mikroregiónu

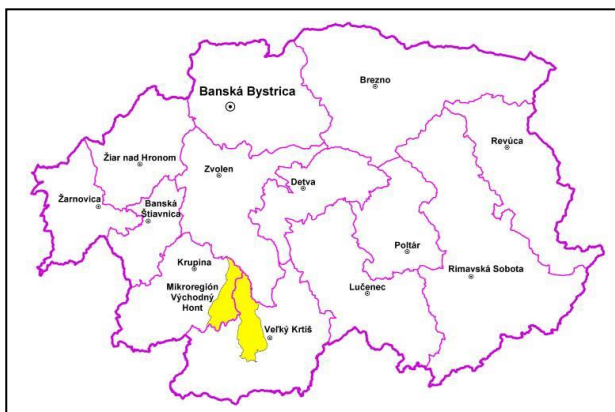
obec	okres	Počet obyvateľov	Rozloha (ha)
Cerovo	Krupina	595	3 028
Dačov Lom	Veľký Krtíš	414	2 453
Dolné Plachtince	Veľký Krtíš	609	988
Horné Plachtince	Veľký Krtíš	207	1 053
Lackov	Krupina	107	668
Litava	Krupina	782	2 213
Príbelce	Veľký Krtíš	567	2 719
Senohrad	Krupina	772	1 520
Stredné Plachtince	Veľký Krtíš	651	2 088
Sucháň	Veľký Krtíš	260	1 633
spolu		4 964	18 363

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011 a MOŠ 2012

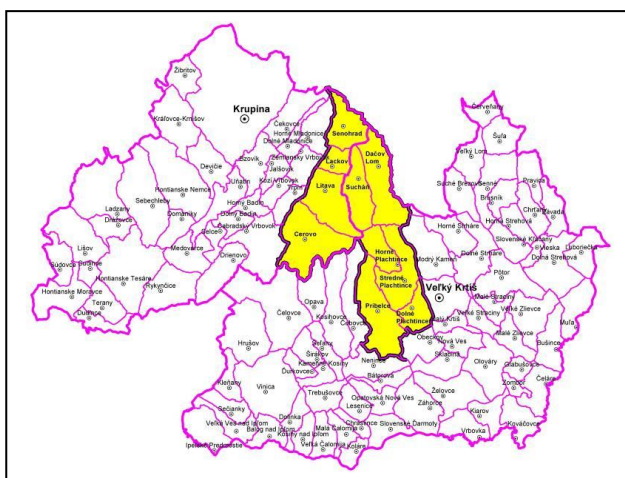
Ako vidno z tabuľky, v mikroregióne sa nenachádza žiadne mesto a obce patria do skupiny malých obcí, priemerný počet obyvateľov je 500 obyvateľov. Obidve okresné mestá sú pre obce v mikroregióne pomerne zle dostupné. Celé územie mikroregiónu patrí k odľahlým územiám, so zlou dopravnou dostupnosťou. To sa týka najmä koncových obcí ako sú Horné Plachtince, Stredné Plachtince, Litava a Cerovo, ktoré sú mimo hlavných dopravných trás. Priamo na trase hlavných cestných ťahov v území mikroregiónu ležia obce Senohrad, Dačov Lom, Dolné Plachtince a Príbelce. Dopravnú os regiónu tvoria cesta II/527 v smere Zvolen – Pliešovce – Veľký Krtíš – Slovenské Ďarmoty (MR) a I/75 v smere z Lučenca do Levíc cez Veľký Krtíš. Tieto štátne cesty majú pre mikroregión nadregionálny význam a zabezpečujú jeho napojenie smerom do krajského mesta Banská Bystrica a Zvolen.

Poloha mikroregiónu Východný Hont

Poloha MR Východný Hont v rámci Banskobystrického samosprávneho kraja

Poloha MR Východný Hont v rámci okresov Veľký Krtíš a Krupina

Zdroj: SAŽP Banská Bystrica - CEVaP

1.2 Stav územnoplánovacej dokumentácie obcí, zhodnotenie a priemet existujúcich rozvojových dokumentov v zmysle platnej legislatívy

1.2.1.Priemet územno-plánovacích dokumentov

Hlavné zmeny oproti programovaciemu obdobiu 2007 – 2013:

- dôraz na výsledky a výkonnostný rámec
- princíp predbežnej podmienenosti
- spoločné pravidlá
- finančné prostriedky spoločného strategického rámca
- možnosť viac fondového financovania programov
- posilnenie sociálneho aspektu
- dôraz na zjednodušenie procesov

Partnerská dohoda SR na roky 2014 – 2020 (PD)

Dokument pripravený v úzkej spolupráci s Európskou komisiou definuje prioritné oblasti investícií vo sfére zamestnanosti, vzdelávania, dopravy, životného prostredia, výskumu a inovácií, podpory podnikateľského sektora a rozvoja vidieka. Investície do uvedených sektorov prispievajú k tvorbe pracovných miest, zvyšovaniu konkurencieschopnosti, hospodárskemu rastu a životnej úrovni občanov SR. Partnerská dohoda sa vzťahuje na všetku podporu z Európskych štrukturálnych a

investičných fondov EÚ v príslušnom členskom štáte na najbližších 7 resp. 10 rokov. Ide o dokument, ktorý určuje stratégiu a priority financovania na využívanie týchto fondov efektívnym a účinným spôsobom s cieľom dosiahnuť priority stratégie Európa 2020. Slovenská republika definovala v Partnerskej dohode svoje priority v súlade s touto stratégiou a ich uplatnenie je cieleň predovšetkým na zvýšenie hospodárskeho rastu SR, zníženie nezamestnanosti a zníženie regionálnych rozdielov. Partnerská dohoda bola schválená vládou SR dňa 12.2.2014 a bola predložená Európskej komisii.

Operačné programy pre programové obdobie 2014 – 2020

Názov OP	Riadiaci orgán
Výskum a inovácie	Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu a Ministerstva hospodárstva
Integrovaná infraštruktúra	Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja
Ľudské zdroje, zamestnanosť a inklúzia	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny
Kvalita životného prostredia	Ministerstvo životného prostredia
Integrovaný regionálny operačný program	Ministerstvo vnútra
Efektívna verejná správa	Ministerstvo vnútra

Podrobné pravidlá pre prípravu projektov, oprávnenosť žiadateľov, oprávnenosť nákladov, obmedzenie výšky podpory a pod., budú rozpracované v manuáloch pre jednotlivé Operačné programy, na základe ktorých potom budú vyhlasované jednotlivé výzvy na predkladanie žiadostí.

Program rozvoja vidieka SR 2014 – 2020

Stratégia prispieva k naplneniu hlavných cieľov Koncepcie a to podporou zvýšenia rastu (vyššej pridanej hodnoty), udržaniu a tvorby pracovných miest na vidieku a to všetko v súlade s ochranou životného prostredia. Tým prispieva aj k plneniu cieľov SPP a Stratégii Európa 2020.

Najvyšším strategickým cieľom v zmysle Koncepcie je zvýšenie produkčnej výkonnosti v nosných poľnohospodárskych komoditách na úroveň 80% súčasnej spotreby obyvateľstva na Slovensku. Na tento cieľ reaguje stratégia PRV výberom a prioritizáciou nasledovných identifikovaných potrieb, ktoré budú riešené v hlavne rámci priority 2 a 3:

Poradie dôležitosti (prioritizácia)	Identifikované potreby
1.	č.8 Podpora predaja domácej produkcie a zvyšovanie kvality, rozvoj krátkych dodávateľských reťazcov vrátane investícií v oblasti spracovania a odbytu/marketingu poľnohospodárskej a lesnej produkcie
2.	č.4 Zvýšiť efektívnosť všetkých výrobných faktorov a dosiahnuť nárast pridanej hodnoty poľnohospodárskych a lesných podnikov vrátane diverzifikácie činnosti
3.	č.21 Udržanie existujúcich a vytváranie nových pracovných miest na vidieku
4.	č.7 Podporovať hospodárenie na vlastnej pôde – usporiadanie vlastníctva a konsolidácia pôdy

5.	č.9 Obnova produkčného potenciálu poľnohospodárskej pôdy a prevencia pred negatívnymi dôsledkami povodní s negatívnym dopadom na potenciál poľnohospodárskej výroby
6.	č.6 Podporiť vstup do odvetvia pre mladých farmárov
7.	č.5 Podpora investičných aktivít malých podnikov s výrazne obmedzeným prístupom k zdrojom financovania

V poradí druhým strategickým cieľom je udržateľný manažment prírodných zdrojov a prispôsobovanie sa klimatickým zmenám. Na tento cieľ reaguje stratégia PRV výberom a prioritizáciou nasledovných identifikovaných potrieb, ktoré budú riešené hlavne v rámci priority 4 a 5:

Poradie dôležitosti (prioritizácia)	Identifikované potreby
Priorita 4	
2.	Potreba č.14: Zachovanie poľnohospodárstva v menej priaznivých oblastiach
Priorita 5	
1.	č.16 Zvýšiť energetickú efektívnosť a úspory energie v poľnohospodárstve a pri výrobe potravín
2.	č.17 Zvýšenie podielu využívania a spracovania odpadovej biomasy, rastlinných zvyškov, exkrementov živočíšnej výroby a iných OZE na produkciu energie
3.	č.15 Zastaviť negatívny trend vo využívaní závlah a zvýšiť efektívnosť využívania vody v poľnohospodárstve
4.	č.18 Pomerné zníženie tvorby emisií skleníkových plynov vo vzťahu k zvýšeniu poľnohospodárskej produkcie
5.	č.19 Lepšie využitie potenciálu krajiny na maximalizáciu sekvestrácie CO ₂ v poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve

V poradí tretím strategickým cieľom je rozvoj vidieka a zlepšovanie životných podmienok a zamestnanosti vidieckeho obyvateľstva. Na tento cieľ reaguje stratégia PRV výberom a prioritizáciou nasledovných identifikovaných potrieb, ktoré budú riešené hlavne v rámci priority 6:

Poradie dôležitosti (prioritizácia)	Identifikované potreby
1.	č.21 Udržanie existujúcich a vytváranie nových pracovných miest na vidieku
2.	č.23 Zlepšenie kvality života na vidieku a podpora rozvoja miestnych komunit/partnerstiev vo vidieckych obciach s dôrazom na zachovanie miestneho kultúrneho a historického rázu územia
3.	č.22 Posilnenie ekonomickej stability / životaschopnosti malých podnikov na vidieku

4.	č.24 Rozvoj IKT vo vidieckych obciach
----	---------------------------------------

PHSKR BBSK

Program sociálneho, ekonomického a kultúrneho rozvoja Banskobystrického samosprávneho kraja (PHSKR BBSK) ako strategický programovací dokument na regionálnej úrovni bol schválený Zastupiteľstvom BBSK 23.8.2007 uznesením č. 221/2007. V súčasnosti pripravuje BBSK nový dokument, ktorý stanoví priority na nové programovacie obdobie EÚ 2014-2020. Z tohto dôvodu nie je zatiaľ možné v dokumente PRO Čebovce definitívne vymedziť súlad medzi týmito dvoma dokumentmi.

Zatiaľ je predpoklad, že PHSKR BBSK bude podporovať 7 prioritných osí:

- Prioritná os 1 – Rozvoj ľudských zdrojov a zvyšovanie kvality života obyvateľov
- Prioritná os 2 – Ekonomický rozvoj, podpora investícií a inovácií
- Prioritná os 3 – Cestovný ruch
- Prioritná os 4 – Doprava
- Prioritná os 5 – Informačná spoločnosť
- Prioritná os 6 – Životné prostredie
- Prioritná os 7 – Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rozvoj vidieka

Z uvedeného prehľadu vyplýva, že priority rozvoja obcí by mali byť v súlade s týmto nadradeným programovacím dokumentom. Vzhľadom na to, že aj tento dokument je otvorený a bude sa priebežne aktualizovať, odporúčame obci odovzdať PRM Východný Hont na odbor regionálneho rozvoja BBSK ako podklad pre PHSKR kraja.

Ako významný podklad pre tvorbu nového PHSKR bol vypracovaný v r.2006/2007 dokument „Budovanie kapacít regionálneho a sociálneho rozvoja pre diverzifikovanú regionálnu politiku Banskobystrického kraja“. Prostredníctvom tohto dokumentu sa pripravil podporný dokument potrebný pre úspešné zvládnutie spomenutého programovacieho obdobia. Jeho hlavným cieľom je podporiť vyvážený regionálny rozvoj prostredníctvom zvyšovania konkurencieschopnosti Banskobystrického samosprávneho kraja prostredníctvom čerpania podpory zo štrukturálnych fondov EÚ, konkrétne v rámci Národného strategického referenčného rámca a jeho operačných programov. Ďalším významným podporným dokumentom sú Strategické akčné plány rozvoja vidieka BBSK, ktoré sa zameriavajú na podporu vidieckych regiónov prostredníctvom opatrení Národného strategického plánu rozvoja vidieka.

Vlastnú územnoplánovaciu dokumentáciu v mikroregióne majú spracované iba väčšie obce. Vzhľadom na rok vypracovania a schválenia však je zrejmé, že tieto územné plány už nie sú väčšinou aktuálne a nevyhovujú súčasným potrebám obcí. Z hľadiska stavebného zákona sú povinné mať vypracovanú ÚPD obce nad 2 000 obyvateľov, čo sa netýka žiadnej z obcí. Pre umiestňovanie investičných aktivít v obciach je územný plán vhodný ako nástroj pre efektívne rozhodovanie o využití územia. Malé obce nedokážu z vlastných zdrojov finančne zabezpečiť vypracovanie územnoplánovacej dokumentácie, majú však možnosť dať si v súlade so stavebným zákonom (§ 11, ods. 3) vypracovať spoločný územný plán, čím sa dosiahne značná finančná úspora. V prípade takéhoto postupu môžu obce využiť vypracovaný dokument „Audit mikroregiónu Východný Hont - I. etapa“ ako územnoplánovací podklad pri spracovaní etapy Prieskumov a rozborov a ušetriť tak opäť určitú časť prostriedkov.

Prehľad o stave spracovanej ÚPD v obciach mikroregiónu Východný Hont

Názov obce	Názov okresu	Štatút	Typ dokumentácie	Názov dokumentácie	Rok schválenia ÚPD
Cerovo	Krupina	OBEC	ÚPN - O		
Dačov Lom	Veľký Krtíš	OBEC	ÚPN - O		
Dolné Plachtince	Veľký Krtíš	OBEC	ÚPN - O		
Horné Plachtince	Veľký Krtíš	OBEC	ÚPN - O		
Lackov	Krupina	OBEC	ÚPN - O		
Litava	Krupina	OBEC	ÚPN - O	ÚPN - SÚ Litava	1982
Príbelce	Veľký Krtíš	OBEC	ÚPN - O	ÚPN - SÚ Príbelce	1989
Senohrad	Krupina	OBEC	ÚPN - O	ÚPN - SÚ Senohrad	1983
Sucháň	Veľký Krtíš	OBEC	ÚPN - O	ÚPN - SÚ Sucháň	rozpracovaný
Stredné Plachtince	Veľký Krtíš	OBEC	ÚPN - O		

Zdroj: Krajský stavebný úrad Banská Bystrica, 2014

1.3 Prírodné pomery

1.3.1 Poloha územia

Územie Hontu sa nachádza na rozhraní Stredného a Západného Slovenska, na pomedzí južnej časti Banskobystrického a východnej časti Nitrianskeho kraja. Územie Hontu je na severe ohraničené Štiavnickými vrchmi, ktoré smerom na juh prechádzajú do Krupinskej planiny a Ipeľskej kotliny a na juhu zasahuje až do Podunajskej nížiny k rieke Dunaj. Geograficky je územie ohraničené riekami Hron, Ipeľ a Krtíš. Pred rokom 1918 časť Hontianskej župy zasahovala do Maďarska. Slovenská časť Hontianskej župy je v súčasnosti začlenená do okresov Krupina, Banská Štiavnica, Levice, Veľký Krtíš a Nové Zámky. Susedmi regiónu Hont sú na západe región Tekov, na severe Zvolenský a na východe Novohradský región. Územie označované ako hontianska oblasť či región je totožný s bývalou Hontianskou župou, ktorá bola situovaná v južnej časti stredného Slovenska. Vývoj hontianskeho komitátu sa viaže na 11. storočie, kedy bol vyčlenený zo staršieho Novohradského komitátu.

Hontianska stolica, neskôr župa siahala až na dnešné územie Maďarska (19 obcí), jej súčasťou bolo pôvodne tiež územie Malohontu, ktorý bol v roku 1802 pričlenený ku Gemeru. Administratívno-správnym centrom bol pôvodne hrad Hont, od polovice 18. storočia bolo župné centrum v Kemenci, potom v Šahách. Južná hranica bola definitívne stanovená v roku 1925. Hont v 19. storočí obývali prevažne Slováci a Maďari, etnická hranica medzi nimi prebiehala severne od rieky Ipeľ. Slováci však tvorili aj jazykové ostrovy v maďarskom etnickom priestore na juhu stolice. Nemci mali prevahu len v Banskej Štiavnici a Banskej Belej. Hontianska župa v Česko-Slovensku existovala do roku 1922, od 1.1.1923 sa stala súčasťou Zvolenskej (veľ)župy. V roku 1928 boli župy na území Slovenska zrušené. Cez 2. svetovú vojnu bola južná časť slovenského Hontu okupovaná Maďarskom, no po vojne boli predvojnové hranice medzi ČSR a Maďarskom obnovené. V súčasnosti je slovenský Hont súčasťou Banskobystrického kraja.

Podľa administratívno-správneho členenia Slovenska platného od roku 1996 zahŕňa tento región približne územia týchto okresov

- na severe okres Banská Štiavnica
- na západe časť okresu Levice
- v strede a na severovýchode okres Krupina
- na severovýchode časť okresu Veľký Krtíš
- v malom juhozápadnom výbežku časť okresu Nové Zámky:

Súčasnú vymedzenie Hontu na mape Slovenska

Zdroj: www.regionhont.sk

1.3.2 Geologické, hydrogeologické a geomorfologické pomery

Na tvorbe geologicko-petrografického podkladu a na tvorbe morfológie povrchového reliéfu sa zúčastňujú predovšetkým tri na seba akoby nasunuté orografické jednotky. V severnej časti sú to juhovýchodné výbežky Štiavnických vrchov a južné výbežky Javoria. Základnou horninou sopečného pôvodu je v oboch jednotkách pyroxénický andezit a jeho sedimenty – tufy, tufity, sopečné aglomeráty a ostrohranné brekcie. Druhou orografickou jednotkou je Krupinská planina, ktorá prebieha paralelne takmer východno-západným smerom celým povrchom hontianskeho regiónu. Mierne naklonená pokrýva podstatnú časť regiónu. Poslednou orografickou jednotkou je intravulkanická Ipeľská brázda, v ktorej si v súčasnosti vytvoril svoju kotlinu tok rieky Ipeľ. Ipeľská brázda má odlišnú geologicko-petrografickú stavbu a povrchový reliéf než Krupinská planina. Je budovaná typickými morskými sedimentmi sarmatského až pozdnobádenského mora a na mnohých miestach pomerne hlboko zasahuje do štruktúry severnejšie situovanej Krupinskej planiny.

V historických začiatkoch osídľovania bol hontiansky región takmer súvislo porastený listnatým lesom, najmä teplomilnými dubinami a bučinami. Osídlením podstúpila celá oblasť ďalekosiahle zmeny. Napriek tomu v hontianskych dúbravách nájdeme až deväť druhov dubov a niektorých lokalitách Štiavnických vrchov a Javoria stále prevláda buk lesný. Pomerne veľké plochy zaberá už dávno introdukovaný agát. Hojne je rozšírený aj javor poľný a jaseň štíhly. V príbrežnej vegetácii riek a potokov je častá jelša lepkavá a brehy sú často porastené vrbami a topoľmi. Zmienku si zaslúžia aj umele vysadené smrekové a borovicové porasty.

1.3.3 Klimatické pomery

Hontiansky región patrí k mierne teplým oblastiam Slovenska. Svahy s južnou a juhovýchodnou expozíciou do výšky okolo 300 m majú priemernú teplotu 3°C a júlovú teplotu 18 – 19°C. Priemerná teplota vegetačného obdobia apríl až september v nižšie položených miestach je 14 – 16 °C. Hontiansky región vyniká v lete ako teplé a v celku suché územie. Má v roku priemerne 50 – 60 letných, slnečných dní. Ovzdušie nad celým regiónom je čisté a zdravé. V samotnom regióne sa nenachádza žiaden väčší priemyselný podnik, ktorý by ovzdušie vážnejšie znečisťoval. Jediným znečisťujúcim faktorom je intenzívna a frekventovaná kamiónová, autobusová a automobilová doprava na ceste pre medzinárodnú premávku medzi hraničným priechodom v Šahách a Zvolenom, ktorá však nezasahuje do riešeného územia. Globálne klimaticko-meteorologické výkyvy ako sú veterné smršte, povodne a dlhotrvajúce obdobia sucha neobchádzajú ani tento región.

1.3.4 Pôdne pomery, flóra a fauna

V regióne Hont prevládajú pôvodné lesné, hnedozemné pôdy. Pôda ako zložka životného prostredia je zároveň základným výrobným prostriedkom odvetvia poľnohospodárstva. Pôdny fond je chránený zákonom c. 307/1992 Zb. o ochrane poľnohospodárskeho pôdneho fondu v znení neskorších predpisov. Nakoľko v území mikroregiónu sa takmer nenachádza priemyselná výroba, je pôda základným výrobným prostriedkom. V minulosti bola pôda obrábaná intenzívne, v súčasnosti evidujeme útlm poľnohospodárskej činnosti.

Druhá časť prírodného bohatstva je živá. Sem patrí rastlinný vegetačný kryt – flóra, živočíšstvo – fauna a samozrejme ľudská spoločnosť s jej antropickými aktivitami. Je evidentné a samozrejme, že bylinná vegetácia je v tomto regióne na druhy veľmi bohatá. Napriek tomu, že v Honte dosiaľ absentuje systematický a súvislý floristický prieskum, boli zistené niektoré chránené až vzácne druhy rastlín. Keďže nemožno všetky druhy vymenovať, len pre zaujímavosť uvádzame, že z Hontu je známa jedna z najjužnejších lokalít žltohlava európskeho, niekoľko lokalít kosatca sibírskeho a horca panónskeho. Vyhlásením územnej ochrany pre Chránený areál Holica (k.ú. Probělice) sa zabezpečila ochrana jednej z mála pôvodných lokalít jaseňa mannového (*Fraxinus ornus*), ktorý má na Slovensku severnú fyto geografickú hranicu rozšírenia.

Podobná, ale oveľa zložitejšia je situácia živočíšstva (fauny). Nepomerne je vyššia taxonometrická (druhovú) početnosť a základný výskum určitej skupiny v istej oblasti vyžaduje vždy špeciálnu metodiku zberu a identifikácie. Len málo živočíšnych skupín v hontianskom regióne bolo spracovaných detailne. Pri niektorých rekognoskačných exkurziách sa zistilo, že sa v regióne vyskytujú druhy živočíchov pre Slovensko a niekedy aj pre vedu nové, zatiaľ neuvádzané. Ako príklad uvedieme, že pre Krupinskú planinu bolo podrobným prieskumom zistených 462 druhov pavúkov, z ktorých viaceré patria k vysloveným vzácnostiam. Prehľadnejšia je situácia stavovcov. Napriek značnému prietoku potokov, žije v nich a vodných nádržiach vcelku 15 – 18 druhov stredoeurópskych rýb. V Honte sú zastúpené aj všetky druhy stredoeurópskych druhov plazov a obojživelníkov. Populácie vtákov sú od r. 1945 až dosiaľ priebežne sledované. V sadolúčnom ekosystéme sa populácia bežných hniezdičov udržiava na dobrej úrovni. Fauna cicavcov je okrem poľovnej zveri vcelku málo preskúmaná a menej známa. Z hmyzožravcov je evidovaných 9 druhov, z netopierov 11 druhov a hlodavcov možno tu bežne stretnúť 11 – 13 druhov. Zdá sa že z poľovných revírov sa postupne vytráca zajac poľný a z Hontu takmer úplne vymizol syseľ obyčajný. Čierna a raticová poľovná zver nachádza v hontianskych revíroch takmer ideálne podmienky, o čom svedčí trvalo stúpajúci počet vysokých bodových hodnotení získaných poľovníckych trofejí.

1.3.5 Hydrologické pomery

Riečna sieť v sledovanom území patrí do povodia rieky Ipel'. Obcami mikroregiónu a priľahlým územím pretekajú tieto vodné toky: Krtíš, Riečka, Plachtinský potok, Suchánsky potok, potok Suchánik (tento preteká stredom obce) Lahoš, Litava, Čahovský potok, Malá Litava, Rieka

Znečistenie vodných tokov je väčšinou dôsledkom vlastnej antropogénnej činnosti. Nepriaznivý vplyv na množstvo povrch a podzemných vôd ako aj na ich kvalitu má dlhodobý deficitný množstvo vodných zrážok. Ročný úhrn zrážok je 800-850 mm. Ipel' a jeho prítoky majú pomerne malé prietoky a sú charakteristické nevyrovnaným tokom. Nepriaznivé dôsledky hospodárenia na pôde v minulosti majú za následok zrýchlený odtok povrchovej vody. Riečna sústava je málo rozvinutá, perovitá. Prietoky sú ovplyvňované viacerými klimatickými činiteľmi. Najvyššie prietoky a odtoky sú v jarných mesiacoch marec, apríl, čo je dané zimnou akumuláciou snehu a nízkym výparom. Najvyššie stavy vody sa vyskytujú koncom marca a začiatkom apríla, minimálne v septembri a novembri. Jarné maximum je v priamej úmere s topením snehu a zrážkovými pomermi.

V oblasti Krupinskej planiny sú hydrogeologické pomery a režim podzemných vôd výrazne ovplyvnené prítomnosťou kolektora podzemných vôd viazaného na smerné a priestorovo rozsiahle súvrstvie litorálnych pieskov. V území prítomné horniny - pyroklastika v tufitovom vývoji sa vyznačujú pomerne dobrou pórovou priepustnosťou. Z hľadiska priepustnosti a väčšej akumulácie podzemnej vody je dôležitá rozpukanosť hornín. Rozpukanosť hornín podmieňuje ich puklinovú priepustnosť a umožňuje vznik rozsiahleho komplexu s puklinovou - pórovou priepustnosťou. K dopĺňovaniu zásob podzemnej vody dochádza hlavne vsakom atmosférických zrážok.

Posudzované územie patrí do nasledovných hydrogeologických rajónov (ŠUBA, 1984):

Rajón V 094 Neovulkanity Krupinskej planiny, Ostrôžok a Pôtorskej pahorkatiny – sem patrí severná časť posudzovaného územia po Modrý Kameň a Horné Strháre. Rajón je budovaný vulkanoklastickými horninami rôzneho granulometrického zloženia -tufy, tufity, tufitické pieskovce a aglomeráty. Obeh podzemných vôd tu prebieha prevažne v pórovo-puklinovom prostredí, v ktorom sa vytvárajú súvislé horizonty podzemných vôd. Intenzita zvodnenia je premenlivá, v priaznivo zvodnených tufoch a tufitických pieskovcoch sú akumulované hospodársky významné zdroje podzemných vôd, ktoré sa využívajú ako zdroje pitných vôd pre Modrý Kameň a Veľký Krtíš.

1.4 Súčasná krajinná štruktúra

V riešenom území boli vymedzené v platnom ÚPN VÚC Banskobystrický kraj nasledovné krajinné priestory:

1. Krajinný priestor A: prírodný

pokrýva najcennejšie plochy riešeného územia z hľadiska ochrany prírody a krajiny,
Hlavná funkcia: mimoprodukčná

Charakteristika jednotlivých sektorov:

- *Ochrana prírody a krajiny*
Má dominantné postavenie v území, celopriestorová štruktúra vyplýva z plošne rozsiahlejších ekologicky hodnotných krajinných segmentov, ktoré vytvárajú základ územnému systému ekologickej stability na regionálnej a nadregionálnej úrovni a zabezpečujú ekologickú stabilitu aj širšiemu zázemiu.
- *Lesná výroba*
Lesná pôda a lesné porasty tvoria prevažne celopriestorovú štruktúru v krajinnom priestore, plnia výraznú ekologickú a environmentálnu funkciu, produkcia dreva je chápaná ako doplnková funkcia v území.
- *Poľnohospodárska výroba*
Poľnohospodárska pôdy v priestore má plošne malé až nepatrné zastúpenie a plní mimoprodukčnú funkciu, intenzita výroby má extenzívny charakter, doporučené je hlavne alternatívne (organické) poľnohospodárstvo, ktoré je založené na využívaní prírodných podmienok, bez výrazných intenzifikačných vkladov do pôdy a výroby.
- *Rekreácia*
Má v území veľmi vhodné podmienky, je však potrebné na základe ekologickej únosnosti stanoviť optimalizáciu využívania častí prírodného priestoru tak, aby nedochádzalo ku kolízii s krajinnými segmentmi určenými na zachovanie a šírenie prirodzenej bioty.
- *Investičná výstavba*
V krajinnom priestore sa nachádzajú niektoré časti súčasnej výstavby (majú prevažne rekreačný charakter, ojedinele aj poľnohospodársky), s novou investičnou výstavbou v zásade nie je uvažované okrem líniových zariadení, ktoré nie je možné riešiť iným spôsobom a majú celospoločenský význam, majú však lokálny charakter.

2. Krajinny priestor D – zmiešaný

je vymedzený územím s polyfunkčným (poľnohospodársko-lesným, rekreačným) využívaním, prírodné ekosystémy majú lokálny charakter, poľnohospodárske aktivity sú výrazne limitované reliéfovými a klimatickými podmienkami (nízka produkčná schopnosť pôd, prevládajú trávno-lúčne porasty, orné pôdy majú len lokálny charakter), lesy majú rovnocenné územné zastúpenie s výrazným protieróznym, vodohospodárskym, mikroklimatickým a rekreačným účinkom.

Hlavná funkcia: ekologicko-produkčná

Charakteristika jednotlivých sektorov:

- *Ochrana prírody a krajiny*

Krajinny priestor má vysoké zastúpenie ekologicky významných segmentov, ktoré sú zaradené do ÚSES nadregionálneho, regionálneho aj lokálneho významu, platia všeobecné podmienky ochrany prírody a krajiny okrem častí chránených území príslušnej kategórie a území tvoriacich kostru ekologickej siete. V riešenom území nemá tento sektor zastúpenie.

- *Lesná výroba*

Má v krajinnom priestore vo vzťahu k rozsahu lesnej pôdy značný význam, lesohospodárska činnosť musí zohľadňovať ekologické a environmentálne aspekty, ktoré lesy v danom priestore plnia.

- *Poľnohospodárska výroba*

Má vo vzťahu k rozsahu poľnohospodárskej pôdy značný význam, vzhľadom na nízky produkčný potenciál pôd a vysokú krajinno-ekologickú hodnotu celého krajinneho priestoru doporučené je uplatňovanie alternatívneho (organického) poľnohospodárstva formou lúčno-pasienkarských hospodárstiev.

Sekundárna (súčasná) krajinná štruktúra predstavuje súbor prvkov a zložiek krajiny, ktoré v súčasnosti vyplňujú zemský povrch. Skladajú sa zo súborov človekom ovplyvnených prirodzených a človekom čiastočne alebo úplne pozmenených dynamických systémov a novovytvorených umelých prvkov a zložiek. Druhotná štruktúra krajiny ako viditeľná povrchová časť geosystémov je hlavným cieľom zmien krajinneho prostredia a z fyziognomicko-ekologického pohľadu ju tvoria nasledovné hodnotené skupiny prvkov a zložiek:

Lesná vegetácia

Lesné porasty boli v minulosti silne ovplyvnené ľudskou činnosťou. Značná časť územia bola odlesnená a les bol premenený na pasienky a ornú pôdu. Druhovú štruktúru pôvodných lesných porastov bola nevhodným hospodárením a výberom drevín zmenená. Veľkú časť územia na pahorkatine ovládli agátové monokultúry, ktoré sú považované za druhotné prirodzené zalesnenie odlesnených častí územia. V súčasnosti zaberajú lesy v riešenom území 5 037 ha, čo tvorí 27,43 % z celkovej rozlohy. Agát biely (*Robinia pseudoacacia*) sa expanzívne rozširuje na rúbaniskách a nevyužívaných pôdach, v ochranných lesoch je jeho zastúpenie miestami až 90-100%. Táto cudzokrajná drevina sa vysádzala do našich lesov koncom 18. storočia. Je to svetlomilná drevina, cez jej voľne formovanú korunu preniká svetlo dobre do porastu, vegetáciu začína neskôr ako väčšina našich druhov. V dôsledku toho nastupujú do podrastu svetlomilné druhy, ktoré sú v pôvodných zapojených lesných porastoch neznáme. Jadro krovinného podrastu tvorí baza čierna (*Sambucus nigra*) a výmladky agátu. Vysoké je zastúpenie nitrofilných druhov (až 70 %): lipkavec obyčajný (*Galium aparine*), žihľava dvojdomá (*Urtica dioica*), lastovičník väčší (*Chelidonium majus*), ostružina ožina (*Rubus caesius*), pakost smradľavý (*Geranium robertianum*) a pod. Agát ako veľmi expanzívna drevina, ktorá mala na našom území výborné podmienky (teplo, svetlo), začal rýchlo prenikať do pôvodných fytocenóz a postupne ich meniť. Jeho prítomnosť v hospodárskych lesoch je nežiadúca, cenný je však ako pionierska drevina pre upevňovanie svahov a výmolv a zalesňovanie chudobných pôd.

Nelesná drevinová vegetácia

Nelesná drevinová vegetácia je významná v území intenzívne poľnohospodársky využívanom, kde pôsobí ako významný prvok pre udržanie celoplošnej ekologickej stability krajiny. V riešenom území prvky nelesnej drevinovej vegetácie tvoria najmä brehovú vegetáciu, sprievodnú

zeleň komunikácií, remízky na svahoch a depresných plochách. Hlavný význam týchto plôch spočíva v zabezpečení druhovej a krajinnno-ekologickej diverzity, zamedzení vodnej a veternej erózie, regulácii odtokových pomerov, vytvorením refúgií pre mnohé rastliny a živočíchy. Z hľadiska tvorby ÚSES môžu tieto plochy plniť v závislosti od svojej veľkosti, veku a druhového zloženia funkciu interakčných prvkov až ekologicky významných segmentov krajiny. Na niektorých miestach sú evidované plochy poľnohospodárskeho pôdneho fondu, zarastajúce kvôli absencii hospodárenia náletovými drevinami a krovinami. Ojedinele sa vyskytujú solitérne vzrastlé dreviny.

Najčastejšími stromovými druhmi, ktoré vytvárajú skupiny nelesnej drevinovej vegetácie sú: Robinia pseudoacacia (*agát biely*), Alnus glutinosa (*jeľša lepkavá*), Salix alba (*vírba biela*), Cerasus avia (*čerešňa váčia*), Populus sp. (*topoľ - rôzne druhy*), Acer campestre (*javor poľný*). Z krovitých druhov sú najčastejšie zastúpené: Salix caprea (*vírba rakyta*), Rubus (*ostružina*), Humulus (*chmeľ*), Sambucus nigra (*baza čierna*), Clematis (*plamienok*), Rosa canina (*ruža šíповá*), Prunus spinosa (*trnka*), Ojedinele sú zastúpené druhy: Euonymus europaeus (*bršlen európsky*), Prunus padus (*čremcha*), Crataegus oxyacantha (*hloh jednosemenný*), Pinus nigra (*borovica čierna*), Corylus avellana (*lieska obyčajná*), Cornus sanguinea (*svíb*), Juglans regia (*orech kráľovský*). V mnohých skupinách nelesnej drevinovej vegetácie prevláda Robinia pseudoacacia (*agát biely*).

Trvalé trávne porasty

Trvalé trávne porasty (TTP) sa v riešenom území nachádzajú na výmere 6 395 ha, čo predstavuje zhruba 34,83% celkovej výmery poľnohospodárskeho pôdneho fondu.

Orná pôda a trvalé kultúry

Orná pôda a trvalé trávne porasty spolu zaberajú plochu o výmere 11 628 ha, z toho orná pôda sa nachádza na ploche 5 233 ha, vinice na ploche 286 ha a záhrady na ploche 191 ha. Spolu to je 31 % z celkovej výmery katastrálneho územia.

Mozaikové štruktúry

Dobre vyvinuté mozaikové štruktúry trvalých trávnych porastov a nelesnej drevinovej vegetácie sa nachádzajú najmä pod úpäťm kopcov. Vyskytujú sa vo všetkých obciach..

Vodné toky a plochy

Riešeným územím pretekajú vodné toky Krtíš, Riečka, Plachtinský potok, Suchánsky potok, Suchánik (preteká stredom obce), Lahoš, Litava, Čahovský potok, Malá Litava, Rieka. Sprievodná vegetácia týchto vodných tokov je významným ekostabilizačným prvkom v krajine, kde sa nevyskytujú takmer žiadne prirodzené ani umelo vytvorené vodné plochy.

Prvky bez vegetácie

Prirodzené plochy bez vegetácie sa v území nevyskytujú. Avšak ako sprievodný jav antropogénnej činnosti vznikli takéto plochy napr. v lokalitách skládok TKO, ako výseky pod vedeniami vysokého napätia, plochy v areáloch poľnohospodárskych družstiev a pod. Prechodne sa takýmito plochami stávajú miesta súvisiace s investičnou výstavbou.

Sídlné a technické prvky (antropogénne prvky)

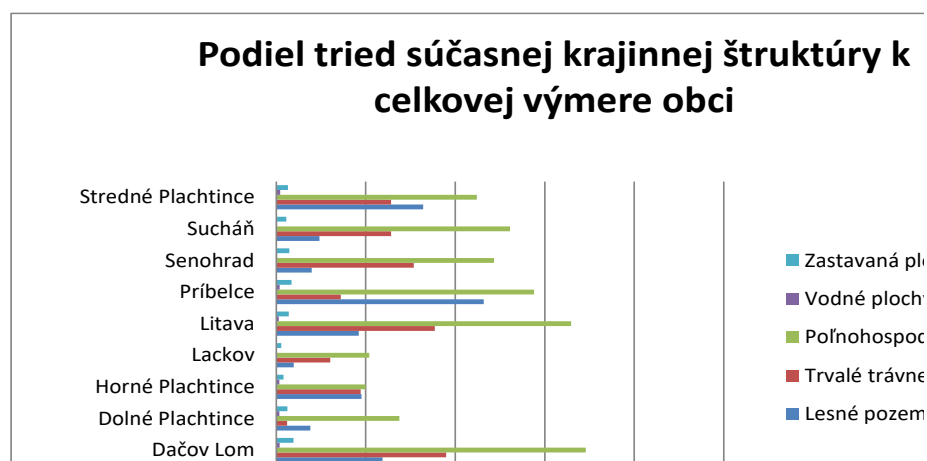
- energovody a produktovody
- dopravné objekty a línie
- poľnohospodárske objekty
- lesohospodárske a vodohospodárske objekty
- obytné a administratívne plochy
- sídelná vegetácia
- rekreačno-oddychové, športové a kultúrno-historické objekty

Zastúpenie jednotlivých kultúr a druhov pozemkov v jednotlivých obciach:

Obec	Celková výmera (ha)	Lesné pozemky (ha)	Trvalé trávne porasty	Poľnohospodárska pôda (ha)	Vodné plochy (ha)	Zastavaná plocha (ha)
Cerovo	3 028	796	1 314	2 045	21	125
Dačov Lom	2 453	594	949	1 730	19	96
Dolné Plachtince	988	191	61	688	17	63
Horné Plachtince	1 053	477	471	500	17	40
Lackov	668	98	302	519	2	28
Litava	2 213	461	886	1 648	15	70
Príbelce	2 719	1 160	360	1 441	19	85
Senohrad	1 520	199	769	1 216	5	73
Sucháň	1 633	241	641	1 306	5	56
Stredné Plachtince	2 088	821	642	1 121	22	66
Mikroregión spolu	18 363	5038	6 395	12 214	142	702

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, RegDat 2013

Graf č.1

1.5 Ochrana prírody a krajiny, územný systém ekologickej stability

Ochrana prírody a krajiny predstavuje predchádzanie zásahom a obmedzovanie zásahov, ktoré ohrozujú, poškodzujú alebo ničia podmienky a formy života, prírodné dedičstvo, prirodzený estetický vzťah krajiny, znižujú jej ekologickú stabilitu, ako aj odstraňovanie následkov týchto zásahov. Povinnosť chrániť všetky zložky prírody je zakotvená v rade zákonných opatrení, základným zákonom je Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov. V zmysle zákona o ochrane prírody a krajiny sa pre územnú ochranu prírody a krajiny stanovuje päť stupňov ochrany, pričom rozsah obmedzení sa so zvyšujúcim stupňom ochrany zväčšuje. Prvý stupeň ako všeobecná ochrana platí na celom území SR všade tam, kde nie je vyhlásená územná ochrana v jednotlivých kategóriách chránených území. Druhý až piaty stupeň predstavuje osobitnú ochranu, a to v zmysle územného členenia, alebo v zmysle druhej ochrany.

Okresy Veľký Krtíš a Krupina majú v porovnaní s ostatnými regiónmi SR malé množstvo vyhlásených chránených území. Vyhlásené chránené územia zahŕňajú podstatnú časť ekologicky najcennejších častí prírody týchto okresov. Rovnako to platí aj o územiach označovaných ako

ekologicky významné segmenty krajiny. V rámci starostlivosti o chránené územia nie sú zatiaľ spracované programy starostlivosti resp. osobitné režimy ochrany. Taktiež v rámci starostlivosti o chránené druhy neboli vypracované osobitné režimy ochrany. Vzhľadom k týmto údajom je nanajvýš dôležité rešpektovať aktuálne zákonné normy v oblasti ochrany prírody a krajiny, realizovať opatrenia navrhované v odborných dokumentoch (R-ÚSES apod.) a zároveň sa venovať oblasti prevencie, výchovy a vzdelávania.

1.5.1 Územná a druhová ochrana

V zmysle zákona o ochrane prírody a krajiny možno vyhlásiť tieto chránené územia:

- chránená krajinná oblasť
- národný park
- chránený areál
- prírodná rezervácia
- prírodná pamiatka
- chránený krajinný prvok
- chránené vtáčie územie

Vyhlásené chránené územia

V riešenom území sa nachádzajú vyhlásené chránené územia v kategórii prírodná pamiatka a chránený areál.

Prírodná pamiatka – Jaskyňa Sucháňska trhlina

Jaskyňa sa nachádza v Krupinskej planine v k.ú.Sucháň, na pravom brehu Sucháňského potoka, asi 0,5 km na JJZ od jeho sútoku s potokom Sucháňnik Hlavný vchod do jaskyne má východnú expozíciu s nadmorskou výškou 410 m, čiže asi 30 m nad dnom doliny. Jeho rozmery sú 1 x 0,7 m. jaskyňa je rozsadlinová, vytvorená na šikmej trhlina. Stratigraficky je zaradená do čelovskej formácie veku stredný miocén. Maximálna výška jaskynných priestorov sa pohybuje okolo 1,5 m. V koncových častiach je výška v rozmedzí 0,15 - 0,5 m. Celková dĺžka zameraných priestorov je 17,8 m. Vedľa hlavného vchodu sa vo vstupnej chodbe nachádza ešte bočný vchod s rozmermi 0,7 x 0,3 m.

Trúbiaci kameň

Je to andezit, čiastočne zapustený do sopečného brala malej lesostepi. Nadzemná časť má nepravidelný oválny tvar s obvodom po dĺžke 365 cm, po šírke 240 cm a výšku v najvyššom bode 120cm. Trúbiace otvory sú vysekané ľudskou rukou, rovnako ako štvorcíslie 1194 resp. 1794. Na kameni je ešte jeden obrazec, ktorý je smerovým značením terénu. Podľa legendy, prípadne faktov máme zato, že kameň upravili Turci, ktorí boli i v tomto kraji (1552). Mohli to byť zvedovia alebo hliadky, ktoré prišli do neznámeho terénu bez predošlých znalostí. Dnes je to turistická rarita Slovenska.

Prírodná pamiatka - Trpasličia jaskyňa

Jaskyňa sa nachádza v Krupinskej planine v k.ú. Dolný Dačov Lom. Vchod do tejto jaskyne je asi 400 m JJV od jaskyne Sucháňska trhlina, na ľavom brehu Sucháňského potoka. Miestnemu obyvateľstvu bola známa už aj v minulosti. S najväčšou pravdepodobnosťou vznikla vyvetraním fosílného stromu. Vedľa Trpasličej jaskyne sa nachádza ešte 11 ďalších dutín s dĺžkami 15 cm - 7,7 m. Celková zmeraná dĺžka jaskyne je 11,9 m. patrí do čelovskej formácie.

Prírodná pamiatka Kamenná žena

PP bola vyhlásená Uznesením plenárneho zasadnutia ONV vo Veľkom Krtíši číslo 42/1987-I zo dňa 11.decembra 1987 v kategórii chránený prírodný výtvor.

Vyhláškou MŽP SR č.293/1996 Z.z., ktorou sa uverejňuje zoznam chránených areálov a prírodných pamiatok a vyhlasujú sa národné prírodné pamiatky v SR, vyhlásená za prírodnú pamiatku. Chránené územie leží na južnom okraji Krupinskej planiny vo výške 448 m n.m., asi 2 km severne od Dolných Príbeliec na ploche 0,11 ha. Pôvodne platil na jej území piaty stupeň

ochrany. Krajský úrad v Banskej Bystrici vydal dňa 4.marca 2003 Všeobecne záväznú vyhlášku č.6/2003, ktorou na základe ustanovenia § 104 ods.18 zákona s účinnosťou od 1.apríla 2003 ustanovil pre PP Kamenná žena štvrtý stupeň ochrany. Predstavuje príklad geologicky, krajinársky, morfológicky zaujímavého bralného útvaru tzv.Kamennej ženy, z čoho je odvodený i názov PP. Výška útvaru je 410 cm (na strane obrátenej ku svahu 300 cm), šírka andezitového balvana na vrchole je 115 cm a šírka pri päte je 52 cm. Geomorfologicky zaujímavý útvar vznikol selektívnym zvetrávaním andezitových vulkanoklastických útvarov. Hoci hlavným dôvodom územnej ochrany sú rôzne geomorfologické javy, pozoruhodné sú i okolité lesostepné enklávy, ktoré predstavujú významné stanovišťa teplomilnej flóry a fauny.

Chránený areál Holica

CHA bol vyhlásený všeobecne záväzným nariadením ONV vo Veľkom Krtíši zo dňa 21.augusta 1984 s účinnosťou od 1. septembra 1984 v kategórii chránený prírodný výtvor, s názvom Príbelské jasene mannové.

Vyhláškou MŽP SR č.293/1996 Z.z., ktorou sa uverejňuje zoznam chránených areálov a prírodných pamiatok a vyhlasujú sa národné prírodné pamiatky v SR, boli Príbelské jasene mannové vyhlásené za chránený areál so štvrtým stupňom ochrany a s novým názvom Holica. Chránené územie sa nachádza v katastrálnom území Horné Príbelce, jeho výmera je 1,00 ha.

Vyhlásením územnej ochrany sa zabezpečila ochrana jednej z mála pôvodných lokalít jaseňa mannového (*Fraxinus ornus*), ktorý má na Slovensku severnú fyto geografickú hranicu rozšírenia. Jaseň mannový obľubuje výslnné kamenisté suché stráne a riedke teplé sucholesy, o čom svedčí aj územie CHA, kde ho môžeme vidieť ako súčasť porastu hrabových dúbav. Vyskytujú sa tam solitérne jedince ale aj výmladkové trsy starých i mladých exemplárov. Územie je významné aj prítomnosťou ďalších chránených a ohrozených druhov rastlín a živočíchov (kukučka vencová, vstavač obyčajný, jašterica zelená, dudok chochlatý).

Základnou súčasťou európskej politiky pri ochrane biodiverzity a ekosystémov je úplná realizácia sústavy NATURA 2000, ktorá má vytvoriť súvislú európsku sieť osobitne chránených území, ktorú budujú členské krajiny nezávisle na národných sústavách chránených území. Kompetencie voči územiám NATURA 2000 majú obvodné úrady životného prostredia.

Územia NATURA 2000 pozostávajú z 2 typov:

chránené vtáacie územia (CHVÚ): tu platí 1. stupeň ochrany a až do vyhlásenia každého územia osobitnou vyhláškou tzv. predbežná ochrana. Znamená to, že činnosti, ktoré môžu mať vplyv na predmet ich ochrany musia byť posudzované podľa zákona č. 127/1994 Z. z o posudzovaní vplyvov na ŽP.

územia európskeho významu (ÚEV) sú zaradené do 2. až 5. stupňa ochrany. Územie môže mať aj viac stupňov ochrany, ktoré sú viazané na konkrétne parcely. Sú to najvýznamnejšie lokality s výskytom európsky významných typov biotopov a biotopov európsky významných druhov rastlín a živočíchov navrhnuté za chránené územia na základe kritérií navrhnutých v Smernici i biotopoch.

Územia navrhnuté na ochranu

CHKO Krupinská planina - Cieľom vyhlásenia CHKO je zvýšenie ochrany prírody a krajiny pred neželanými zásahmi vplyvom ďalšej urbanizácie a inej antropickej činnosti, ochrana ekosystémov, ktoré sú významné pre zachovanie biologickej rozmanitosti života a ekologickej stability krajiny. Na ochranu navrhovaná krajina má charakteristický ráz, ide o súvislý komplex lesov s pasienkami a významnou mierou sú tu zastúpené tiež laznicke osídlenia. Vyhlásením CHKO sa zvýši stupeň ochrany z prvého stupňa na druhý stupeň ochrany v zmysle Zákona 287/1994 Z.z., čo znamená, že dôjde k rozšíreniu okruhu činností, na výkon ktorých bude potrebné mať súhlas orgánov ochrany prírody a krajiny. CHKO bude vyhlásená Vyhláškou MŽP SR, ktorá v súčasnosti podlieha medzirezortnému pripomienkovému konaniu. Celá CHKO má výmeru 21 020 ha. Časť navrhovanej CHKO zasahuje do južnej časti administratívneho územia obce, táto plocha má výmeru cca 295 ha a predstavuje územie v okolí Suchánskeho potoka a potoka Zabre. Z predmetného územia cca 90% tvorí lesný pôdny fond (vrátane dvoch

ochranných lesov o spoločnej výmere cca 11 ha), cca 10% tvorí poľnohospodársky pôdny fond, kultúra je takmer 100% TTP. Vodné plochy predstavujú cca 0,0240 ha, tvorí ich hlavne časť toku Suchánsky potok.

Zdôvodnenie ochrany: dôvodom ochrany je ochrana biodiverzity, potreba zvýšenia stupňa ochrany jedinečnej krajiny s laznickým osídlením.

V k.ú. Príbelce sa nachádzajú v areáli Pieskovne v časti Horné Príbelce tzv. Príbelské vrstvy uvádzané prof. Vassom, ktoré majú významnú geologickú a paleontologickú hodnotu a v budúcnosti bude potrebné zabezpečiť ich legislatívnu ochranu.

V riešenom území sa nachádzajú **Územia európskeho významu zaradené do systému NATURA 2000:**

Názov: Rieka Litava

Kód územia : SKUEV0036

Rozloha : 2964,21 ha

Správca územia : CHKO Štiavnické vrchy

Katastrálne územia : Cerovo (Čabradský Vrbovok, Čelovce, Dolné Rykynčice, Drienovo, Horné Rykynčice, Medovarce, Plášťovce, Selce)

Biotopy, ktoré sú predmetom ochrany:

Teplomilné panónske dubové lesy

Karpatské a panónske dubovo-hrabové lesy

Lipovo-javorové sutinové lesy

Bukové a jedľové kvetnaté lesy

Nížinné a podhorské kosné lúky

Druhy, ktoré sú predmetom ochrany

mora schmidtova, roháč obyčajný, plocháč červený, spriadač kostihojový, kunka žltobruchá

Názov : Čebovská lesostep

Kód územia : SKUEV0035

Rozloha : 212,97 ha

Správca územia : CHKO Štiavnické vrchy

Katastrálne územia : Horné Príbelce (Čebovce)

Biotopy, ktoré sú predmetom ochrany:

Karpatské a panónske dubovo-hrabové lesy

Druhy, ktoré sú predmetom ochrany: roháč obyčajný, kunka žltobruchá

1.5.2 Územný systém ekologickej stability

Udržanie ekologickej stability na Zemi je základnou nevyhnutnou podmienkou princípu trvale udržateľného rozvoja. Účelom dokumentov ÚSES je stanoviť celoplošný systém obhospodarovania krajiny s cieľom zachovať, udržať, alebo vytvárať stabilitu krajinného systému. Konkrétne to znamená ochranu a vytvorenie podmienok pre existenciu a rozvoj genofondu (najmä ohrozeného), zachovanie biodiverzity, blokovanie rozvoja negatívnych procesov a podporovanie rozvoja prirodzených (samoregulačných) procesov.

Priemet ekostabilizačných faktorov R-ÚSES

Prehľad území tvoriacich prvky kostry územného systému ekologickej stability Banskobystrického kraja (biocentrá, biokoridory) premietnutý do riešeného územia uvádza nasledovná tabuľka:

okres Veľký Krtíš			
Jadrové územie národného významu	územie CHKO Krupinská planina	Plocha (ha)/ rozмеры (km/m)	46-12, 46-14, 46-21
	územie Poiplie (výhľad CHKO)		46-14

	10/7	Krehora - Kamenná žena	1 400	46-12
	10/8	Ostrý vrch - Dubový vrch - Čierťaž	1 250	46-12
	10/13	Vrbovka - Holý vršok - Modrý Kameň (terestrický)	11,5/500 - 1700	46-23, 46-21
	10/15	Plachtinský potok (hydricko-terestrický)	24,6/150 - 300	46-12, 46-21, 46-23, 46-14
okres Krupina Jadrové územie národného významu Biocentrá nadregionálneho významu		územie navrhovanej CHKO Krupinská planina		46-11, 46-12
	5/1	Dolina Litavy	400	46-12
	5/11	vodný tok Litava (hydricko-terestrický)	5,8/150	36-34, 46-12

Zdroj: ÚPN VÚC Banskobystrický kraj, 2014

Ochrana biotopov

V rámci ochrany biotopov sa v riešenom území vyskytujú mokrade:

	Názov mokrade	Plocha	Názov obce	Okres
1	Rybník Veľký Šiaš	20 000	Cerovo	Krupina
2	Rybník Cerovo	15 000	Cerovo	Krupina
3	Alúvium Zajského potoka	100 000	Sklabiná, Obeckov, Príbelce	Veľký Krtíš
4	Pri obeckovskom chotári	10 000	Dolné Plachtince, Obeckov	Veľký Krtíš
5	Pod Škriavnikom	5 000	Príbelce, Dolné Plachtince	Veľký Krtíš
6	Horná a dolná vrbina	1 500	Stredné Plachtince	Veľký Krtíš
7	Medokýšna dolinka	550	Stredné Plachtince	Veľký Krtíš
8	Kútička	500	Stredné Plachtince	Veľký Krtíš
	Hlinený járok	310	Stredné Plachtince	Veľký Krtíš

Zdroj: Štátna ochrana prírody SR, 2014

Druhová ochrana

V rámci druhovej ochrany evidujeme v riešenom území chránené stromy:

Názov chráneného stromu	Druh dreviny	Číslo parcely	Katastrálne územie	Počet CHS
Gaštany v Príbelciach	gaštan jedlý – Castanea sativa	490	Príbelce	2
Lipy v Dačovom Lome	lipa veľkolistá – Tilia platyphyllos	362/1 3	Dačov Lom	1 1

Zdroj: Štátna ochrana prírody SR, 2014

1.6 Životné prostredie

Za ohrozené oblasti územia SR z hľadiska životného prostredia podľa environmentálnej regionalizácie označujeme tie územia, na ktoré sa viaže súčasne 4. a 5. stupeň kvality životného prostredia. Tvoria vyše 9 % z celkovej rozlohy SR a žije v nich približne 34 % obyvateľov SR. Tieto územia predstavujú spravidla väčšie sídelné územné celky so sústredenými hospodárskymi aktivitami. Územia len so 4. stupňom kvality ŽP nie sú súčasťou vymedzených ohrozených oblastí. Najviac zaťažené oblasti, ktorých je vymedzených spolu 10, nezasahujú do riešeného

územia. Obce riešeného územia majú na svojom území 1. stupeň, čo je prostredie vysokej úrovne a stupeň 2, čo je prostredie vyhovujúce.

Ochrana životného prostredia spočíva v ochrane jednotlivých jeho zložiek, v minimalizácii negatívnych vplyvov na životné prostredie a v rešpektovaní princípov trvalo udržateľného rozvoja. Povinnosť chrániť všetky zložky životného prostredia je zakotvená v rade zákonných opatrení, z nich najvýznamnejšie sú :

- Zákon NR SR č.127/1994 Z.z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie v znení nesk. predpisov,
- Zákon č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí v znení nesk. predpisov,
- Zákon č. 525/2003 Z. z. o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie v znení nesk. predpisov,
- Zákon č. 478/2002 Z.z. o ochrane ovzdušia v znení nesk. predpisov,
- Zákon č. 401/1998 Z.z. o poplatkoch za znečisťovanie ovzdušia v znení nesk. predpisov,
- Zákon č. 386/2009 Z.z. o odpadoch v znení nesk. predpisov.

V oblasti životného prostredia patria k samostatne sledovaným tieto zložky:

- Ovzdušie
- Pôda
- Voda
- Odpady
- Hluk a vibrácie
- Žiarenie

Ich stav významnou mierou vplýva aj na stav zdravotného stavu obyvateľstva. V riešenom území patrí k najviac zaťaženým zložkám voda a pôda, a to z dôvodu absencie likvidácie odpadových vôd a ako dôsledok vplyvu poľnohospodárstva. Samostatnou zložkou sú odpady,

Znečistenie ovzdušia je taký stav, kedy najvyššie prípustné koncentrácie škodlivých látok v ovzduší sú prekročené. Na stave znečistenia ovzdušia sa podieľajú vplyvy globálne (diaľkový prenos znečisťujúcich látok) i lokálne (emisie z miestnych zdrojov znečistenia ovzdušia).

Medzi hlavné miestne zdroje znečistenia ovzdušia patria v riešenom území:

- lokálne vykurovanie,
- automobilová doprava,
- sekundárna prašnosť spôsobená poľnohospodárskou a stavebnou činnosťou a nedostatočným čistením komunikácií,
- diaľkový prenos

Pôda ako zložka životného prostredia je zároveň základným výrobným prostriedkom odvetvia poľnohospodárstva. Pôdny fond je chránený zákonom č. 220/2004 Z.z. o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy.

Základnými zdrojmi znečistenia pôd v riešenom území sú:

- poľnohospodárstvo,
- veľkoplošné hospodárenie so sprievodnými javmi (ťažká mechanizácia, chemizácia, nafta, poľné hnojiská, meliorácie) spôsobuje zmeny štruktúry pôdy a jej biologickú degradáciu,
- vytváraním veľkých osevných plôch došlo k odstráneniu rozptýlenej krajinej vegetácie, čím sa zvyšuje riziko vodnej aj veternej erózie,
- osídlenie so svojimi sprievodnými javmi,
- odpady,
- stavebná činnosť,
- odpadové vody,
- doprava,
- rekreácia,
- lesné hospodárstvo .

Samostatnou zložkou sú odpady.

Kľúčovým predpisom v **odpadovom hospodárstve** je Zákon č. 386/2009 Z.z. o odpadoch v znení neskorších predpisov. Zákon definuje náležitosti programov odpadového hospodárstva (POH), pôsobnosť orgánov štátnej správy, povinnosti právnických a fyzických osôb, náležitosti nakladania s odpadom, recyklačný fond a i. Jeho vykonávacía vyhláška (283/2001 Z.z.) upravuje niektoré podrobnosti napr. pre obsah POH a pre nakladanie s odpadmi a požiadavky na zariadenia na nakladanie s odpadmi. Od 1. januára 2006 nadobudlo účinnosť ustanovenie zákona o odpadoch, ktoré zakazuje zneškodňovať biologicky rozložiteľný odpad zo záhrad, parkov, cintorínov. Každý pôvodca je povinný triediť bioodpad zo záhrad oddelene od ostatných druhov odpadu a zabezpečiť je ho kompostovanie vo vlastných priestoroch.

Znižovanie odpadu jeho separáciou a následným zhodnocovaním je prioritou aj pre obce mikroregiónu. V tejto oblasti už niektoré obce vykonali prvé kroky a separovaný zber sa realizuje na základe zmluvy o separovaní odpadu s organizáciou - Združenie obcí NEOS Rybany, v obciach: Cerovo, Dačov Lom, Dolné Plachtince, Horné Plachtince, Lackov, Litava, Príbelce, Senohrad, Sucháň, Stredné Plachtince.

Hluk a vibrácie zhoršujú kvalitu životného prostredia a negatívne pôsobia nielen na zdravie ľudí, ale aj na flóru a faunu. Nebezpečnosť ich pôsobenia spočíva v tom, že v porovnaní s inými negatívnymi faktormi (napr. chemikálie) nezanechávajú žiadne merateľné rezíduá. Stresové pôsobenie hluku sa prejavuje najmä ako sprievodný jav automobilovej dopravy v intravilánoch sídiel.

Žiarenie

Na celkovej radiačnej záťaži obyvateľstva sa podieľa kozmické žiarenie a prirodzená rádioaktivita hornín, hydrosféry a atmosféry. K tomuto pristupujú umelé zdroje (používanie umelých rádioizotopov v medicíne, produkty jadrového odpadu, havárie jadrových elektrární apod.). Najnebezpečnejším z prírodných zdrojov žiarenia je radón, presnejšie jeho dcérske produkty, ktoré sa zachytávajú na prachových časticách vo vzduchu a následne sú vdychované do pľúc, kde sa usadzujú a ožarujú pľúcne tkanivá. V súčasnosti sa venuje pozornosť monitoringu radónového ohrozenia v pôdach, stavebných materiáloch, vodách aj budovách. Požiadavky na obmedzenie radónového ožiarovania sú zakotvené aj v právnych normách. Riešené územie má nízku alebo strednú úroveň radónového rizika.

1.7 História, osídlenie, urbanistický vývoj

1.7.1 História

Historický prierez osídlením Hontu

Najstaršie stopy osídlenia Hontu siahajú do staršej doby kamennej – paleolitu. V strednej dobe kamennej – mezolite (8200-5000 rokov pred n. l.) následkom ústupu pevninských ľadovcov na sever nastali výrazné zmeny v doterajšom spôsobe života. Človek stále viac vyhľadával suchšie polohy na vyvýšených miestach, často i pri brehoch riek a jazier, kde sa zameriaval predovšetkým na lov menších zvierat a rybolov. Na území Hontu sú početnejšie doklady osídlenia v mladšej dobe kamennej – neolite (5000-3200 pred n. l.) keď nastali podstatné zmeny vo vývoji človeka. Začal vyrábať prvú keramiku, opracúvať prvé kamenné nástroje.

V období doby bronzovej bolo územie Hontu svojimi bohatými ložiskami medenej rudy v Štiavnických vrchoch dobrou surovinovou základňou a zrejme to bol aj jeden z hlavných dôvodov jeho intenzívneho osídlenia. Na počiatku v južnej a západnej časti prežívalo ešte osídlenie skupinou Kosihy-Čaka, ktorá sa tu dočkala príchodu ľudu s havantskou kultúrou. V mladšom úseku bol Hont osídlený maďarskou kultúrou. Jej ľud budoval osady opevnené dômyselným systémom fortifikácie, ktorý je spolu s rozmachom kovolejárstva, hrnčiarstva a opracovania kostí výrazným dokladom rozvíjajúcej sa špecializácie remesiel a v neposlednom

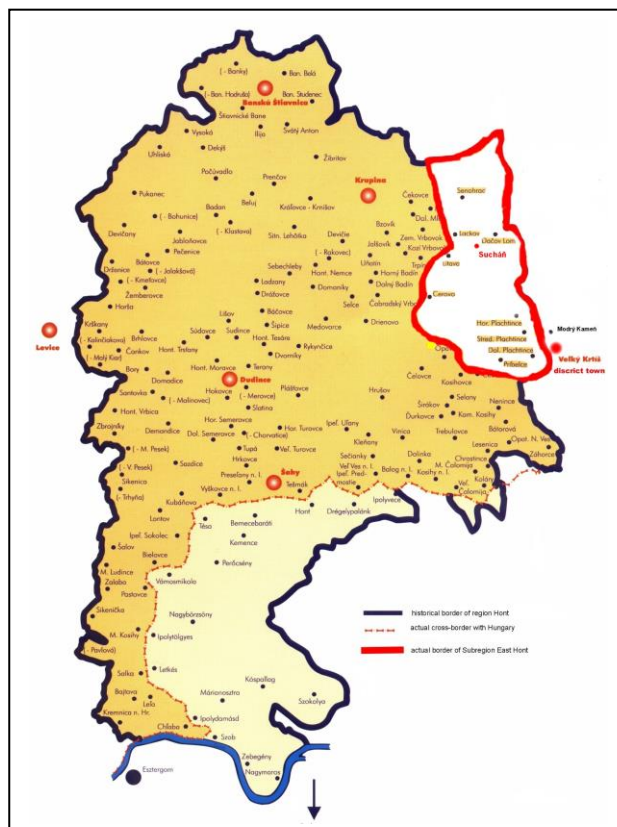
rade i majetkovej a sociálnej diferenciácie. V strednej dobe bronzovej bolo územie osídlené viacerými kultúrami súčasne.

Dobou halštatskou, nazývanou i staršou dobou železnou (asi 700-500 pred n. l.) sa otvára nová kapitola pravekých dejín. Zrejme už v tomto období možno počítať s exploataciou železných rúd v Štiavnických vrchoch. V mladšom úseku tejto doby sa na celom území Hontu objavujú nálezy skupiny Szentesvekerzug, ktorá k nám priniesla ako prvá znalosť hrnčiarskeho kruhu. Túto skupinu vystriedali etniká Keltov, ktorí osídlili najmä úrodné nížinné oblasti. So sebou priniesli rozvinutú remeselnícku výrobu a špecializáciu výroby (železiarstvo, kováčstvo, hrnčiarstvo...). Ich zásluhou sa objavujú aj prvé mince.

Roku 9 pred n. l. obsadili rímske légie celé územie pravého brehu Dunaja a asi roku 6 n. l. po prvý raz vstúpili na územie Slovenska. Koncom 4. storočia dochádza k rozpadu rímskeho limitu a zároveň aj k posunu a príchodu nových etnických skupín, najmä Gótov, Hunov a zrejme i Slovanov. Nastáva obdobie sťahovania národov. S týmto nepokojným obdobím možno spájať i spečené valy, ktoré sa nachádzajú na území Hontu. Ťahajú sa od Dunaja pozdĺž západného brehu lpla až k Sitnu. Mali asi funkciu akejsi ochrannej hrádze proti útokom nomádskeho jazdeckých kmeňov, najmä Hunov a mohli vzniknúť v prvej polovici 4. storočia. Slovanské kmene sa usadili v blízkosti riek a potokov. Zaoberali sa predovšetkým pestovaním poľnohospodárskych plodín a chovom zvierat.

Okolo polovice 6. storočia začali do Karpatskej kotliny prenikať z oblasti centrálnej Ázie kmeňové zväzy kočovných Avarov. V druhej tretine 7. storočia sa sformoval kmeňový zväz Slovanov – Samova ríša. V 9. storočí vznikla Veľkomoravská ríša, ktorá na území Hontu pretrvala aj počas 10. storočia. Jej centrálnu politickú moc rozdrobili staromaďarské kmene na hraniciach veľkomoravského štátu koncom 9. storočia.

Historická mapa Hontu

Historický vývin Hontianskej stolice od jej vzniku

Koncom 10. storočia uhorský kráľ Štefan I. rozmnožil okrem iných aj majetky veľmožského rodu Huntovcov na Ipli. Veľmož Hunt dal na severnom okraji pohoria Börzsöny postaviť hrad Hont, ktorý sa stal administratívnym centrom župy a on sa stal prvým županom na rozsiahlom území medzi Hronom a Iplom, ktoré bolo pomenované Hontianska stolica. Bitka pri Moháči (1526) otvorila Turkom cestu do Uhorska, čo malo katastrofálne následky aj pre Hontiansku stolicu. Dobytie Ostrihomu (1543) a Novohradu (1544) znamenalo začiatok pustošivých tureckých nájazdov do južných slovenských stolíc vrátane Hontianskej, ktoré trvali nepretržite počas 16. a 17. storočia až do konca osmanskej nadvlády v Uhorsku. Od začiatku 17. storočia bola stolica okrem tureckého ohrozovania poznačená aj udalosťami stavovských povstaní, ako aj reformačnými a protireformačnými hnutiami, ktoré malo podporu aj v bohatých šľachtických a zemianskych kruhoch. Reformácia sa šírila aj napriek odporu katolíckeho duchovenstva. Postavenie evanjelickej cirkvi sa upevňovalo a viedlo k rekatolizačnému hnutiu, ktoré sprevádzalo násilné odoberanie chrámov a vyhánanie evanjelických kňazov a učiteľov. Zrovnoprávnenie protestantov s katólmi zabezpečil aj tolerančný patent Jozefa II. z roku 1781. Szatmársky mier (1711) uzavrel rad protihabsburských stavovských povstaní.

Na začiatku 18. storočia hlboko poklesla ťažba drahých kovov v Banskej Štiavnici, Pukanci a v Banskej Belej. Viedenský dvor, hoci mu z tejto ťažby plynuli veľké zisky, uvažoval dokonca o jej prerušení. Tento dezolátny stav zapríčinila koristnícka politika vodcov protihabsburských stavovských povstaní, ale aj určité technické problémy pri ťažbe, ktoré sa podarilo vyriešiť až v priebehu 18. storočia. Revolučné roky 1848-1849 v značnej miere ovplyvnili aj život Hontianskej stolice. Už koncom marca 1848 dochádza pod vplyvom revolučných udalostí k roľníckym nepokojom v juhovýchodnej časti župy. V tom čase prichádza k príbuzným do Dolných Príbeliec Janko Kráľ, priamy účastník revolučného vystúpenia ľudu v Budapešti. So svojím priateľom Rotaridesom, učiteľom a notárom v Príbelciach, poplašným zvonením zvolávajú ľud, pália urbáre, čítajú mu revolučné básne a vysvetľujú, že páni nie z čistého úmyslu, ale zo strachu privolili k zrušeniu urbára a k ostatným úľavám.

V 19. storočí prebiehal v Honte proces majetkovej diferenciacie a koncentracie majetkov. Hlad po pôde viedol aj v Hontianskej stolici k rozšíreniu fondu ornej pôdy, predovšetkým kľčovaním lesov a rozorávaním lúk. Do konca storočia sa tak rozšíril fond ornej pôdy o 15 %. V sedemdesiatych rokoch zaplavila európske trhy lacná americká pšenica, v dôsledku čoho sa znížili odbytové možnosti pre uhorskú pšenicu, došlo aj v poľnohospodárstve Hontu k významným zmenám. Začalo sa intenzívnejšie hospodáriť čo viedlo aj k rozvoju živočíšnej výroby. Dôležitú zložku poľnohospodárstva tvorilo v druhej polovici 19. a začiatkom 20. storočia vinohradníctvo a ovocinárstvo. V druhej polovici 19. storočia upadlo v Honte baníctvo. Stalo sa to predovšetkým v dôsledku poklesu cien zlata a striebra na svetovom trhu. Následne sa v deväťdesiatych rokoch 19. storočia začal pomaly rozvíjať textilný priemysel. (Banská Štiavnica, Hodruša)

Vznik Československej republiky a začlenenie Slovenska do nového štátneho celku sa prejavilo aj v územnej organizácii žúp. Roky 1919-1922 možno pokladať za poslednú fázu rozvoja žúp ako foriem verejnej správy starého komitátneho zriadenia. Od roku 1923 sa niekoľkokrát menil systém územného usporiadania.

Historický vývoj obcí

Cerovo *Obec Cerovo sa prvý krát spomína v listine z roku 1275. Potom sa neskôr spomína v rokoch 1280, 1369, 1397, 1408... Cerovo sa viaže na rod Hunt-Poznanovcov, jeden z najuznávanejších a najvplyvnejších rodov v Uhorsku. Tento rod mal zásluhu na zriadení kláštora na Bzovíku i postavení hradu Čabrad'. Cerovo sa spomína i v roku 1369 keď toto sídlo dostal do vena Mikuláš Czéry. Od neho mala údajne obec dostať názov. Iná tradícia tvrdí, že názov jej dali vojaci Jana Jiskru podľa duba.*

Dačov Lom	Obec vznikla v roku 1943 zlúčením Horného a Dolného Dačovho Lomu. Na území dnešného Dačovho Lomu pôvodne jestvovala iba obec Lom, ktorá sa prvýkrát v písomnej listine spomína v roku 1333. O tom, že existovala skôr, svedčia údaje o výstavbe kostola, postaveného v ranom románskom slohu, najneskoršie v prvej polovici 13. storočia.
Dolné Plachtince	Prvá písomná správa o obci je z roku 1156 kedy sa hovorí v kronike o položení základov obce. V roku 1243 dostala obec názov Palata. Do roku 1245 sa spomína rovnaký názov s obcou Horné Plachtince z čoho sa usudzuje, že tvorili spoločný celok. Až pri roku 1439 sa pri názvoch Inferior a Superior spomína aj názov Kezeppalotha (Stredné Plachtince). Dnešný názov dostala obec v roku 1920 a znie Dolné Plachtince.
Horné Plachtince	Prvé písomné zmienky o obci sú z rokov 1243 a 1244. V roku 1337 sa obec v písomných prameňoch spomína pod názvom „Palatha Superior“. Od rokov 1433 po rok 1773 mala obec rôzne názvy. V neskoršom období bol názov pomaďarčený na Felsőpalojta (Horné Plachtince). Medzi obyvateľmi Plachtiniec sa od najstarších čias až do súčasnosti udržalo aj ďalšie označenie obce „Stará Ves“ alebo tiež „Hornia Ves“, ktoré je dokladom jej starobylosti a osídľovania doliny v povodí Plachtinského potoka, nazývaného tiež dodnes „Stará rieka“ južným smerom.
Lackov	Prvú písomnú správu o Lackove uvádza maďarský historik Bakács István vo svojom diele Hont vármegye Mohács előtt a udáva rok 1341. Vtedy sa Lackov volal Lyska, ale uvádza sa aj Lyzkou. V neskorších rokoch obec poznáme pod menom Lyzków, Leskow. V roku 1396 sa objavuje názov Lechko, ale v roku 1408 je znovu Lyzko. Koncom 15. storočia je znovu zmenený názov na Lazkowcz a začiatkom 16. stor. v r. 1526 sa nachádza pomenovanie Leczko. Lackov od začiatku svojej existencie patril do farnosti Litava a bol majetkom rodiny Balašovcov, iba v roku 1395 sa spomína majiteľ obce František Szecsényi. Po roku 1437 obec patrila k bzovskému prepoštvu.
Litava	Prvý krát sa o obci Litava píše v listine v roku 1135, v ktorej je obec zaznamenaná ako Villa Lytua čo bolo stredoveké označenie pre obce vyššieho „rangu“. Už v tomto roku stála v obci románska kaplnka. Vďaka kaplnke, kostolu a farnosti bola obec už od 12. storočia kultúrno-spoločenským centrom kraja. V 15. storočí bola mýtnym miestom. V roku 1496 mala už svoj mlyn, v roku 1613 bola údajne v strede obce drevená škola a od roku 1811 murovaná škola. Obec Litava mala rôzne názvy Villa Lytua (1135), Lithwa (1429), Lythava (1467), Lethaxa (1511). V roku 1869 žilo v obci Litava 694 obyvateľov.
Príbelce	Podľa určitých historických prameňov staršieho dáta sa za prvú písomnú zmienku považuje rok 1244, kedy usadlosť bola zaznačená ako villa Pribel. Ďalšie podoby Prybul (12456), Prebel (1257), Prebil (1322) uvádzajú staršie maďarské diplomatáre. Dve obce – Dolné a Horné Príbelce sú doložené listinami roku 1354 ako Olsouprebul a Felseuprebul, 1393 Alsopribel, 1462 aj Nagprybel. Na základe toho možno predpokladať, že k založeniu obce Horné Príbelce došlo v 14. storočí jednou z vetiev rodu Príbelský, Móricom, ktorého syn Michal spolu s bratrancom Martinom r. 1354 predali hornopribelský majetok synom dolnopribelského Benedeka s prírmením Liptovský.
Senohrad	Prvý písomný záznam o obci pochádza z roku 1135 kedy už osada bola a patrila k hontianskemu hradu Čabrad. V polovici 11. storočia najväčším vlastníkom pozemkov v Honte bol župan Lambert. Senohrad sa do majetku opátstva dostal až v roku 1135. V roku 1241 do Uhorska vtrhli Tatári. Pod vedením Batu Chána porazili uhorské vojsko, za nimi zostáva len púšť. Po ich odchode sa obyvatelia Zenegaru presťahovali na dnešné územie. V roku 1262 poznáme osadu pod menom Senohrad.

Sucháň	V písomných záznamoch sa obec prvýkrát spomína pod názvom Szuhany roku 1349. Na súčasnom mieste vznikol v prvej polovici 14. storočia zlúčením pôvodného obyvateľstva z osady, ktorá od 9. – 10. storočia stála severnejšie v Suchej dolinke (Brezina) s prísťahovalcami z Bartošovej Lehôtky. V Suchej dolinke sa nachádzalo i najstaršie osídlenie suchánskeho chotára ľuďmi pilinskej kultúry z obdobia neskoršej doby bronzovej (12 – 10. storočie pred n. l.). Pri sčítaní ľudu v roku 1828 mala obec 112 domov so 673 obyvateľmi, už tam nezapočítali rodiny vystahované na dolné zeme. Posledná kolonizácia prebehla v druhej polovici 19. storočia. Na začiatku 20. storočia sa v dolnom konci obce usadili tri rodiny cigánov. Lazy boli doosídlené po komasácii (sceľovaní pozemkov) v druhej tretine 20. storočia.
Stredné Plachtince	Prvá zmienka o Stredných Plachtinciach pochádza z roku 1243. Nepriamym dokladom o existencii Stredných Plachtiniec skoršieho obdobia je i to, že kaplnku z I. polovice 14. storočia (1332-1337) darovali Dacsovci svojim poddaným, ktorí ju neskôr prestavali na kostol. V niektorých prácach sa existencia Stredných Plachtiniec uvádza v roku 1439, keď sa hovorí, že v chotári Dolné a Horné Plachtince vzniká tretia obec – Stredné Plachtince. V evidencii listinného materiálu je v roku 1473 a 1479 uvedená obec KEYEPPALOTHA / Stredné Plachtince.

Historický vývoj názvu obcí

Cerovo	Chery 1273, Czery 1369,
Dačov Lom	Lom Inferior 1511, Horní Lam 1773, Horní Lom 1808
Dolné Plachtince	Palata 1243, Palatha Inferior 1337, Kezeppalotha 1439, Palotha villa, Allsoopalaththa, Preposstpalathaya, Dolnie Plachtince 1773, Dolné Plachtince 1920
Horné Plachtince	villa Polohta 1245, Palatha Superior 1337, Felsewpalotha 1427, Palachta 1433, Superior Palotha 1439, Paloytha 1475, Dachopalohtha 1498, Nemespaloytha 1511, Felsewpaloytha 1515, Ober Plachtintz 1773
Lackov	Lyzkou 1341, Lyzka 1350, Lyzkow 1395, Lechno 1396, Lyzkó 1406,
Litava	Villa Lytua 1135, Lythua 1296, Lytwa 1305, Litoua 1337, Lytoua 1338, Lythoua 1370, Lythwa 1395, Lithwa 1429, Lithauafeude 1431, Lythava 1467, Litava 1471, Lethawa 1511
Príbelce	Villa Pribel 1244, Prabul 1245, Prebel 1257, Prebil 1322
Senohrad	Zenegar 1135, Senograd 1262,
Sucháň	Suhan 1349,
Stredné Plachtince	Villa Palohta 1245, Kezeppalotha 1473, Nemespaloytha 1479

Symbyly obcí

Cerovo	v modrom štíte sa nachádza zlatý klas a obrátený zlatý rýľ symbolizujú poľnohospodársku obec.
Dačov Lom	červený štít, v ktorého strede je kolmo postavený strieborný lemeš. Veniec okolo lemeša je strieborný, dve ruže v ňom sú zlaté. Písmená D a L po stranách lemeša sú tiež zlaté a sú to začiatkové písmená názvu obce.
Dolné Plachtince	modrý štít, na ktorom je sv. Martin na striebornom koni so zlatými popruhmi pretínajúc si svoj vlastný červený plášť. V ľavých horných rohoch štítu sú dve šesťcípce hviezdy, ktoré symbolizujú mestské výsady. Obci tieto výsady daroval r. 1465 uhorský panovník Matej Korvín. Podľa tradície bol prvým

Horné Plachtince	majiteľom obce zemepán Martin Dubaac, podľa ktorého bol ustanovený aj patronát kostola sv. Martina a teda aj obce. Modrá farba štítu symbolizuje plachtinskú národnú farbu – tzv. „svetličku”. v modrom štíte strieborná trávna plachta, preložená dvomi odvrátenými červenými lemešmi.
Lackov	v modrom štíte vedľa seba postavené radlice – strieborný lem modrého lemeša, plný strieborný lemeš a strieborné čerieslo, to všetko ovenčené zlatými vavrínovými ratolesťami so striebornými plodmi.
Litava	v červenom poli vodorovne postavený strieborný lemeš, nad jeho hrotom je kolmo vyryté strieborné čerieslo, na lemeši stojí strieborný bažant a za ním dve kvetiny, vzhľadom na patrocínium v nich vidíme margaréty, pri nich sú ešte malé kvietky – strieborné hviezdičky, zospodu obopínajú symbol zlaté palmové ratolesti.
Príbelce	na zelenom štíte zlatý obrátený cep, strieborné vidly na zlatej rukoväti, zlaté hrable, strieborná obrátená kosa na zlatom kosisku, rukoväte dolu prekrížené a prekryté strieborným lemešom symbolizujú poľnohospodársku obec.
Senohrad	v červenom štíte na zlatom vršku stojaci strieborný, zlatovlasý, zlatonimbovaný sv. Imrich v zlatom plášti, s ľavicou na srdci, v pravici so zlatou stopkou striebornej trojľalie, pri nohách ho z oboch strán sprevádzajú strieborné, šikmo nadol smerujúce radlice – lemeš a čerieslo – vľavo vyrastajú tri zlaté, vysoké, dovnútra prehnuté klasy.
Sucháň	v bielom štíte na štyroch pozdĺžnych zelených pruhoch stojaci základný prvok erbu pluh, symbolika spätosti obyvateľstva s pôdou ako hlavným zdrojom obživy.
Stredné Plachtince	v červenom štíte sa nachádza v strede umiestnené biely lemeš a vedľa neho biele čerieslo, po okrajoch ich obopínajú dva žlté klasy.

1.7.2 Kultúrne dedičstvo

Kultúrno-historické pamiatky

Vzmysle medzinárodných dohôd je kultúrne dedičstvo definované nasledovne: „Kultúrne dedičstvo tvoria historické a kultúrne hodnoty vytvorené predchádzajúcimi generáciami bez ohľadu na dobu a miesto ich vzniku. Predstavuje hmotné i nehmotné veci a predmety, jednotlivé objekty, ucelené súbory a komplexy“.

Historické a kultúrne hodnoty vytvorené predchádzajúcimi generáciami je potrebné ochraňovať. V území sa nachádzajú historické urbanisticko–architektonické štruktúry s pamiatkami architektúry niekoľkých storočí, ľudového staviteľstva s regionálnymi osobitosťami prvkov a štruktúr, technické pamiatky solitérne i vytvárajúce celé súbory, historické parky a záhrady doplnené drobnou historickou architektúrou dotvárajúce urbanizované prostredie.

Mnoho historicky významných objektov bolo pre svoju dôležitosť zapísaných do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu (ÚZPF), ktoré je potrebné chrániť podľa zákona číslo Zákon č 208/2009 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení zákona č. 479/2005 Z. z.

Zoznam pamiatok z ÚZKP

Obec	CUZ.:	Číslo parcely	Určenie adresy popisom	Unifikovaný názov KP:	Unifikovaný názov PO:	Doba vzniku	Dátum vyhlásenia za KP
Cerovo	1148	5		Dom pamätný a pam. tab.	Dom pamätný	2.pol. 19. st.	27/09/63
	1148	5	Na dome č.114	Dom pamätný a pam. tab.	Tabuľa pamätná	1933	27/09/63
Litava	1086	1		Kostol	Kostol	1855-1859	27/09/63
	2927	4092/2	V strede obce	Súsošie	Kríž s ukrižovaným	1807	04/06/76
	2927	4092/2	V strede obce	Súsošie	Socha na podstavci	1807	04/06/76
	2927	4092/2	V strede obce	Súsošie	Socha na podstavci	1807	04/06/76
	1103	1	Cintorín	Kostol	Kostol	13.st.	27/09/63
Senohrad	2266	124	V strede obce	Socha	Socha	1867	08/08/68
	2269	13	Pred farou	Socha	Socha	2.pol.18.st.	08/08/68
	11129	418	Na začiatku obce	Božia muka	Socha	Zač.20.st.	03/11/97
	10749	14/1	V strede obce	Fara pamätná	Fara pamätná	koniec 18.st.	10/11/93
	1932	75	St.č.14-15	Dom ľudový	Dom ľudový		27/09/63
	1933	72	St.č.13	Dom ľudový	Dom ľudový		27/09/63
	11190	582	V strede obce	Kaplnka	Kaplnka	1748	28/01/98
	11354	367	Na okraji obce	Dom ľudový s hosp. časť.	Dom ľudový s hosp. časť.	1882	29/12/2000
	1925	400	St.č.94	Dom ľudový	Dom ľudový		27/09/63
	11355	411	Pri dome 123	Sýpka	Sýpka		29/12/2000
1930	522	St.č.123	Dom ľudový	Dom ľudový		27/09/63	
11033	584		Dom ľudový s hosp. časť.	Dom ľudový s hosp.	2.pol.19.st.	26/03/97	

	11034	639		Dom ľudový s hosp. časť.	časť. Dom ľudový s hosp.	1869	26/03/97
Sucháň	1113	1		Kostol	Kostol	1768	27/09/63
	1120	1,2	St. č. 75	Kostol	Kostol	1530	27/09/63
	1935	50	St. č. 21	Dom ľudový	Dom ľudový		27/09/63
	1947	472	St. č. 28	Dom ľudový	Dom ľudový		27/09/63
	1948	300/1	St. č. 75	Dom ľudový	Dom ľudový		27/09/63
Dačov Lom	1812	27	St.č.57	Dom ľudový	Dom ľudový		27/09/63
	1088	1		Kostol	Kostol	13.st.	27/09/63
	1823	289	St.č.10	Dom ľudový	Dom ľudový	1844	27/09/63
	1819	302	St.č.17	Dom ľudový	Dom ľudový		27/09/63
	1819	302	Pri dome č.19,st.č.17	Dom ľudový a komora	Komora		27/09/63
Dolné Plachtince	1818	306	St.č.19	Dom ľudový	Dom ľudový		27/09/63
	1681	422	Pri štátnej ceste	Dom ľudový	Dom ľudový		09/11/63
Horné Plachtince	2234		Pohanský vrch	Archeologická lokalita	Hradisko výšinné	pravek	15/06/68
	1682	122		Dom ľudový	Dom ľudový		09/11/63
	11240	14	JZ časť obce	Dom ľudový s hosp. časť.	Dom ľudový s hosp. časť.	Koniec 19.st.	08/06/98
Príbelce	1684	139/2		Dom ľudový	Dom ľudový		09/11/63
	1685			Dom ľudový	Dom ľudový		09/11/63
Stredné Plachtince	483	611		Kostol	Kostol	14.st.	09/11/63

Zdroj: ÚZKP SR

Obce môžu v zmysle zákona číslo 20/2009 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu, § 14, ods. 4 rozhodnúť o utvorení a odbornom vedení evidencie pamätihodností obce. Do evidencie pamätihodností obce možno zaradiť okrem hnutelných vecí a nehnuteľných vecí aj kombinované diela prírody a človeka, historické udalosti, názvy ulíc, zemepisné a katastrálne názvy, ktoré sa viažu k histórii a osobnostiam obce. Rozhodnutia vo veci pamätihodností obcí sú prerokované v obecných zastupiteľstvách a schválené uzneseniami.

Pamätihodnosti v obciach mikroregiónu

Cerovo	Obráz oltárny od P.M Bohúňa Náhrobníky na cintoríne s. Zocha
Dačov Lom	Pamätná tabuľa sovietskym vojskám na budove OcÚ Hrob v starom cintoríne evanjelického farára pána Slávika
Dolné Plachtince	Pamätná tabuľa sovietskym vojskám Kaplnka sv. Urbana – patrón vinohradníkov Kostol sv. Martina r. 1337 Vinárske chyžky Kapitulská pivnica z r. 1811
Horné Plachtince	Drevená zvonica Evanjelický kostol
Lackov	Obráz Svätá rodina – jediný na svete podľa zjavenia vo Fatime Zvonica z 19. storočia
Litava	Súsošie kalvária Rímsko-katolícky kostol r. 1135 sv. Margity Antiochijskej z 13. stor., Ľudový dom
Príbelce	Kostol postavený v ranom gotickom slohu zo 17. stor. s maľovaným

Senohrad	dreveným stropom, gotickým portálom Murovaná zvonička z konca 18. stor. Ľudová drevená zvonica z 19. stor. Pieskovcová baňa s nálezmi lastúrnikov, žraločích zubov, veľjašterov Prírodný útvar Kamenná žena Pamätný dom – Janko Kráľ Ružencová cesta pri kostole Kaplnka svätého Vendelína
Sucháň	Kaplnka Sedembolestnej Panny Márie Renesančný evanjelický kostol r. 1530 Prírodný útvar – trúbiaci kameň Obecné etnografické múzeum Dom ľudovej architektúry
Stredné Plachtince	Cirkevné regionálne múzeum Samuela Godru (básnik, kňaz)

Umelci a významné osobnosti v obciach mikroregiónu

Cerovo	<i>Pôsobisko – Stanislav Zoch (1852-1911), národný buditeľ</i> <i>Rodisko – Dr. Samuel Zoch (1882-1907), cirkevný hodnostár, náboženský spisovateľ, politik a redaktor</i> <i>Rodisko – Gustáv Zoch (1884-1924), kaplán, spisovateľ</i> <i>Rodisko – Ján Pribiš – Lajošov (1894), ľudový rezbár</i> <i>Rodisko – Prof. RNDr. Oskár Ferienc, DrSc.(1905 – 1987), vedec, publicista</i> <i>Rodisko – Doc. Ján Ušiak (1914-1993), pedagóg</i> <i>Rodisko –Doc. PhDr. Pavel Bosák (1930-1990), vyšší dôstojník československej armády, muzeológ, historik, publicista, pedagóg</i> <i>Pôsobisko – Ing. Zdenka Kramplová (1957), redaktorka časopisu Včelár a Vinohrad, prekladateľka, ministerka zahraničných vecí, poslankyňa NR SR</i>
Dačov Lom	Pôsobisko – Peter Rosiar, evanjelický farár Pôsobisko – Jozef Schmidt, evanjelický farár Pôsobisko – Jeremiáš Piliarik, evanjelický farár Rodisko a pôsobisko – Juraj Slávik, evanjelický farár Pôsobisko – Ľudovít Izák, učiteľ Rodisko – Ján Slávik, chemik, výskumný pracovník Rodisko – Ján Juraj Schmidt, cirkevný historik Rodisko – Dobroslav Prístavka, chemik, vysokoškolský učiteľ
Dolné Plachtince	Rodisko – Štefan Kvietik, herec Rodisko – Ctibor Filčík, herec Pôsobisko – Šimon Kubányi, farár
Horné Plachtince	Pôsobisko – Adolf Kejval, dekan, cirkevný spisovateľ Rodisko – Milan Kňazko, herec Rodisko – JUDr. Dušan Dorotín, CSc., docent
Lackov	-
Litava	Rodisko – Ľudovít Bartoš, kaplán Pôsobisko – Karol Trangus, katolícky kňaz Pôsobisko – Andrej Trenkus, publicista, osvetová práca v poľnohospodárskej oblasti
Príbelce	Pôsobisko – Matúš Roškovecius, evanjelický farár Pôsobisko – Janko Kráľ, spisovateľ, revolucionár Rodisko – Ján Čaplovič, etnograf, publicista, historik Pôsobisko – Samuel Kramár, vychovávateľ Pôsobisko – Daniel Petian, kňaz Pôsobisko – Ján Rotarides, pedagóg, národný buditeľ

Senohrad	Pôsobisko – Andrej Kmeť, katolícky kňaz Rodisko – Štefan Popálený, zberateľ povestí a archeologických pamiatok Pôsobisko – Juraj Zábojník, kazateľ, barokový lyrik, pisateľ duchovných piesní a modlitieb
Sucháň	Pôsobisko – Jozef Cíger Hronský, učiteľ na tamojšej ľudovej škole Pôsobisko – Daniel Kováč, prvý farár v samostatnej evanjelickej cirkvi Pôsobisko – Ivan Šimkovič (1911 – 1947), farár Pôsobisko – Miroslav Križan (1947 – 1963), farár Pôsobisko – Vincent Blaško (1963 – 1970), farár Pôsobisko – Rudolf Záhumenský (1970 – 1977), farár Pôsobisko – Juraj Macko (1977 – súčasnosť), farár Pôsobisko – Štefan Orozházy (1856 – 1899), notár, učiteľ Pôsobisko – Bartolomej Krpelec (1910 – 1921), učiteľ Pôsobisko – Gustáv Husák (1921 – 1932), učiteľ Pôsobisko – Ivan Filipek (1932 – 1934), učiteľ Pôsobisko – Ján Félix (1934 – 1936), učiteľ Pôsobisko – Štefan Zupka (1946 – 1947), učiteľ Pôsobisko – Pavel Hrubík (1947 – 1948), učiteľ Pôsobisko – Jozef Orosľáň (1948 – 1949), učiteľ Pôsobisko – Pavel Franko (1949 – 1950), učiteľ Pôsobisko – Cyril Baran (1950 – 1955), učiteľ Pôsobisko – Ján Môtovský (1955 – 1959), učiteľ Pôsobisko – Martin Budaj (1959 – 1979), učiteľ
Stredné Plachtince	Rodisko – Július Pántik, herec Pôsobisko – Igor Vajda, vedúci vedecký pracovník Pôsobisko – Ján Svák, doktor práv, vysokoškolský učiteľ Pôsobisko – Oskár Ferienc, univerzitný profesor, nestor slovenskej ornitológie Pôsobisko – Imrich Szentpétery, historik, vysokoškolský učiteľ Pôsobisko – Ján Bibza, učiteľ, kantor Rodisko – Ján Mäsiar, regionálny historik, ochranca životného prostredia, spisovateľ, budovanie náučného chodníka

1.8 Architektúra

1.8.1 Ľudová architektúra v obciach

Ľudové stavebné tradície sa v oblasti Hontu vyznačujú značnou rozmanitosťou. Môžeme ju pozorovať pri výbere rôznych stavebných materiálov, pri uplatňovaní im zodpovedajúcich stavebných postupov, pri priestorovom a funkčnom riešení obydlia, pri zástavbe dvora obytnými a hospodárskymi budovami, ako aj pri celkovom architektonickom a výtvarnom zvýraznení ľudových stavieb.

V starších vývinových obdobiach sa v ľudovej stavebnej kultúre prejavovala výrazná závislosť od daností prírodného prostredia. V južnej časti Hontu sa používali ako stavebné materiály najmä hlina, ale aj drevo. Drevené obydlia sa do súčasnosti už nezachovali. Boli omazané zvnútra aj zvonka blatom a okalené bielou hlinou, do ktorej pridávali popol.

Kamenné obydlia sú z prvej tretiny 19. storočia. Základy pod najstaršie domy boli len minimálne zahĺbené. Najväčšie kamene sa dávali do rohov a po okrajoch, stred sa vyplňal menšími kusmi. Ako pojivo sa používala hlina. Taktiež okenné a dverné otvory boli vymedzené kamennými

segmentmi, ktoré boli navrchu oblúkovo zasklepené alebo preložené rovným kamenným článkom. Podlahu tvorila udupaná hlina. Prvé dlážky z dosák sa začali objavovať koncom 19. storočia a začiatkom 20. storočia. Stropné hrady boli uložené na pozdĺžnej hrade – mešternici. Používala sa do prvej svetovej vojny. Krov tvorili prečnievajúce vrchné hrady, strešné krokvy, na ktoré boli drevenými kolíkmi, neskôr ručne kovanými klincami upevnené laty. Pôvodnou krytinou bola slama, trstina a šindel, ktoré vystriedala od druhej polovice 19. storočia pevná ohňovzdorná krytina, najmä škridlica.

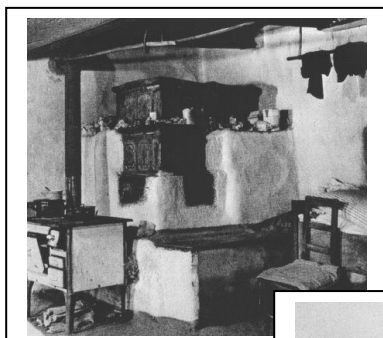
Hlinené obydlia boli stavané najmä technológiou nabíjaním, vykladáním a murovaním zo surových tehál. Základy sa nezahlbovali, no miesta, kde mali stáť steny dobre ubili. Náročia boli spevňované viničným prúťím alebo tenšou haluzinou. Koncom 19. storočia a začiatkom 20. storočia sa začala používať technika murovania zo surových tehál – váľkov. Pri týchto stavbách sa už kopali aj 30 cm hlboké základy z kameňov. Váľky boli spájané hlinou.

Zástavba dvora bola pre Hont typická jednotraktová, čo súviselo s úzkymi parcelami. Uplatňovala sa zásada, že obytné priestory sa umiestňujú vo frontálnej časti ulice a na ne nadväzovali priestory s hospodársko-prevádzkovou funkciou. Tam, kde neboli dvory široko stiesnené, vznikali aj dvojtraktové dvory. Vyznačovali sa tým, že oproti hlavnému traktu s obytnou časťou pozdĺž druhej strany dvora bola postavená ďalšia budova s hospodárskymi priestormi rôznorodého určenia. Dvory boli veľké, domčeky malé. Obytný dom mal dĺžku 16-18 m, šírku 4 m a bol rozdelený na štyri miestnosti: chyža (izba), pitvor (vstupný priestor), komora, maštaľ. Dvor od cesty uzatvárali vráta široké asi 2,5 m, vysoké 1,2 m. Tesne pri dome boli dvere pre peších. Zadnú časť dvora uzatvárala stodola, väčšinou priečne postavená, za ňou už bol len ovocný sad dnes zvaný humno, dlhý 50 i viac metrov.

Od polovice 18. storočia sa v zadnej časti pitvora vyčlenila tzv. čierna kuchyňa. Približne v tom istom období sa rozvinula aj dispozícia domu, kedy z komory vznikla druhá izba. Táto zmena je charakteristická pre najmajetnejšie vrstvy roľníckeho obyvateľstva.

Koncom 19. storočia sa odkvap strechy a podstanie rozšírili smerom do dvora na 1-1,2 m. Vzniknuté priestranstvo sa ohraničilo drevenými alebo murovanými stĺpmi, prípadne aj došteným alebo murovaným parapetom nazývané gánok. Predstavoval komunikačné spojenie obytnej časti domu s ulicou, dvorom, podstreším a hospodárskou časťou dvora.

Dobové fotografie

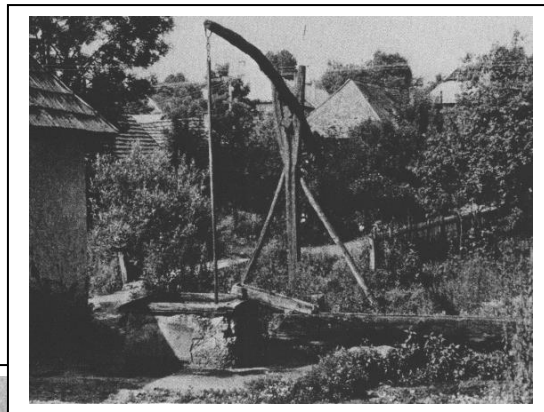

Pec s kachľami – Litava

Laznícka usadlosť - Senohrad

**Vahadlová studňa –
Dačov Lom**

Dvojdóm - Senohrad

Zdroj: Publikácia Hont

Cerovo

Hlavným stavebným materiálom domov bolo do začiatku 19. storočia drevo a neskôr ho vystriedal kameň. Na pokrytie strechy sa používala ražná slama pod názvom – šúb. Domy v obci boli väčšinou viac generačné, niektoré boli aj podpivničené. Súčasťou obydlija boli aj maštale dobytka a hospodárske budovy nazývané – tok, ktoré sa nachádzali za domom, tzv. na humne.

Dačov Lom

Na výstavbu domov a hospodárskych stavieb sa využívali prírodné materiály. Murované domy z kameňa spájaného hlinou sa začali stavať v polovici 19. storočia. Pokrývané boli slamenou krytinou, zhotovenou z troch druhov slamených dielcov – šúbikov. Používal sa estetický pôsobivý hladký spôsob pokrývania. Súčasťou roľníckych domov bola vstupná miestnosť (pítvor) s dymovou kuchyňou (hudiarňou), izba (chyža), komora a maštal (staja). Väčšina domov bola podpivničená. Súčasťou mnohých gazdovstiev boli samostatné obilné komory a stodoly (humná).

Dolné Plachtince

V 15. storočí sa začali murovať kamenné štvorizbové domy. Strop týchto domov bol drevený a boli pokryté slamou. Súčasťou domov bohatších rodín boli aj hospodárske budovy. Dvorová časť domov je otvorená s podstienkou alebo loggiou. Murované stĺpy alebo drevené krakovce (niekde aj striedavo) podopierajú valbové, sedlové strechy pokryté šindľom, pôvodne slamou. Murivo je spravidla v spodnej pivničnej časti domu kamenné, domy sú omazané a obielené. Vonkajší náter domov je biely ale tiež aj v živých pastelových farbách (modrý, žltý, hnedý). Bohato ornamentálne vyrezávané sú odkvapové rímky. Takéto domy sa vyskytovali až do tridsiatich rokov dvadsiateho storočia. Po požiari v r. 1930 začala obec nadobúdať nový, úplne iný, modernejší vzhľad. Začali sa objavovať domy v tvare L.

Horné Plachtince

Obytné domy pochádzajú z 19. storočia a začiatku 20. storočia a sú murované z kameňa alebo stavané zo sušených tehál. Dvorová časť domov je otvorená s podstienkou alebo loggiou. Murované stĺpy alebo drevené krakovce (niekde aj striedavo) podopierajú valbové, sedlové strechy pokryté šindľom, pôvodne slamou. Murivo je spravidla v spodnej pivničnej časti domu kamenné, domy sú omazané a obielené. Vonkajší náter domov je biely ale tiež aj v živých pastelových farbách (modrý, žltý, hnedý). Bohato ornamentálne vyrezávané sú odkvapové rímasy. Staršie domy majú okolo okien kamenné šambrány a niektoré majú kovové okenice. Hospodárske stavby boli vo dvore za obytnou časťou domov alebo do uhla. Pred domami bol spravidla ponechaný aspoň malý priestor na záhradku s kvetmi a zeleninou.

Lackov

Domy v Lackove boli postavené v typickej hontianskej architektúre. Táto pozostávala z troch priestorov, a to: izba, kuchyňa a komora. Za komorou sa nachádzali hospodárske stavby, alebo maštaľ, chlievy pre ošípané a kurín. Zástavbu dvora tvorilo humno, ktoré bolo postavené v rade s obytnou časťou alebo s nimi tvorilo pravý uhol. Ako stavebný materiál sa používal kameň. Miesto, kde sa mal postaviť dom, upravili a kopali základy – fundamenty do hĺbky 50 cm. Pri murovaní nechávali otvory na dvere a okná. Tu hlavne u okien zamurovali kamenné články, tzv. šambrány, ktoré aj zdobili, či už plastickou výzdobou, alebo aj farbou. Ako pojivo na viazanie kameňa používali vypracovanú hlinu, ktorú niektorí murári premiešavali plevou. V Lackove sa vyskytovali dva druhy slamenej strechy, stupňovitá alebo bez stupňovitej strechy. Na takto postavený dom začali nahadzovať vakovku, bola to riedko rozriedená hlina. Obhodené múry oblievali vápennou vodou a primiešavali do nej modrú a zriedka čiernu farbu. Predná časť strechy bola v tvare štítu a boli v nej vypílené rôzne náboženské symboly.

Litava

Pre Litavu vzhľadom na jej polohu bola typická potočná zástavba, s kamennými domami s maštaľou pod valbovou slamenou strechou. Podobne boli murované aj sýpky. Stodoly boli z bukovej guľatiny, dvory mali hĺbkovú zástavbu.

Príbelce

Obytné domy boli postavené z kameňa a hlíny so slamenou strechou. Majetnejší obyvatelia obce mali drevené strechy – drevený šindel. Domy mali väčšinou 3 izby, pitvor, spáľňa, komora a tvar domu bol podlhovastý (kváder). Po obvode domu bola otvorená predsieň – gang. Pri stavbe určitých častí domov sa používala technika – pletených stavieb (vypletané steny). Nešlo o celé obydľia, ale o dodatočné prístavby, prípadne samostatné objekty, napr. komora, letná kuchynka.

Senohrad

Do začiatku 19. storočia bolo drevo jediným stavebným materiálom. Domy mali troj priestorovú dispozíciu a boli celé drevené. Strechy boli štvorodkvapové, spádované s viditeľnými radami jednotlivých vrstiev otiepok. Strecha bola slamená. Steny drevených domov zvonku a z vnútra obhádzali rozriedenou hlinou. Na túto po vyschnutí natreli rozriedené vápno. Zhruba od polovice minulého storočia sa začínajú obytné domy stavať z kameňa. Pri vchode do kuchyne pred dverami boli „šranke“ zhotovené z latiek, ktoré na spodku a na vrchu boli pribité o dosku – latku. Zakončenie latiek, ale aj dosky poskytovali priestor pre výzdobu, ktorá najčastejšie mala architektonické tvary.

Sucháň

Od vzniku dediny sa na výstavbu obydľí a hospodárskych stavieb využívali prírodné materiály. Prvé obydľia a hospodárske budovy sa stavali z dreva a vymazávali sa blatom. Pokrývali sa slamenou krytinou. Domy z kameňa spájaného premiešanou hlinou sa začali stavať v polovici 19. storočia. V čelných múroch domov sa zachovali pieskovce s opracovanou oválnou čelnou stranou, do ktorej boli popri iných nápisoch vysekané rok výstavby a iniciály vlastníkov. Najstarší dom z nich je z roku 1833, ktorý bol opravený v rokoch 2005-2006, terajší dom

ľudových remesiel, vlastní ho obec. Vo väčšom rozsahu sa murované domy začali stavať po požiaroch v rokoch 1870 a 1875. Dom z roku 1875 bol generálne opravený pôvodnými technológiami v roku 1995, je jediný v obci so slamenou strechou, dokumentuje život a bývanie v danom období. Vlastníkom domu je obec.

Stredné Plachtince

Koncom 19. a začiatkom 20. storočia sa stavali domy z kameňa (pieskovec) omazané a obielené vápnom. Strechy domov sú zo začiatku pokryté „šúbom“ – slamou, neskoršie hlavne po požiaroch, polvalbovou škridlicovou strechou. Na dvorovej strane je strecha predĺžená nad podstenou a podopretá stĺpmi, najviac drevenými. Hospodárske stavby sú radené za obytnou časťou, niektoré osobitne ale niektoré ihneď zaradené, tvoria súčasť stavby.

Pôvodná architektúra dnes

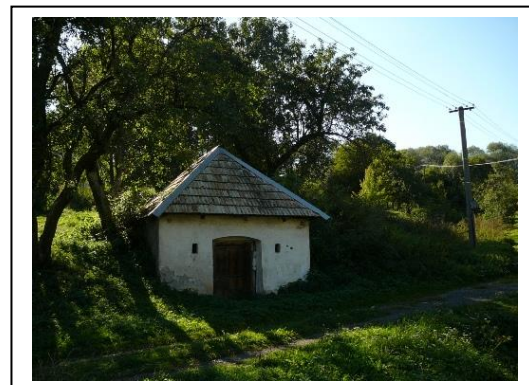
Obnovený ľudový domček - Dačov Lom

Ľudový dom v Sucháň obnovený na dom ľudových remesiel

Pivnička v Lackove

Detail okien ľudového domu – Dačov Lom

Zdroj: archív zhotoviteľa

1.8.2 Urbanistická štruktúra sídiel, postupnosť vývoja obcí

Cerovo	<p><u>Laznícke sídla</u> Prvá písomná zmienka o obci je z roku 1275. Obec je charakteristická lazničným osídlením. Lazy sa nachádzali vo východnej časti chotára. Osídlenie sa rozprestieralo v údolí doliny. V roku 1828 tu bolo 192 domov a 1156 obyvateľov. V 19. a 20. storočí sa do popredia pretláčala existencia lazov, čo malo vplyv na samotné obyvateľstvo a ráz obce. Ak v roku 1910 malo Cerovo 757 obyvateľov, z nich 217 žilo na lazoch a v roku 1925 zo 799 obyvateľov na lazoch už žilo 309. V roku 1945 z 1040 obyvateľov žilo na lazoch 400. Neskôr slúžili lazy len ako sezónne bývanie. V súčasnosti prevláda rekonštrukcia pôvodných domov ako aj novostavby rodinných domov.</p>
Dačov Lom	<p><u>Potočná radová zástavba</u> Obec vznikla v roku 1943 zlúčením Horného a Dolného Dačovho Lomu. Domy boli vystavené v dvoch radoch „Veľký rad, Malý rad“, okrem toho sa zaužívalo aj členenie na horný koniec – „Hornejsa a dolný koniec – Dolnejsa“, ktoré hraničili na „Vlkanki“. Prvé údaje sú z roku 1715, kedy mal Horný Dačov Lom 22 a Dolný 21 domácností. V roku 1828 mali obidve dediny 169 domov a 1016 obyvateľov. Najviac obyvateľov -1100 tu žilo v roku 1869. <u>Laznícke sídla</u> Vznikali ešte pred zrušením poddanstva, išlo o murované lazničné domy, podobné dedinským, založené boli na pôde v roku 1900 pri komasácii, ktorú hodnotilo panstvo za neužitočnú. Po vzniku JRD stratili Lazy pôvodné poslanie. V súčasnosti prevláda rekonštrukcia pôvodných domov ako aj novostavby rodinných domov.</p>
Dolné Plachtince	<p><u>Hromadná cestná zástavba, Laznícke sídla</u> Obec sa spomína v roku 1156. Prvé osídlenie bolo vytvárané formou osady. Dominantou obce je kostol sv. Martina, umiestnený v strede obce. V roku 1778 mala obec 770 obyvateľov. Obec mala v roku 1997 celkový počet obyvateľov 562 a domov 216. V súčasnosti prevláda rekonštrukcia pôvodných domov ako aj novostavby rodinných domov.</p>
Horné Plachtince	<p><u>Hromadná cestná zástavba, Laznícke sídla</u> Obec sa spomína v roku 1243. V roku 1828 mala obec 50 domov a 300 obyvateľov. V roku 1910 mala obec 311 obyvateľov a v roku 1991 mala obec 241 obyvateľov. V roku 1194 bolo z trvalo obývaných 73 domov 40 na lazoch, 16 neobývaných a 2 rekreačne upravených. Popri cestnej komunikácii sa vytvoril rad rodinných domov. Dominantou obce je historická pamiatka – evanjelický kostol a drevená zvonica. V súčasnosti prevláda rekonštrukcia pôvodných domov ako aj novostavby rodinných domov.</p>
Lackov	<p><u>Potočná zástavba</u> Prvé písomné zmienky o obci sú z roku 1243. Obec leží pri rieke Litavica v Krupinskej planine. Obec si zachovala prvky tradičnej ľudovej kultúry. Súčasná výstavba sa sústreďuje na úpravy existujúcich objektov.</p>
Litava	<p><u>Potočná radová zástavba</u> Pre obec je charakteristická potočná zástavba, ktorá sa vyvinula popri vodnom toku. V roku 1869 mala Litava 694 obyvateľov. V roku 1900 mala obec 783 obyvateľov a mala 95 domov, z toho 86 z kameňa a 9 z dreva. Škridlami boli pokryté iba dva domy a ostatok malo ako krytinu slamu. V 80. rokoch 19. storočia začalo osídľovanie lazov. V roku 1921 žilo v obci 913 občanov. Na prelome 60. a 70. rokov 20.</p>

Príbelce	<p>storočia obec postupne menila svoju tvár a rozbehla sa výstavba nových rodinných domov, prípadne rekonštrukcia starých, výstavba obchodu a pohostinstva, výstavba bytoviek.</p> <p><u>Vretenovitá zástavba, neskôr skupinová dedina</u></p> <p>Obec je rozdelená štátnou komunikáciou. Obec si zachovala tradičné prvky ľudovej architektúry. Súčasná výstavba sa sústreďuje na úpravy existujúcich objektov a výstavbu nových rodinných domov.</p>
Senohrad	<p><u>Vretenovitá zástavba, Laznícke sídla</u></p> <p>Prvý písomný záznam o obci pochádza z roku 1135. Počet obyvateľov v obci v roku 1848 bol 1077 občanov, ku koncu minulého storočia ich počet vzrástol na 1500 a začiatkom nášho storočia na 2000 obyvateľov. Významnou dominantou obce je kostol, ktorý je postavený na vršku nad obcou a kaplnka, ktorá sa nachádza uprostred obce.</p> <p>Súčasná výstavba sa sústreďuje na úpravy existujúcich objektov a výstavbu nových rodinných domov.</p>
Sucháň	<p><u>Potočná radová zástavba, Laznícke sídla</u></p> <p>Osada bola založená na začiatku 13. storočia pod názvom Szuhan. S prvými údajmi o veľkosti dediny sa stretávame s výsledkami sčítania v roku 1715, podľa ktorých v nej žilo 38 domácností. V roku 1828 mala obec 112 domov so 673 obyvateľmi. So vznikom osady je spojené salašníctvo. Salaše sa stali základom neskoršieho hustého laznického osídlenia. V 19. storočí sa tu nachádzalo 55 laznických osídlení. Na konci prvej polovice 20. storočia mala obec 56 laznických usadlostí, ktoré po vzniku JRD v roku 1952 postupne strácali svoje poslanie a mnohé z nich zostali opustené.</p>
Stredné Plachtince	<p><u>Cestná ulicová zástavba – zástavba pri hradskej, Laznícke sídla</u></p> <p>Prvá písomná zmienka je z roku 1243. V roku 1715 mala obec 29 domácností. Počet obyvateľov postupne rástol v roku 1869-923, 1900-906, 1948-999, 1970-795 a 2001-593. V posledných rokoch sa dedina stáva sídlom – domovom starých a prestárlych ľudí. V súčasnosti prevláda rekonštrukcia pôvodných domov ako aj novostavby rodinných domov.</p>

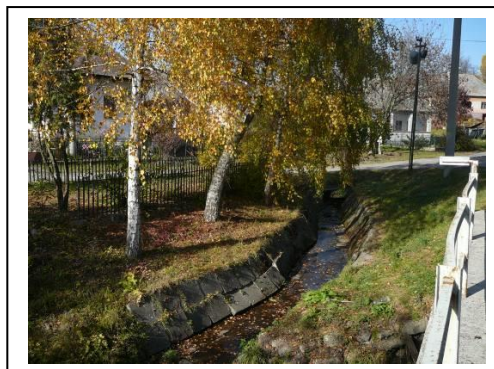
1.8.3 Súčasná architektúra

Súčasný stav v oblasti výstavby nových domov je väčšinou neuspokojivý, najmä v ich kvalitatívnom hodnotení. Architektúra pôvodných ľudových objektov je znehodnotená novotvarmi, ktoré nemajú oporu v žiadnej koncepcii, a to aj z dôvodu neexistencie územných plánov obcí, územných plánov zón, prípadne zastavovacích štúdií. Individuálny vkus, v mnohých prípadoch však nevkus stavebníkov, ktorí nie sú pri svojich zámeroch regulovaní odborníkom má za následok také zásahy do urbanistického a architektonického výzoru obce, ktoré výrazne znižujú kvalitu vzhľadu obce. To isté sa týka aj verejných objektov a plôch verejnej zelene. Tieto plochy sú často celkom neudržiavané, rozrastajú sa na nich buriny a alergénne rastliny, ktoré sa šíria nekontrolovateľne na ďalšie pozemky. Opakom je snaha o priblíženie sa mestu a výsadba nepôvodných, cudzokrajných drevín, ktoré nie sú vhodné do dedinského prostredia, ako sú napr. strieborné smrek, tuje a pod. Samozrejme, sú aj pozitívne príklady, ktoré je vhodné vyzdvihnúť a prezentovať navonok.

Prierezový prehľad stavom obytného priestoru v obciach ponúkajú fotografie, ktoré dokumentujú pozitívne aj negatívne príklady riešení.

**Nepriaznivý stav obytného prostredia
je charakteristický
pre okolie bytových domov v obciach
- Sucháň**

**Vzrastlá vysoká zeleň dotvára
vhodne centrum obce - Sucháň**

**Plechová autobusová zástavka
určite vzhľad obce nevylepší –
Stredné Plachtince**

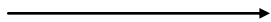
**Pozitívny príklad, ako môže
vyzerat' autobusová zástavka -
Litava**

**Citlivá výsadba kvetín
v centre obce Litava**

**Ako by sa to nemalo
robiť..... Senohrad**

**Mnohým plochám v centre obcí
chýba zeleň a drobná architektúra -
Cerovo**

**Nevhodná architektúra kazí
vzhľad pôvodnej zástavby
- Cerovo**

**V obciach postupne pribúdajú
obnovené prvky drobnej architektúry
- Cerovo**

Zdroj: archív zhotoviteľa

1.8.4 Bývanie

Úroveň bývania je jednou zo základných charakteristík životnej úrovne obyvateľstva. Jej vývoj úzko súvisí s rastom počtu obyvateľstva, jeho štruktúrou a rozmiestnením. Ovplyvňuje úroveň reprodukcie pracovných síl, pôsobí na celkový životný štýl obyvateľstva.

Základné údaje o domovom a bytovom fonde za rok 2011

Domy spolu	Trvale obývané domy		Neobývané domy	S nezistenou obývanosťou	Byty spolu	Trvale obývané byty		Neobývané
	Spolu	Z toho RD				Spolu	Z toho byty vo vlastných RD	
Cerovo	150	144	79	1	269	186	128	81
Dačov Lom	120	114	80	0	222	139	103	83
Dolné Plachtince	168	162	33	0	228	192	154	36
Horné Plachtince	72	70	19	3	101	79	57	22
Lackov	41	40	11	2	57	42	36	14
Litava	165	157	69	0	282	213	155	68
Pribelce	179	176	67	0	254	187	163	67
Senohrad	173	162	77	0	330	244	156	85
Sucháň	71	68	51	0	144	91	61	53
Stredné Plachtince	190	183	53	0	252	199	168	53

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

Súčasný bytový fond Mikroregiónu Východný Hont je na 70% využitý pre obytnú funkciu. Z hľadiska obývanosti bytov je bytový fond vyhovujúci. Značnú časť bytového fondu tvoria byty v objektoch z trvanlivejších stavebných materiálov. Rozmach novostavieb v obciach mikroregiónu bol zaznamenaný do roku 1980. Od roku 1980 po súčasnosť bol domový fond viac rekonštruovaný a menej objektov bolo postavených ako novostavieb.

Bývanie a jeho úroveň patria k dôležitým aspektom celkových životných podmienok obyvateľstva. Byt neplní iba materiálnu funkciu prirodzených potrieb rodiny ako základnej jednotky spoločnosti, ale zároveň je výraznou zložkou kultúrneho štandardu obyvateľstva a v nemalej miere aktívne pôsobí na regeneráciu ľudí.

Na celkovú úroveň bývania pôsobí predovšetkým počet obyvateľov bývajúcich v bytoch a domácnostiach, čo je však popri celkovom počte bytov a ich vybavení podmienené demografickou skladbou obyvateľstva a domácností.

Z celkových 562 neobývaných domov je časť rezervou pre rozvoj obytnej a časť rekreačnej frekvencie. Pri zohľadnení demografického vývoja, vekovej štruktúry obyvateľstva a záujmu o pôvodné objekty pre rekreačné využitie, predpokladáme celkový úbytok bytového fondu asanáciou chátrajúcich objektov, ktoré už nie je možné rekonštruovať na bývanie ani na rekreáciu.

1.9 Technická infraštruktúra

1.9.1 Doprava

Dopravné väzby riešeného územia

Mikroregión Východný Hont sa rozprestiera na území okresu Veľký Krtíš a okresu Krupina. Urbanizačnou osou krupinského okresu je os Zvolen – Krupina – Šahy – hranica Maďarskej republiky, na rozhraní Štiavnických vrchov a Krupinskej planiny. Urbanizačnou osou

veľkokrtíšskeho okresu je os Zvolen – Veľký Krtíš – hranica Maďarskej republiky, na rozhraní Krupinskej planiny a Ipeľskej kotliny. Základ dopravného skeletu predstavuje súčasná medzinárodná trasa E 77 (cesta č. I/66 – R3) a I/75.

Medzinárodná cesta E77, Trstená – Ružomberok – Banská Bystrica – Zvolen – Šahy - Budapešť, smer sever – juh, prechádza územím okresu Krupina, v danom území je to cesta I/66. Cesta I/75, Levice – Veľký Krtíš – Lučenec, smer západ – východ, prechádza obcami mikroregiónu Dolné Plachtince a Príbelce.

Cesta II/527 v smere Zvolen – Veľký Krtíš – Slovenské Ďarmoty (hranica s MR) – Šahy, je dôležitým cestným ťahom pre mikroregión v smere sever – juh. Cesta sa ďalej napája na medzinárodnú cestu E77 – I/66. Komunikácia je vedená miestami náročným terénom s členitou konfiguráciou, čo v mnohých úsekoch spôsobuje veľké stúpanie či klesanie nivelety s veľkým počtom malých smerových oblúkov a v mnohých prípadoch s neprehľadnosťou trasy.

Vnútrotná dopravná sieť mikroregiónu pozostáva z ciest III. Triedy a účelových ciest, ktoré sa pripájajú na cesty II/527 a I/75. Pomerne veľký význam v budúcnosti môže mať cesta III/527 17 vedúca obcou Sucháň v smere Čebovská Bukovina – Čebovce – Balašské Ďarmoty (MR) – vzdialenosť necelých 30 km. Význam pri cezhraničnej spolupráci s maďarskom.

Obce ležiace priamo na cestách I. a II. triedy majú najlepšie podmienky dopravnej obsluhy. Nevyhovujúce podmienky v tomto smere majú najmä obce Sucháň, Cerovo, Lackov, Litava, Horné a Stredné Plachtince. V hodnotenom území sa nenachádza železničná trať – železničná doprava.

Verejná hromadná doprava

Hromadnú autobusovú dopravu pre obce mikroregiónu zabezpečuje SAD autobusovými spojmi s priamym spojením obcí so sídelnými útvarmi Veľký Krtíš, Krupina, Zvolen, Banská Bystrica, Dudince, Šahy a Bratislava. Počet spojov v pracovných dňoch je vo väčšine prípadov nepostačujúci. Z časového hľadiska pre menšie obce absentujú spoje po 17:30 hod., v dňoch pracovného pokoja sú spoje nevyhovujúce najmä pre obce – Horné a Stredné Plachtince, Sucháň, Cerovo, Lackov a Litava.

Rozmiestnenie autobusových zastávok v obciach zabezpečujú vyhovujúcu pešiu dostupnosť pre obyvateľov. Vzhľadovo autobusové zastávky sú nie vždy vyhovujúce, sú zastaralé a znehodnotené. Autobusová doprava je výlučnou hromadnou dopravou zabezpečenia spojenia mikroregiónu s mestami s vyššou vybavenosťou. Zlepšenie autobusovej dopravy v obciach predpokladá najmä nasadenie väčšieho počtu menších autobusov a koordináciu spojov tak, aby sa dosiahol priemerný štandard dostupnosti týchto miest v priebehu dňa aj týždňa.

Statická doprava

V podmienkach obcí mikroregiónu sú vybudované parkovacie plochy pri objektoch občianskej vybavenosti – obecné úrady, školy, obchody, kultúrne domy, cintoríny. Väčšina má nekvalitný povrch a nezapadajú harmonicky do týchto priestorov. Vzhľadom na charakter bytovej zástavby formou IBV je parkovanie a garážovanie riešené priamo na pozemkoch. Na krátkodobé parkovanie sa používajú obslužné komunikácie.

Pešia doprava

Pešia doprava je vzhľadom na intenzitu dopravy na ceste I/75 a II/527 najnebezpečnejšia v obciach Príbelce, Dolné Plachtince a Senohrad. V týchto obciach je len čiastočne vybudovaný peší chodník. V menovaných obciach vzniká potreba dobudovať chodníky pre peších lemujúcich hlavné cestné ťahy.

1.9.2 Vodné hospodárstvo

Zásobovanie pitnou vodou

Pohronský skupinový vodovod (PSV):

Vodnými zdrojmi pre PSV sú pramene v Harmaneckej a Jergalskej doline. Z PSV sú zásobované jednotlivé odberateľské závody StVS, a to OZ 01 Banská Bystrica v objeme 17 mil. m³ pitnej vody, OZ 06 Zvolen v objeme 11 mil. m³, 3 819 tis. m³ a OZ 07 Žiar nad Hronom v objeme 2,2 mil. m³.

Hriňová – Lučenec – Filákov (HLF):

Zdrojom vody pre vodovod HLF je vodná nádrž Hriňová. Z HLF bolo je pre jednotlivé OZ StVaK dodávaných celkom 9,6 mil. m³ pitnej vody, z toho pre OZ 02 Lučenec 6,6 mil. m³, OZ 05 Veľký Krtíš 1,1 mil. m³ a OZ 06 Zvolen 1,8 mil. m³. Z úpravne vody Málinec bolo prevzatých 3,8 mil. m³ a z úpravne vody Klenovec 595 tis.m³ vody.

Skupinový vodovod Plachtince:

Zásobuje 22 649 ľudí pitnou vodou.

Cerovo	<i>Obec má vybudovaný verejný vodovod. V obci je 82 % obyvateľov napojených na verejný vodovod. Ostatní obyvatelia sú pitnou vodou zásobovaní z vlastných studní.</i>
Dačov Lom	<i>Obec má vybudovaný verejný vodovod. V obci je naň napojených cca 88 % obyvateľov. Ostatní obyvatelia sú pitnou vodou zásobovaní z vlastných studní.</i>
Dolné Plachtince	<i>Obec má vybudovaný verejný vodovod. V obci je naň napojených cca 92 % obyvateľov. Ostatní obyvatelia sú pitnou vodou zásobovaní z vlastných studní.</i>
Horné Plachtince	<i>Obec má vybudovaný verejný vodovod. V obci je naň napojených cca 75 % obyvateľov. Ostatní obyvatelia sú pitnou vodou zásobovaní z vlastných studní.</i>
Lackov	<i>Obec má vybudovaný verejný vodovod. V obci je naň napojených cca 99 % obyvateľov. Ostatní obyvatelia sú pitnou vodou zásobovaní z vlastných studní.</i>
Litava	<i>Obec má vybudovaný verejný vodovod. V obci je naň napojených cca 91 % obyvateľov. Ostatní obyvatelia sú pitnou vodou zásobovaní z vlastných studní.</i>
Príbelce	<i>Obec má vybudovaný verejný vodovod. V obci je naň napojených cca 82 % obyvateľov. Ostatní obyvatelia sú pitnou vodou zásobovaní z vlastných studní.</i>
Senohrad	<i>Obec má vybudovaný verejný vodovod. V obci je naň napojených cca 88 % obyvateľov. Ostatní obyvatelia sú pitnou vodou zásobovaní z vlastných studní.</i>
Sucháň	<i>Obec má vybudovaný verejný vodovod. V obci je naň napojených cca 85 % obyvateľov. Ostatní obyvatelia sú pitnou vodou zásobovaní z vlastných studní.</i>
Stredné Plachtince	<i>Obec má vybudovaný verejný vodovod. V obci je naň napojených cca 79 % obyvateľov. Ostatní obyvatelia sú pitnou vodou zásobovaní z vlastných studní.</i>

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2001

Verejné vodovody obcí mikroregiónu Východný Hont sú v správe Stredoslovenskej vodárenskej spoločnosti a.s., Banská Bystrica.

Odkanalizovanie a čistenie odpadových vôd

Cerovo	Obec má vybudovanú kanalizačnú sieť. Počet prípojok kanalizačnej siete je 180.
Dačov Lom	Obec nemá vybudovanú verejnú kanalizáciu. Odpadové vody sú zachytávané v žumpách a septikoch alebo priamo vyústené do potoka.
Dolné Plachtince	Obec nemá vybudovanú verejnú kanalizáciu. Odpadové vody sú zachytávané v žumpách a septikoch alebo priamo vyústené do potoka.
Horné Plachtince	Obec nemá vybudovanú verejnú kanalizáciu, v súčasnosti je vo výstavbe. Odpadové vody sú zachytávané v žumpách a septikoch alebo priamo vyústené do potoka.
Lackov	Obec nemá vybudovanú verejnú kanalizáciu. Odpadové vody sú zachytávané v žumpách a septikoch alebo priamo vyústené do potoka.
Litava	Obec nemá vybudovanú verejnú kanalizáciu. Odpadové vody sú zachytávané v žumpách a septikoch alebo priamo vyústené do potoka.
Príbelce	Obec nemá vybudovanú verejnú kanalizáciu. Odpadové vody sú zachytávané v žumpách a septikoch alebo priamo vyústené do potoka.
Senohrad	Obec má vybudovanú kanalizačnú sieť. Počet prípojok kanalizačnej siete je 20. Obec je odkanalizovaná len čiastočne.
Sucháň	Obec nemá vybudovanú verejnú kanalizáciu. Odpadové vody sú zachytávané v žumpách a septikoch alebo priamo vyústené do potoka.
Stredné Plachtince	Obec nemá vybudovanú verejnú kanalizáciu. Odpadové vody sú zachytávané v žumpách a septikoch alebo priamo vyústené do potoka.

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2001

1.9.3 Energetika

Širšie vzťahy

Odber elektrickej energie je v Banskobystrickom kraji zabezpečený dodávkou elektrickej energie po nadradenom prenosovom systéme ZVN 400 kV a VVN 220 kV a distribučnom rozvodnom

systéme 110/22 kV, prostredníctvom energetických uzlov 400/220/110 kV rozvodní a transformovni.

Prenosová sústava 400 kV rozvedená v južnej časti riešeného územia, s napojením na celoeurópsku 400 kV sústavu, prechádza v smere Levice – Rimavská Sobota – Moldava nad Bodvou. V energetickom uzle 400 kV rozvodne EMO je prepojená so severnou vetvou v smere EMO – Horná Ždaňa – Liptovská Mara. Banskobystrický kraj je na túto nadradenú prenosovú sústavu pripojený prostredníctvom dvoch 400 kV rozvodní a transformovni nachádzajúcich sa v riešenom území a to Rz Horná Ždaňa a Rz Rimavská Sobota.

Stanice VVN

Okres	ID	Názov a miesto	KV	Celkový výkon MW	Zaťaženie MW
Krupina	17	Krupina	110	65	29
Veľký Krtíš	27	Veľký Krtíš	110	80	30
Veľký Krtíš	28	Veľké Zlievce	110	75	60

Vzdušné vedenia VVN

Okres	ID	Názov	kV	Názov vedenia
Veľký Krtíš Lučenec Rimavská Sobota	1	Levice – Rimavská Sobota	400	426
Banská Štiavnica Krupina	23	B. Štiavnica – Krupina	110	7506
Krupina	14	Horná Ždaňa – Krupina	110	7885
Žiar nad Hronom Veľký Krtíš Levice	75	Veľký Krtíš – Levice	110	8419

Súčasný stav

Obce Mikroregiónu Východný Hont sú zásobované elektrickou energiou z 22 kV vzdušnej distribučnej linky. VN 22 kV prípojky distribučnej linky sú ukončené vonkajšími stožiarovými a murovanými trafostanicami s prevodom 22 kV / 0,4 kV, ktoré cez vzdušnú sieť zabezpečujú dodávku elektrickej energie priamo odberateľom. Sekundárne rozvody NN sú riešené vonkajšími vzdušnými vedeniami na betónových podporných bodoch spolu s verejným osvetlením. Verejné osvetlenie v obciach je riešené výbojkovými svetidlami, ktoré sú pomocou výložníkov upevnené na podporných bodoch spolu s NN sekundárnym rozvodom. Spínanie svetiel je riešené prostredníctvom skriň RVO pri trafostaniciach.

Ochranné pásma

- ohranné pásma 400 kV vedenia: 25 m na každú stranu od krajného vodiča
- ohranné pásma 110 kV vedenia: 15 m na každú stranu od krajného vodiča
- ohranné pásma 22 kV vedenia: 10 m na každú stranu od krajného vodiča
- ohranné pásma trafostanice 22/0,4 kV od konštrukcie

1.9.4 Plynofikácia, zásobovanie teplom

Južnými okresmi Banskobystrického kraja (Lučenec, Revúca, Rimavská Sobota a Veľký Krtíš) vedie sústava štyroch líní tranzitného plynovodu pre medzinárodnú dopravu zemného plynu. V blízkosti obce Veľké Zlievce je kompresorová stanica uvedenej sústavy KS 03.

Medzištátny plynovod „Bratstvo“ s veľmi vysokým tlakom je vedený po samostatnej trase a prechádza okresmi Krupina, Lučenec, Revúca, Veľký Krtíš a Rimavská Sobota.

Na južnom okraji okresu Krupina, južne od sídelného útvaru Dudince prechádza trasa medzištátneho plynovodu (MŠP) Ukrajina – Slovensko DN 700, PN 64. Ochranné pásmo má 180 m od osi plynovodu.

Okres Krupina

V okrese sa vybudoval plynovod Dudince – Krupina. Z tohto plynovodu bude plynofikované okresné mesto Krupina a obce pozdĺž jeho trasy – Terany, Hontianske Tesáre, Devičie, Hontianske Nemce, Sebechleby.

Okres Veľký Krtíš

Z hľadiska dopravy a dodávky plynu má základný význam Medzinárodný plynovod s veľmi vysokým tlakom. Vlastný odber plynu sa realizuje zo súbežného plynovodu prostredníctvom odbočiek a prípojok pre jednotlivé sídelné útvary.

Plynofikované sídla: Dolné Plachtince, Príbelce, Stredné Plachtince

Zásobovanie teplom pre bytovú výstavbu, občiansku vybavenosť je zabezpečované decentralizovaným spôsobom z blokových a okrskových kotolní. Ako palivo sa najčastejšie používa ZPN (18%), pevné palivo 78,8%, čiastočne el. energia 3,2 %. Výhľadovo sa predpokladá zachovanie terajšieho spôsobu výroby tepla, resp. zavedenie obnoviteľných zdrojov energií využitím miestnych zdrojov.

Slovensko je považované za krajinu, ktorá má ideálne prírodné podmienky na rozvíjanie využívania energie z biomasy. Takmer polovica územia Slovenska je zalesnená. VO všeobecnosti však Slovensko podstatne zaostáva vo využívaní biomasy v porovnaní s tým, čo je v súčasnosti dostupné a technicky uskutočniteľné. Súčasnú využitie biomasy pokrýva približne 1,6 %. Mikroregión Východný Hont má ideálny potenciál na využitie obnoviteľných zdrojov energií na vykurovanie či už domácností, bytov alebo občianskej vybavenosti.

Typ kúrenia a zdroje energie používaných na vykurovanie v obciach mikroregiónu

	ÚK diaľkové	UK lokálne	iný	bez kúrenia	plyn	elektrina	kvapalné palivo	pevné palivo	iný	žiadny
<i>Cerovo</i>	6	65	108	0	0	18	0	158	0	1
<i>Dačov</i>	3	60	67	1	0	4	1	123	0	1
<i>Lom</i>										
<i>Dolné Plachtince</i>	9	78	66	0	88	14	0	54	0	0
<i>Horné Plachtince</i>	0	33	31	1	0	3	0	59	2	1
<i>Lackov</i>	0	20	20	0	0	0	0	39	0	0
<i>Litava</i>	2	75	129	3	1	25	2	179	0	3
<i>Príbelce</i>										
<i>Senohrad</i>	4	86	144	2	0	44	0	193	0	2
<i>Sucháň</i>	0	37	50	1	0	2	0	84	0	1
<i>Stredné Plachtince</i>	4	84	85	0	74	12	1	91	1	0

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

1.9.5 Telekomunikácie

Obce mikroregiónu Východný Hont vo verejnej telefónnej sieti patria do sekundárneho centra Banská Bystrica a primárnej oblasti – regionálnej oblasti Zvolen (Cerovo, Litava, Lackov, Senohrad) a primárnej oblasti – regionálnej oblasti Lučenec (Dačov Lom, Sucháň, Dolné Plachtince, Stredné Plachtince, Horné Plachtince, Príbelce), pod ktoré spadajú jednotlivé uzlové telefónne obvody Krupina a Veľký Krtíš. Telefonizácia je zabezpečená z UTO Zvolen a UTO Lučenec. Telekomunikačný rozvod miestnej telefónnej siete (MTS) je zabezpečovaný vzdušnými, čiastočne zemnými káblovými vedeniami, ktoré sú v dobrom technickom stave.

Pri investičnej výstavbe je potrebné dodržať ochranné pásmo telekomunikačných vedení. Ochranné pásmo diaľkových a spojovacích vedení je 1,5 m na každú stranu od trasy ich uloženia, 3 m do výšky a 3 m do hĺbky od úrovne terénu. Ochranné pásmo miestnych telefónnych vedení je 1 m od trasy ich pokládky. V prípade realizácie akcií spojených so zemnými prácami sa odporúča vždy konkrétnu akciu prerokovať s príslušným OTS ST vo Zvolene, ktorý vydá svoje vyjadrenie aj s podmienkami realizácie.

Iné druhy telefónnej siete

V rámci pokrytia územia Slovenska signálom Verejnej rádiatelefonickej siete sú vybudované základňové stanice pre šírenie signálu VRS systémom GSM 900 MHz. a GSM 1800 MHz. Katastrálne územia obcí mikroregiónu sú čiastočne pokryté signálom VRS. V súčasnosti pôsobia dvaja mobilní operátori – Orange Slovensko, a.s. Bratislava a spoločnosť T-mobile. Tieto spoločnosti majú na území Slovenska rozmiestnené svoje základňové, prenosové a centrálné stanice podľa vlastných navrhnutých koncepcií rozvoja. Pokrytie územia mikroregiónu nie je na požadovanej úrovni, najmä spoločnosť T-mobile v obciach – Horné a Stredné Plachtince, Cerovo, Lackov, Litava a Sucháň. Skvalitnenie šírenia signálu znamená budovať nové zosilňovacie bunky, čo je podmienené aj hustotou obyvateľov na uvedenom území.

1.10 Sociálna infraštruktúra

1.10.1 Kultúra, osвета

Obec	Kultúrny dom	Kino	Folklórny súbor	Knižnica	Múzeum
Cerovo	áno	-	áno	áno	-
Dačov Lom	áno	-	áno	áno	-
Dolné Plachtince	áno	-	áno	áno	-
Horné Plachtince	áno	-	áno	-	-
Lackov	áno	-	-	nie	-
Litava	áno	-	áno	áno	-
Príbelce	áno	-	áno	áno	-
Senohrad	áno	-	áno	áno	-
Sucháň	áno	-	áno	áno	áno
Stredné Plachtince	áno	-	áno	áno	áno

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, MOŠ 2012

1.10.2 Občianska vybavenosť

Obec	Elektrická energia	Plyn	Kanalizácia	Vodovod	Materská škola	Základná škola	Obchod
Cerovo	áno	-	áno	áno	áno	áno	áno
Dačov Lom	áno	-	-	áno	-	-	áno
Dolné Plachtince	áno	áno	-	áno	áno	áno	áno
Horné Plachtince	áno	-	-	áno	-	-	áno
Lackov	áno	-	-	áno	-	-	áno
Litava	áno	-	-	áno	áno	áno	áno
Príbelce	áno	áno	-	áno	áno	áno	áno
Senohrad	áno	-	áno	áno	áno	áno	áno
Sucháň	áno	-	-	áno	-	-	áno
Stredné Plachtince	áno	áno	-	áno	áno	áno	áno

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, MOŠ 2012

1.10.3 Školstvo a zdravotníctvo

Obec	Základná škola	Základná umelecká škola	Stravovanie pre dôchodcov	Zdravotnícke zariadenie
Cerovo	áno	-	-	-
Dačov Lom	-	-	-	-
Dolné Plachtince	áno	-	-	-
Horné Plachtince	-	-	-	-
Lackov	-	-	-	-
Litava	áno	-	-	-
Príbelce	áno	-	áno	-
Senohrad	áno	-	áno	áno
Sucháň	-	-	-	-
Stredné Plachtince	áno	-	-	-

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, MOŠ 2012

V obci Príbelce sa v súčasnej dobe realizuje projekt podporený z európskeho sociálneho fondu, ktorého výsledkom bude domov komplexnej starostlivosti o starých ľudí. Jedná sa o projekt zabezpečenia sociálnej starostlivosti v dennom stacionári.

1.10.4 Rekreačia a športové aktivity

Obec	hotel	ubytovňa autocampingu	motel	penzión	ubytovanie na súkromí	reštaurácia	lyžiarsky vleč	pohostinstvo	telocvičňa
Cerovo	-	-	-	-	-	-	-	1x	1x
Dačov Lom	-	1x	-	-	-	1x	1x	1x	-
Dolné Plachtince	-	-	-	-	-	-	-	1x	1x
Horné Plachtince	1x	1x	-	-	-	-	-	1x	-
Lackov	-	-	-	-	-	-	-	-	-

PROGRAM ROZVOJA MIKROREGIÓNU VÝCHODNÝ HONT 2014-2020

Litava	-	-	-	-	-	-	-	2x	-
Príbelce	-	-	-	-	-	-	-	1x	-
Senohrad	-	-	-	-	-	2x	-	1x	1x
Sucháň	-	1x	-	-	-	-	-	1x	-
Stredné Plachtince	-	-	-	-	-	-	-	2x	-

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, MOŠ 2012

Obec	futbalové ihrisko	tenisové kurty	basketbalové ihrisko	plavecký bazén	kĺzisko	lyžiarska trasa	zjazdovka	cyklotur. Trasa
Cerovo	2x	-	-	-	-	-	-	-
Dačov Lom	1x	-	-	-	-	-	1x	-
Dolné Plachtince	1x	-	-	-	-	-	-	-
Horné Plachtince	-	-	-	-	-	-	-	-
Lackov	-	-	-	-	-	-	-	-
Litava	1x	-	-	-	-	-	-	-
Príbelce	2x	-	-	-	-	-	-	-
Senohrad	1x	-	-	-	-	-	-	-
Sucháň	2x	-	-	-	-	-	-	-
Stredné Plachtince	1x	-	-	-	-	-	-	-

Zdroj: Vlastný prieskum

Obec	kúpalisko	Sauna	Relaxačné centrum	Cestovná kancelária	Požičovňa šport. potrieb
Cerovo	-	-	-	-	-
Dačov Lom	-	-	-	-	-
Dolné Plachtince	-	-	-	-	-
Horné Plachtince	-	-	-	-	-
Lackov	-	-	-	-	-
Litava	-	-	-	-	-
Príbelce	-	-	-	-	-
Senohrad	-	-	-	-	-
Sucháň	-	-	-	-	-
Stredné Plachtince	-	-	-	-	-

Obec	Chatová oblasť	Chalupy	Záhradkárská osada	Táborisko	Gulášovisko	Vodná plocha
Cerovo	-	áno	-	-	-	-
Dačov Lom	-	áno	-	-	-	-
Dolné Plachtince	-	-	-	-	áno	-
Horné Plachtince	áno	áno	-	-	áno	-
Lackov	-	-	-	áno	áno	-
Litava	-	áno	-	-	-	-
Príbelce	-	-	-	áno	áno	-
Senohrad	-	-	-	-	-	-
Sucháň	-	-	-	-	áno	-
Stredné Plachtince	áno	-	-	áno	áno	-

Obec	Poľovný revír	Rybársky revír	Chránené územia	NATURA 2000-územia európskeho výz.	Chránené stromy	Mokrade	Minerálny prameň	Studničky
Cerovo	1x	-	-	1x	-	2x	1x	3x
Dačov Lom	1x	-	1x	-	1x	-	-	2x
Dolné Plachtince	2x	-	-	-	-	2x	-	1x
Horné Plachtince	1x	-	-	-	-	-	1x	1x
Lackov	1x	-	-	-	-	-	-	2x
Litava	1x	-	-	-	1x	-	-	3x
Príbelce	1x	-	2x	1x	-	2x	-	4x
Senohrad	1x	-	-	-	-	-	-	2x
Sucháň	1x	-	1x	-	-	-	-	-
Stredné Plachtince	1x	-	-	-	-	4x	4x	-

Zdroj: Vlastný prieskum

1.11 Hospodárska základňa

1.11.1 Priemyselná výroba

Okres Krupina a okres Veľký Krtíš patria v rámci Banskobystrického kraja, ale aj v rámci Slovenskej republiky medzi okresy s nízkou mierou industrializácie. Priemyselná výroba je v zásade lokalizovaná len do sídla okresov, mesta Krupina a mesta Veľký Krtíš, kde ju reprezentujú podniky strojárskoho a potravinárskeho priemyslu. Okrem toho tu pôsobia menšie výrobné prevádzky na báze živnostenského podnikania a remeselných činností, prípadne miestne filiálne prevádzky ďalších podnikov sídliačich mimo okresov, nepresahujúce lokálny, nanajvýš regionálny význam.

Popri veľkom priemysle sa už v súčasnosti vytvára skupina malých a stredných podnikov a drobných živností, orientovaných predovšetkým na uspokojovanie potrieb vlastného regiónu a na rozširovanie a spetrovanie ponuky najmä spotrebného a potravinárskeho tovaru na vnútornom trhu. Pre tieto aktivity treba vytvárať výhodné legislatívne, administratívne a ekonomické podmienky, pretože okrem prínosu vyplývajúceho z vlastnej výrobnéj produkcie sú aj dôležitým zdrojom pracovných príležitostí.

Na území mikroregiónu Východný Hont sa nachádzajú nevyužitú priestory bývalých poľnohospodárskych budov, ktoré sú vhodné na podnikanie. V niektorých priestoroch už rozvíjajú podnikateľské aktivity miestni občania.

Hospodárska činnosť v mikroregióne

OBEC	NÁZOV FIRMY (ŽL)	PREDMET ČINNOSTI
Cerovo	Patricia Dubecká	Poskytovania služieb rýchleho občerstvenia v spojení s predajom na priamu konzumáciu
	Zuzana Korčoková CITROP	Maloobchod so zmiešaným tovarom, potravinami, ovocím
	Roľnícke družstvo Cerovo Milan Boďa	Kúpa tovaru na účely jeho predaja konečnému spotrebiteľovi (maloobchod)
	Zuzana Korčoková	Kúpa tovaru na účely jeho predaja konečnému spotrebiteľovi (maloobchod) v rozsahu voľných

Dolné Plachtince	Dušana Korčoková	živností Poskytovanie služieb rýchleho občerstvenia v spojení s predajom na priamu konzumáciu
	Vladimír Babic-BSS Ferdinand Körmöczy NANDI 101	Činnosť stavbyvedúceho-pozemné stavby Kúpa tovaru na účely jeho predaja konečnému spotrebiteľovi (maloobchod) alebo iným prevádzkovateľom živnosti (veľkoobchod)
	Róbert Baránek Plachtinská farma Baránek Eva Adamovová	Výroba mliečnych výrobkov
	Dušan Adamov HOSTINEC U DEDA MEVON s.r.o.	Predaj na priamu konzumáciu vína, čapovaného piva, alkoholických a nealkoholických nápojov, pochutín, lahôdok a doplnkového tovaru Poskytovanie služieb rýchleho občerstvenia v spojení s predajom na priamu konzumáciu
	COOP Jednota Krupina Mária Franíková	Kúpa tovaru na účely jeho predaja konečnému spotrebiteľovi (maloobchod) alebo iným prevádzkovateľom živnosti (veľkoobchod)
	Mária Sladovníková MIA SHOP	Kúpa tovaru za účelom jeho ďalšieho predaja Poskytovanie služieb rýchleho občerstvenia v spojení s predajom na priamu konzumáciu
	TOLDY BROTHERS s.r.o. Jaroslav Jardek INTERIER IZOTREND s.r.o.	Kúpa tovaru na účely jeho predaja konečnému spotrebiteľovi (maloobchod) alebo iným prevádzkovateľom živnosti (veľkoobchod) Sprostredkovanie v oblasti obchodu Stolárstvo
	PRO-GRESS a.s.	Maloobchod –nákup a predaj tovaru v rozsahu voľnej živnosti
	Ján Samson	Kúpa tovaru na účely jeho predaja konečnému spotrebiteľovi (maloobchod) alebo iným prevádzkovateľom živnosti (veľkoobchod)
	Tibor Kremničan T.K. MARKETING	Opracovanie drevnej hmoty a výroba komponentov z dreva Obch.činnosť-predaj súčiastok,priem. a spotrebný tovar
Horné Plachtince	Dušan Kvaček Pavel Skreňo-PASTRA	Diagnostika a opravy cestných motorových vozidiel Poskytovanie služieb rýchleho občerstvenia v spojení s predajom na priamu konzumáciu
	Bc.Peter Homolya FULL XL ENERGY	Kúpa tovaru na účely jeho predaja konečnému spotrebiteľovi (maloobchod) alebo iným prevádzkovateľom živnosti (veľkoobchod)
	Mária Urbanová Ján Španiel „ŠPANIEL“	Veľkoobchodná činnosť v rozsahu voľných živností Kúpa tovaru na účely jeho predaja konečnému spotrebiteľovi (maloobchod) alebo iným prevádzkovateľom živnosti (veľkoobchod)
Lackov	Zuzana Nozdrovická Rozličný tovar	Poskytovania služieb rýchleho občerstvenia a predaj na priamu konzumáciu
	COOP Jednota Krupina, spotrebné družstvo Ľubomír Vician Ján Vician TRADI ARCH	Kúpa tovaru na účely jeho ďalšieho predaja Stolárstvo
Litava	SLOVENSKÁ INVESTIČNÁ SPOLOČNOSŤ, s.r.o. COOP Jednota Krupina, spotrebné družstvo Anna Turanová	Kúpa tovaru na účely jeho predaja konečnému spotrebiteľovi (maloobchod) alebo iným prevádzkovateľom živnosti (veľkoobchod) Kúpa rozličného tovaru v rozsahu voľnej živnosti a predaj Kúpa tovaru za účelom jeho ďalšieho predaja
		Kúpa tovaru za účelom jeho predaja konečnému spotrebiteľovi-maloobchod

Príbelce	Anna Šinčoková FUSA Mária Račeková R & R Mária Priškinová Katarína Uramová Družstvo AGRA Litava	Odevná výroba Pohostinská činnosť Pohostinská činnosť Výroba pekárskejších a cukrárenských výrobkov Výroba potravín finalizáciou vlastnej alebo nakúpenej produkcie-bitúnok
	Monika Knošková PK-PNEU	Opravy pneumatík vrátane nastavenia a vyváženia kolies Kúpa tovaru na účely jeho ďalšieho predaja
	COOP Jednota Krupina, spotrebné družstvo Zuzana Barčíková AGRODRUŽSTVO Príbelce, družstvo Pavol Kovša ŠAJBAKOV Mária Kollárová	Fotografické služby Vykonávanie služieb poľnohospodárskymi mechanizmami s obsluhujúcim personálom Diagnostika a opravy cestných motorových vozidiel Kúpa tovaru na účely jeho predaja konečnému spotrebiteľovi (maloobchod) alebo iným prevádzkovateľom živnosti (veľkoobchod)
	Jaroslav Srník Ing. Ján Šimun – GEODETICKÁ KANCELÁRIA Schikulka & Macatch s.r.o.	Opravy cestných motorových vozidiel Geodetické a kartografické práce podľa rozhod. č.3 1947/1990 Kúpa tovaru na účely jeho predaja konečnému spotrebiteľovi (maloobchod) alebo iným prevádzkovateľom živnosti (veľkoobchod)
	Poľnohospodárske družstvo Príbelce "v likvidácii" Júlia Veróniová JUVE	Obchodná činnosť s rozličným tovarom okrem potravín v rozsahu voľných živností Ubytovacie služby bez poskytovania pohostinských činností
Senohrad	Obec Senohrad Dobry ročník s.r.o.	Uskutočňovanie stavieb a ich zmien Ubytovacie služby s poskytovaním prípravy a predaja jedál, nápojov a polotovarov ubytovaným hosťom v ubytovacích zariadeniach s kapacitou do 10 lôžok Sprostredkovanie obchodu
	Pavel Bartko RETO COOP Jednota Krupina, spotrebné družstvo Ján Lazár	Kúpa tovaru za účelom jeho ďalšieho predaja a predaj Údržba motorových vozidiel bez zásahu do motorickej časti vozidla
	Pavel Pechovský MALPEX	Kúpa tovaru za účelom jeho predaja konečnému spotrebiteľovi - maloobchod
	GP-AGRO s.r.o. Milan Dolinský –LKW Dominik Polka DOPO Ing. Andrej Alakša Vladimír Babic – BSS Jozef Franka FRANK-GAZ Oľga Bartková	Výroba trvanlivých pekárskych výrobkov Veľkoobchodná činnosť so zmiešaným tovarom Počítačové služby Vedenie účtovníctva Činnosť stavbyvedúceho-pozemné stavby Maliarstvo a lakýrnictvo
Sucháň	ADELEK s.r.o. Anna Veľková HOSTINEC Anna Veľková	Kúpa tovaru za účelom jeho predaja konečnému spotrebiteľovi v rozsahu voľných obchodných živností /maloobchod/ Výroba peliet a brikiet z pôdohospodárskeho odpadu Predaj na priamu konzumáciu čapovaného piva, vína, alkoholických a nealkoholických nápojov a doplnkového tovaru
	A. R. Advanced Technologies, s.r.o.	Chov vybraných druhov zvierat
Stredné Plachtince	Peter Zvara Telovýchovná jednota Stredné Plachtince - Obecný futbalový klub	Reklamné a marketingové služby Organizovanie kultúrnych a iných spoločenských podujatí
	COOP Jednota Krupina, spotrebné družstvo	Kúpa tovaru za účelom jeho ďalšieho predaja a predaj

Peter Antolov	Poskytovanie služieb rýchleho občerstvenia v spojení s predajom na priamu konzumáciu
Mária Ďurová - Rozličný tovar	Obchodná činnosť s rozličným tovarom v rozsahu voľných živností
Zuzana Nozdrovická Rozličný tovar	Poskytovanie služieb rýchleho občerstvenia a predaj na priamu konzumáciu
Poľnohospodárske družstvo Plachtince "v likvidácii"	Porážanie zvierat a spracovanie mäsa

Zdroj: Živnostenský register 2014

1.11.2 Nerastné suroviny a prírodné zdroje

Ťažba rudných surovín

Ťažba rudných surovín v obciach nie je zastúpená.

Ťažba nerudných surovín

Na území kraja sa nachádzajú nevyhradené ložiská a ťažobné priestory stavebného kameňa v okresoch Banská Bystrica, Banská Štiavnica, Brezno, Detva, Krupina, Rimavská Sobota, Zvolen, Žarnovica a Žiar nad Hronom.

Prírodné zdroje – minerálne pramene

- Cerovo, Vrt CK-1 (ZV-73) sa nachádza asi 4,5 km od obce Cerovo, neďaleko odbočky na Starú Hutu. Minerálna voda sa nevyužíva, vrt nie je utesnený
- Dolné Plachtince, Vrt MV-4, LC-5, zlikvidovaný
- Horné Plachtince, Prameň Medokýš, LC-11, v severovýchodnej časti obce na pravej strane Plachtinského potoka za domom č. 28. Je to kopaná studňa, hlboká 7 m. Steny má vystužené betónovými rúrami. Vybudovali ju roku 1942. Studňa je v súčasnosti uzavretá betónovým poklopom.
- Dolné Plachtince, Medokýš, LC-60, Zachytený betónovou skružou, okolie zamokrené, zanedbaný
- Dolné Plachtince, Prameň pri Medokýši, LC-60A, zaniknutý

1.11.3 Poľnohospodárstvo a pôda

Poľnohospodárska prvovýroba

Poľnohospodárstvo je najrozšírenejšou aktivitou v záujmovom území. Celková výmera poľnohospodárskeho pôdneho fondu obcí mikroregiónu je 12 229 ha, čo predstavuje 67 % z celkovej výmery mikroregiónu. Celková výmera mikroregiónu je 18 361 ha, vrátane poľnohospodárskej pôdy, lesných pozemkov, vodných plôch a zastavaných plôch.

Relevantnými charakteristikami pre špecifikovanie funkčnej diferenciacie poľnohospodárskej pôdy sú celospoločenské záujmy a potreby produkčného a mimoprodukčného využívania územia. Preto bol poľnohospodársky fond funkčne diferencovaný ako:

- produkčný, s bioprodukčnou funkciou
- chránený, s legislatívnou ochranou
- ochranný, s ekologickou funkciou
- rekreačný, s environmentálnou funkciou.

Najlepšie podmienky na poľnohospodársku výrobu v regióne sú v južnej, zníženej časti mikroregiónu v oblasti Ipeľskej kotliny. V nadmorskej výške do 300 m sa nachádza len obec Dolné Plachtince.

Teplota v januári klesá na -3° až -4 °C, v júli stúpa na 19 °C až 21 °C. Pestovanie niektorých teplomilných plodín obmedzuje vymrzanie pri inverzných situáciách. Bezmrázové obdobie trvá

160 – 180 dní. Priemerný ročný úhrn zrážok 600-700 mm neposkytuje dostatok vlhky pre intenzívnu rastlinnú výrobu, pretože také i väčšie hodnoty dosahuje potenciálny výpar.

Vzhľadom na značne diferencované výrobné podmienky mikroregiónu je aj zameranie poľnohospodárskej výroby rôznorodé. Pomerne rovnocenný podiel rastlinnej a živočíšnej výroby na objeme poľnohospodárskej výroby sa v posledných rokoch (od r. 1991) narušil prudkým znížením objemu živočíšnej výroby. Mikroregión Východný Hont je z hľadiska pestovaných plodín charakteristický pestovaním ovocia a vinohradníctvom.

Prehľad subjektov poľnohospodárskej prvovýroby

Obec	Názov subjektu	Predmet činnosti
Cerovo	Roľnícke družstvo Cerovan	<ul style="list-style-type: none"> - Zámočníctvo, kovoobrábanie - Oprava a údržba poľnohospodárskych strojov a zariadení - Opravy cestných motorových vozidiel - Stolárstvo, Murárstvo - Tesárstvo – výrobky stavebného tesárstva - Pohostinská činnosť - Poskytovanie služieb súvisiacich s poľnohospodárskou výrobou, lesníctvom a poľovníctvom, strojmi a mechanizmami slúžiacimi k danej výrobe
	AD Hont spol. s r.o.	<ul style="list-style-type: none"> - Poskytovanie služieb s poľnohospodárskou výrobou, lesníctvom a poľovníctvom strojmi a mechanizmami slúžiacimi k danej výrobe - Údržba a opravy poľnohospodárskych strojov a zariadení - Prenájom motorových vozidiel, poľnohospodárskych strojov a zariadení - Služby v poľnohospodárskej činnosti: - obrábanie pôdy – orba, sejba, kosba – zber a odvoz objemových krmovín – zber a odvoz obilnín a olejní
Dačov Lom, Sucháň	I. družstevná a.s. Dačov Lom	<ul style="list-style-type: none"> - Spracovanie ovocia, zeleniny a zemiakov - Prípravné a pomocné stavebné práce v rozsahu voľných živností - Maloobchodná činnosť v rozsahu voľných živností - Vykonávanie služieb poľnohospodárskymi mechanizmami s obsluhujúcim personálom
Dolné Plachtince	VÍNO Družstvo Plachtince	<ul style="list-style-type: none"> - Výroba kŕmnych zmesí - Poskytovanie služieb súvisiacich s poľnohospodárskou výrobou, lesníctvom a poľovníctvom, strojmi a mechanizmami slúžiacimi k danej výrobe - Poľnohospodárska vinohradnícka a ovocinárska výroba
Príbelce , Stredné Plachtince	Agrodružstvo Príbelce	<ul style="list-style-type: none"> - Kúpa tovaru za účelom jeho predaja konečnému spotrebiteľovi / maloobchod - Píliarska výroba - Sprostredkovateľská činnosť v rozsahu voľných živností - Vykonávanie služieb poľnohospodárskymi mechanizmami s obsluhujúcim personálom
Litava	NOVA Príbelce Družstvo AGRA	<ul style="list-style-type: none"> - poľnohospodárska prvovýroba - Výroba potravín finalizáciou vlastnej alebo nakúpenej produkcie – bitúnok - Výroba potravín mäsiarstvo – údenárstvo (výroba výrobkov z mäsa) - Služby v oblasti poľnohospodárstva a lesníctva

Senohrad, Lackov	Poľnohospodárske družstvo Senohrad	strojmi a mechanizmami slúžiacimi k danej výrobe - Stavebno-montážne práce: murárske, tesárske, klampiarske, zámočnicke - Výroba a predaj poľnohospodárskeho náradia a opravy poľnohospodárskych strojov - Kúpa a predaj agregátov a náhradných súčiastok poľnohospodárskych strojov - Poskytovanie služieb súvisiacich s poľnohospodárskou výrobou, lesníctvom a poľovníctvom, strojmi, zariadeniami a mechanizmami slúžiacimi k danej výrobe
-----------------------------	---------------------------------------	--

Zdroj: Obchodný Register

1.11.4 Lesné hospodárstvo

Lesy v rámci mikroregiónu pokrývajú viac ako štvrtinu jeho rozlohy (27,43 %) pričom sú sústredené predovšetkým v jeho severnej, severozápadnej a juhovýchodnej časti. Údaje o výmerách lesov a lesnatosti územia podľa jednotlivých obcí udáva nasledujúca tabuľka:

Obec	Celková výmera ZÚJ (ha)	Výmera lesov (ha)	Lesnatosť (%)
Cerovo	3 028	796	26,29
Dačov Lom	2 453	594	24,22
Dolné Plachtince	988	191	19,33
Horné Plachtince	1 053	477	45,30
Lackov	668	98	14,67
Litava	2 213	461	20,83
Príbelce	2 719	1 160	42,66
Senohrad	1 520	199	13,09
Sucháň	1 633	241	14,76
Stredné Plachtince	2 088	821	39,32
Mikroregión spolu	18 363	5 038	26,05

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, RegDat 2013

Najväčšiu lesnatosť územia majú Horné Plachtince (45,30 %) a Príbelce (42,66 %). Najnižšiu lesnatosť má Senohrad (13,09 %) a Lackov (14,67 %). Celkovo je lesnatosť mikroregiónu 26,05 %.

Z hľadiska hospodárskej úpravy lesov sa lesy predmetného územia nachádzajú na dvoch lesných hospodárskych celkoch: LHC Krupina, LHC Čebovská Bukovina. V zmysle Nariadenia vlády SR č. 49/1997 Z.z., ktorým sa vyhlasujú oblasti lesov, sa lesy predmetného územia zaraďujú do nasledovnej lesnej oblasti: 09 – Krupinská planina.

Lesy obhospodaruje tak štátny (Lesy SR) ako aj neštátny sektor (urbárske a pozemkové spoločenstvá jednotlivých obcí, obecné lesy, súkromní vlastníci a tiež súkromné firmy). Vlastníctvo lesov je obdobné, pričom malá časť lesov je ešte vo vlastníctve cirkví.

Najväčšiu výmeru lesov v mikroregióne zaberajú hospodárske lesy. Ich prioritnou funkciou je produkcia drevnej hmoty. Lesy osobitného určenia v celom Krupinskom okrese sa nachádzajú len na výmere 23,68 ha.

Ochranné lesy sa nachádzajú vo všetkých katastrálnych územiach v mikroregióne. Funkciou ochranných lesov v mikroregióne je predovšetkým zachovanie stromovej vegetácie na extrémnych stanovištiach a tiež všeobecná ochrana pôdneho krytu.

Drevinová skladba porastov je diferencovaná vzhľadom na nadmorskú výšku, expozíciu a ďalšie prírodné podmienky. Podľa uvedených podmienok lesy v predmetnom území zaraďujeme do nasledovných lesných vegetačných stupňov: dubový, bukovo-dubový, dubovo-bukový a bukový. Z toho vyplýva, že v nižších polohách sa nachádzajú porasty tvorené prevažne dubom a hrabom, so stúpajúcou nadmorskou výškou, alebo meniacou sa expozíciou z južnej až juhozápadnej na severnú až severovýchodnú pristupuje buk, ktorý postupne tvorí hlavnú drevinu porastov. V rámci porastov sa tiež nachádzajú cenné listnáče (javor, jaseň), lipa a breza. Z ihličnatých drevín je súčasťou porastov smrekovec a borovica, vo vyšších polohách aj smrek a jedľa. Jednou z hojných invázných drevín je agát, ktorý pokrýva predovšetkým plochy výmoľov, ktoré stabilizuje a ktoré sú zväčša ochranným lesom. Pozdĺž vodných tokov sa nachádzajú brehové porasty tvorené jelšou a rôznymi druhmi vrbí a topoľa. Brehové porasty však mimo zalesnených území nie sú súčasťou lesného pôdneho fondu.

Na území mikroregiónu sa v súčasnosti nachádza viacero tzv. „bielych plôch“, t. j. plôch porastených lesnými drevinami, avšak v evidencii katastra nehnuteľností evidovaných ako poľnohospodársky pôdny fond. Vďaka tomu, že sa na tieto plochy nevzťahuje lesnícka legislatíva nevykonávajú sa na nich žiadne hospodárske opatrenia. Okrem toho sa v území nachádza množstvo ďalších lokalít, ktoré sa už poľnohospodársky nevyužívajú a dochádza na nich k postupnej sukcesii – zarastajú krovínami a drevinami. Na dosiahnutie kvalitného lesa a drevnej hmoty by však bolo potrebné tieto lokality umelo zalesniť.

1.11.5 Poľovníctvo

Územie južnej a juhozápadnej časti Krupinského okresu a Veľkokrtíšskeho okresu má vynikajúce podmienky pre život poľovnej zveri. Je to dané existenciou lesných porastov, poľnohospodárskej krajiny s možnosťou obživy, ako aj striedaním oboch druhov pôdneho fondu a množstvom remízok pre úkryt a odpočinok zveri. Podľa vyhlášky MP SR č. 91/1997 Z.z. o poľovných oblastiach a o akostných triedach poľovných revírov sú poľovné revíry v MR zaradené do nasledujúcich srnčích poľovných oblastí a podoblastí:

- S X. Hontianska poľovná oblasť
- 2. Poľovná podoblasť Beluj
- S XI. Modrokamenská srnčia oblasť
- Daniela poľovná lokalita

Najpočetnejšou poľovnou zverou je srnec a diviak. Priaznivá poloha mikroregiónu vyhovuje aj zveri danieli a muflóni. Z pernatej zveri sa vyskytuje bažant, jarabica a kačka, z drobnej srstnatej zajač.

Okrem revírov Lesov SR, š. p. pôsobia v regióne nasledovné poľovné združenia:

- Poľovné združenie Príbelce – „Podskala“
- Poľovné združenie Litava – „Bažant“
- Poľovné združenie Cerovo
- Poľovné združenie Sucháň, Dačov Lom, lazy Horné Plachtince
- Poľovné združenie Obeckov
- Poľovné združenie Dolné Plachtince
- Poľovné združenie Senohrad – „Líška“

1.12 Rekreačia a cestovný ruch

1.12.1 Súčasný stav v oblasti cestovného ruchu

Územie mikroregiónu Východný Hont patrí medzi podoblasti IV. kategórie. Cestovný ruch tu má oblastný význam. Z hľadiska vybavenia službami cestovného ruchu je mikroregión najzaostalejším na Slovensku. Na 1000 obyvateľov pripadajú iba 2 lôžka vo voľnom cestovnom

ruchu oproti priemeru Slovenska, ktorý predstavuje až 12 lôžok na 1000 obyvateľov. Nízky je aj stav pracovníkov cestovného ruchu, z ktorých je väčšina zamestnaná iba sezónne. Hlavná príčina takéhoto stavu je v nevyužití vnútorného potenciálu, nedostatočne vybudovanej materiálno-technickej základne, slabej propagácii, ale predovšetkým v dopravnej izolovanosti mikroregiónu.

Cestovný ruch sa v tomto území realizuje prevažne v podobe pohybového cestovného ruchu viazaného hlavne na letnú sezónu, pričom hlavné druhy aktivít sú turistika, chalupárenie, vidiecka turistika a agroturistika.

Aktivita, ktoré v najväčšej miere ovplyvňujú cestovný ruch mikroregiónu sú turistické ubytovne v obciach Sucháň, Dačov Lom a Horné Plachtince a Branno-športový areál Príbelce. Z hľadiska zimného cestovného ruchu je to lyžiarsky vlek v obci Dačov Lom.

Obce mikroregiónu sú charakteristické lazničným osídlením. Chalupy a domy na lazoch pútajú záujem slovenských občanov ale aj zahraničných turistov, ktorí ich rekonštruujú a využívajú na rekreáciu i agroturistiku.

1.12.2 Vybavenosť mikroregiónu z hľadiska cestovného ruchu

Obec	Stravovacie zariadenie/ počet stolíčiek	Ubytovacie zariadenie/ počet postelí	Pohostinstvo
Cerovo	-	-	1x
Dačov Lom	2x/30	1x/30	2x
Dolné Plachtince	-	-	2x
Horné Plachtince	-	1x/60	1x
Lackov	1x/20	1x/20	-
Litava	-	-	1x
Príbelce	-	1x/76	1x
Senohrad	-	-	1x
Sucháň	-	1x/10	1x
Stredné Plachtince	-	-	2x

Trúbiaci kameň v Sucháni patrí k jedinečným atrakciám v rámci Slovenska

Vínna turistika ako špecifický produkt cestovného ruchu – vínna pivnička v tzv. Plachtinskom háji

Dom ľudového bývania Suchán

Expozícia ľudovej kultúry

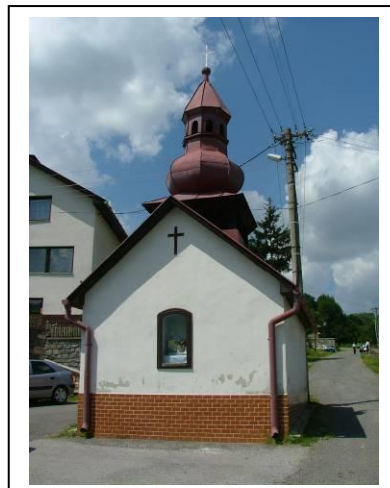

Tradiície zachovávajú
folklórne skupiny

Turistická ubytovňa v Sucháni

Návštevníci obcí si všimajú aj
objekty kultúrnych pamiatok
- Lackov

1.13 Ľudský potenciál

1.13.1 Obyvateľstvo

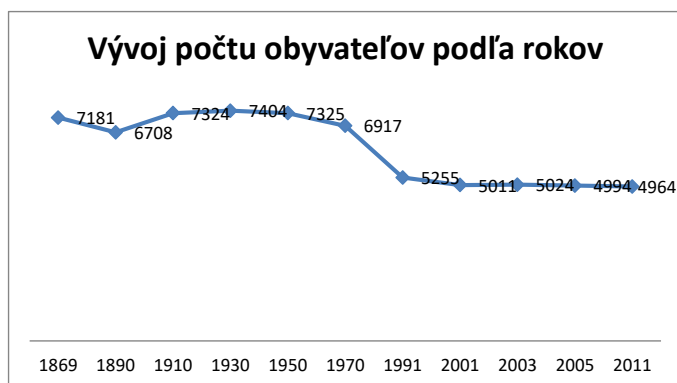
Vývoj počtu obyvateľov

Obec	1869	1890	1910	1930	1950	1970	1991	2001	2003	2005	2011
Cerovo	763	652	757	928	937	926	685	601	585	578	595
Dačov Lom	1100	969	971	884	834	629	473	415	412	415	414
Dolné Plachtince	592	531	618	556	578	628	563	600	608	599	609
Horné Plachtince	342	343	311	316	307	313	241	202	202	193	207
Lackov	241	194	287	275	249	222	148	123	122	118	107
Litava	694	646	860	972	1049	1078	803	818	816	809	782
Príbelce	824	688	688	730	754	718	629	597	582	585	567
Senohrad	1081	1208	1296	1264	1223	1058	760	759	786	779	772
Sucháň	621	600	589	497	437	445	295	303	305	295	651
Stredné Plachtince	923	877	947	982	957	900	658	593	606	623	260
MR spolu	7181	6708	7324	7404	7325	6917	5255	5011	5024	4994	4964

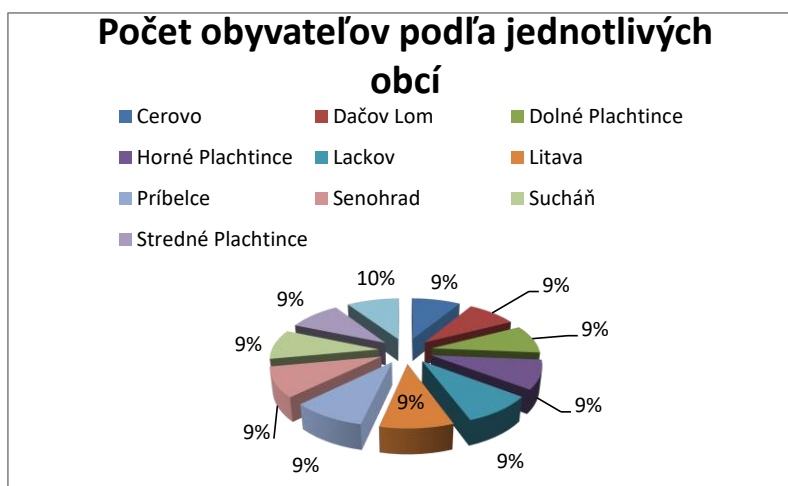
Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

Celkový počet obyvateľov mikroregiónu v sledovanom období do roku 1950 pomerne lineárne narastal. Boli zaznamenané iba veľmi mierne poklesy v rozmedzí rokov 1869 – 1890. Najvýraznejší nárast počtu obyvateľov v mikroregióne bol v tridsiatych a päťdesiatych rokoch za obdobie 136 rokov. V roku 1930 kulminoval počet obyvateľov na hodnote 7404. V ďalších rokoch sa narušili tieto dlhodobé pozitívne demografické tendencie a mikroregión zaznamenáva výraznejší pokles počtu obyvateľov za sledované obdobie. Od roku 1930 do roku 1991 poklesol počet obyvateľov mikroregiónu o 29 %.

Graf č.1

Graf č.2

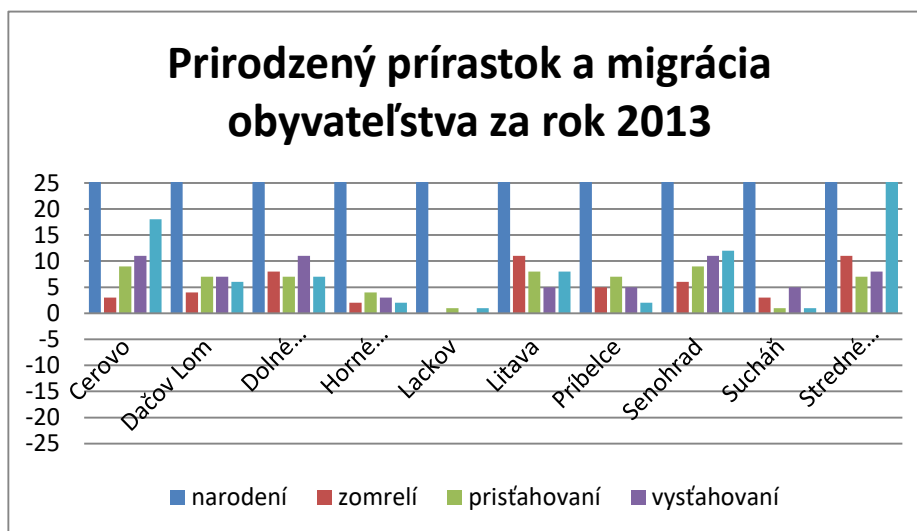
Trendy v demografii

Obec	Rok	Prírodný prírastok		Migrácia obyvateľstva		Celkový Prírastok/úbytok
		narodení	zomrelí	pristáhovani	vystáhovani	
Cerovo	2013	3	9	11	18	-13
Dačov Lom	2013	4	7	7	6	-2
Dolné Plachtince	2013	8	7	11	7	5
Horné Plachtince	2013	2	4	3	2	-1
Lackov	2013	0	1	0	1	-2
Litava	2013	11	8	5	8	0
Príbelce	2013	5	7	5	2	1
Senohrad	2013	6	9	11	12	-4
Sucháň	2013	3	1	5	1	6
Stredné Plachtince	2013	11	7	8	33	-21
Mikroregión	2013	53	60	66	90	-31

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, Bilancia pohybu obyvateľstva SR podľa obcí v roku 2013

V mikroregióne dochádza dlhobojšie k prirodzenému úbytku obyvateľstva spôsobeného vyššou mierou úmrtnosti v porovnaní s pôrodnosťou. Naopak mikroregión získava obyvateľstvo migráciou. V konečnom dôsledku sa celkový prírastok obyvateľstva pohybuje striedavo v kladných i záporných intervaloch.

Graf č.3 – prirodzený prírastok a migrácia obyvateľstva

Veková štruktúra obyvateľov k 31.12. 2013

Obec	predproduktívny vek	produktívny vek	poproduktívny vek	priemerný vek	index starnutia
Cerovo	101	406	83	38,97	82,18
Dačov Lom	76	293	60	38,47	78,95
Dolné Plachtince	95	422	89	39,81	93,68
Horné Plachtince	31	150	30	40,19	96,77
Lackov	9	64	29	49,04	322,22
Litava	153	518	96	36,08	62,75
Príbelce	69	393	106	42,47	153,62
Senohrad	125	545	108	38,88	86,40
Sucháň	49	191	35	38,18	71,43
Stredné Plachtince	86	415	118	42,06	137,21

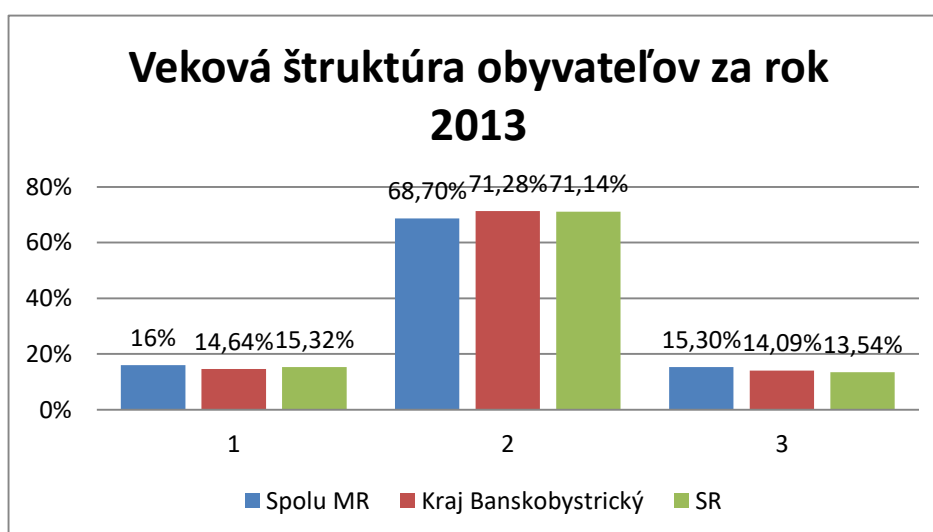
Spolu MR	794	3397	754	40,42	118,52
Spolu MR	16%	68,70%	15,30%		
Kraj	14,64%	71,28%	14,09%	40,24	96,21
Banskobystrický SR	15,32%	71,14%	13,54%	39,60	88,34

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, Bilancia pohybu obyvateľstva SR podľa obcí v roku 2013

Výsledkom uvedených demografických procesov boli zmeny vo vekovom zložení obyvateľstva. Pokračuje proces demografického starnutia obyvateľstva, dôkazom čoho je zvýšenie priemerného veku u oboch pohlaví, zhoršenie starnutia, ako aj predĺženie strednej dĺžky života pri narodení u oboch pohlaví.

Pokračujúca nepriaznivá demografická štruktúra bude mať v konečnom dôsledku nepriaznivý vplyv na atraktivnosť týchto oblastí z hľadiska rozvoja malého a stredného podnikania, ako aj miestnych remesiel a ľudových tradícií.

Graf č.4

V mikroregióne dochádza k úbytkom obyvateľstva v predproduktívnom veku. Pokles počtu obyvateľov v predproduktívnom veku a nárast počtu obyvateľov vo veku poproduktívnom výrazne znižuje možnosti vnútornej dynamiky rozvoja a zvyšuje nároky na zabezpečovanie sociálnych programov.

Index starnutia predstavoval hodnotu 118,52 (na 1000 detí do 15 rokov pripadalo 754 osôb v poproduktívnom veku). Rozdiel v počte medzi mužmi a ženami v poproduktívnom veku je pomerne výrazný.

Národnostná štruktúra obyvateľov

Obec	slovenská	rómska	česká	maďarská	nemecká	poľská	ostatné nezistené	spolu
Cerovo	548	10	2	2	1	-	26	589
Dačov Lom	378	15	3	-	-	-	18	414
Dolné Plachtince	537	3	-	9	1	-	57	607

Horné Plachtince	199	-	1	2	-	1	4	207
Lackov	102	-	-	-	-	-	5	107
Litava	754	-	1	1	-	-	26	782
Príbelce	537	-	3	1	-	-	25	566
Senohrad	737	24	1	-	2	-	8	772
Sucháň	227	21	1	-	-	-	11	260
Stredné Plachtince	603	1	4	-	-	5	37	650
Spolu	4622	46	10	15	4	6	217	4954

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

Väčšina obyvateľov bola slovenskej národnosti 93,30 %. Nasledujú obyvatelia s nezistenou národnosťou 4,38%, obyvatelia s rómskou národnosťou 0,92%, s maďarskou, českou, poľskou a nemeckou národnosťou.

Náboženské vyznanie obyvateľov

Obec	Rímskokatolícka cirkev	Evanjelická Cirkev a.v	Grécko-katolícka cirkev	Apoštolská cirkev	Reformovaná kresťanská cirkev	Pravoslávna cirkev	Evanjelická cirkev metod. ostatné	bez vyznania	nezistené	spolu
Cerovo	329	191	-	-	-	-	1	35	34	590
Dačov Lom	141	225	1	-	-	-	-	-	-	367
Dolné Plachtince	435	46	1	-	-	-	4	14	109	609
Horné Plachtince	44	123	-	-	-	-	1	14	18	200
Lackov	94	5	-	-	-	-	-	-	7	106
Litava	731	14	-	-	-	-	-	-	29	774
Príbelce	73	445	1	-	-	-	-	10	33	562
Senohrad	718	17	1	-	-	-	-	14	21	771
Sucháň	77	145	-	-	-	-	-	10	20	252
Stredné Plachtince	161	373	37	-	-	-	-	26	52	649
Spolu	2803	1584	41	-	-	-	6	123	323	4880

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

V Mikroregióne Východný Hont silne prevládali obyvatelia s rímsko-katolíckym vyznaním – 57 % a evanjelickým vyznaním – 32 %. Ostatné cirkvi spolu nedosahovali ani 10 %. Bez vyznania žilo v mikroregióne iba 2,5 % obyvateľov.

Najvyššie skončený stupeň vzdelania obyvateľstva

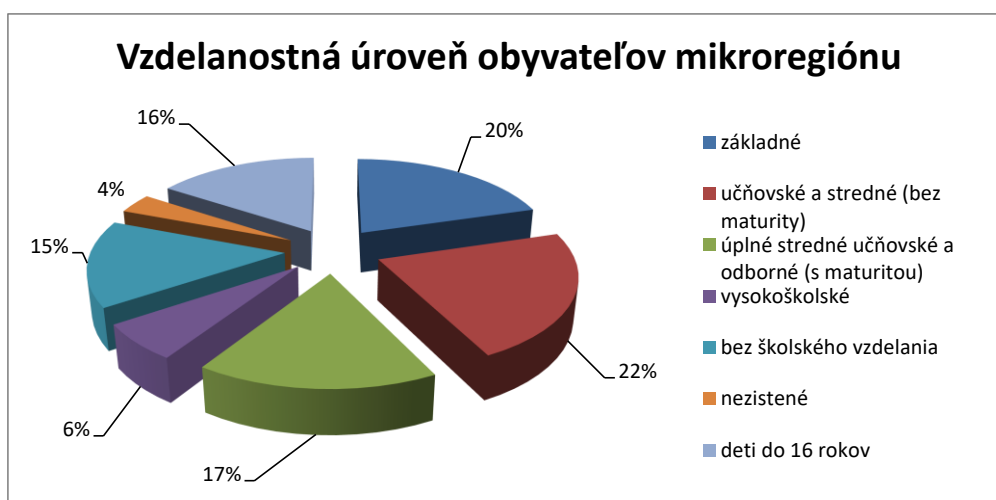
Obec	základné	učňovské a stredné (bez maturity)	úplné stredné učňovské a odborné (s maturitou)	vysokoškolské	bez školského vzdelania	nezistené	deti do 16. rokov	spolu
Cerovo	121	162	120	49	112	10	119	693
Dačov Lom	88	110	98	26	66	16	69	473
Dolné Plachtince	96	142	138	59	95	55	90	675

Horné Plachtince	43	50	48	20	31	5	31	228
Lackov	24	31	16	7	12	13	13	116
Litava	262	183	92	40	171	19	191	958
Príbelce	119	149	106	61	82	24	84	625
Senohrad	149	235	173	56	132	13	142	900
Sucháň	91	62	33	2	57	14	55	314
Stredné Plachtince	172	144	130	42	107	31	106	732
Spolu MR	1165	1268	954	362	865	200	900	5714
Spolu MR %	20,39	22,19	16,70	6,34	15,14	3,50	15,74	100

Zdroj: SÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

Najväčší počet obyvateľov mikroregiónu má ukončené učňovské a stredné vzdelanie bez maturity, potom základné vzdelanie a úplné stredné učňovské a odborné vzdelanie s maturitou.

Graf č.5

1.13.2 Kluby, združenia a spolky

Kultúrno-spoločenský život je v obciach zabezpečovaný nielen prostredníctvom obecných úradov, ale tiež v rámci záujmových združení občanov. Tieto však pracujú skôr vo väčších obciach, ako sú Senohrad, Príbelce, Dolné Plachtince a organizácie v nich združujú aj obyvateľov z okolitých menších obcí. V mikroregióne Východný Hont v súčasnosti pracujú nasledovné združenia, spolky a kluby:

Cerovo

Dobrovoľný hasičský zbor
Poľovnícke združenie
Futbalový klub
Jednota - Klub dôchodcov j
SZ Protifašistických bojovníkov
Folklórna skupina
Urbárska spoločnosť

Dačov Lom

Poľovnícke združenie Dačov Lom
 Slovenský zväz včelárov
 TJ futbalový klub
 Jednota

Dolné Plachtince	Dobrovoľný hasičský zbor Folklórna skupina Chrámový zbor Poľovnícke združenie Jednota Klub mládeže Folklórny súbor – Vínná muška Zväz včelárov ZSSP
Horné Plachtince Lackov	Poľovnícke združenie Divadelný súbor Lackovan Jednota dôchodcov Dobrovoľný hasičský zbor OZ – „Občan za trvaloudržateľný život“
Litava	Klub mládeže Futbalový klub Poľovnícke združenie Bažant Dobrovoľný hasičský zbor ZSSP Zväz protifašistických bojovníkov Zväz včelárov
Príbelce	Folklórna skupina Litavanka Evanjelický cirkevný zbor Príbelce Miestna organizácia Matice Slovenskej ZO Jednota dôchodcov OZ Spolok pre obnovu dediny Športovo strelecký klub Príbelce Detská folklórna skupina Malá Bažalička Príbelce Folklórna skupina Bažalička Plachtince - Príbelce Slovenský zväz zdravotne postihnutých Divadelný súbor Futbalový klub Poľovnícke združenie „Podskala“ Klub kresťanskej mládeže Dobrovoľný hasičský zbor
Senohrad	SZZP Senohrad Chrámový zbor Futbalový klub Poľovnícke združenie Jednota dôchodcov Dobrovoľný hasičský zbor aj mládež Zväz protifašistických bojovníkov
Sucháň	Folklórna skupina Paličkovaná čipka Spolok včelárov Slovenska „Moja dedovizeň“ (ľudová odevná kultúra) Evanjelický a. v. cirkevný zbor Sucháň Futbalový klub Poľovnícke združenie Klub kresťanskej mládeže Dobrovoľný hasičský zbor Dedinská folklórna skupina Miestny odbor matice slovenskej Zväz protifašistických bojovníkov SZZP Sucháň

Stredné Plachtince	Evanjelický a. v. cirkevný zbor S. Plachtince Klub mládeže Futbalový klub Folklórna skupina Poľovnícke združenie Jednota – spotrebné družstvo
---------------------------	--

Zdroj: obce mikroregiónu

1.13.3 Združené spoločenské aktivity

Kultúrno-spoločenské aktivity uskutočňované v jednotlivých obciach pre obyvateľov i pre návštevníkov udáva nasledujúci prehľad:

Cerovo	Deň matiek Festival Čipka v Honte Deň úcty k starším Mikuláš Deň obce
Dačov Lom	Deň detí Mikuláš
Dolné Plachtince	Degustácia - ochutnávka vína Pochovávanie harmoniky - Fašange Slávnosť sv. Urbana – pán vinohradníkov Vďakyvdanie za úrodu „Hostina“ (hody) – Martinská zábava Oslavy dňa nad fašizmom Stavanie májov Jasličková slávnosť Športové podujatia
Horné Plachtince	Mikuláš Deň obce
Lackov	Mesiac úcty k starším Zirzoňské slávnosti Fašiangy Sviatok Svätého Mikuláša Kurz čipky
Litava	Festival Čipka v Honte Deň matiek Stretnutie 50 ročných rodákov Mesiac úcty k starším Fašiangy Štefanská zábava Vianoce
Príbelce	Stavanie májov Maškarný ples Fašiangy Deň detí Sviatok strašidiel Mikuláš, koledy Vianoce, koledy Stretnutie, posedenie s dôchodcami
Senohrad	Festival Čipka v Honte Deň detí mesiac úcty k starším Deň učiteľov

Sucháň	Deň matiek
	Mikuláš
	Vianoce
	Deň matiek
	MDD
	Festival čipka v Honte
	Priateľské futbalové zápasy
	Október -mesiac úcty k starším
	November- pietna spomienka zosnulým
	Mikuláš
Stredné Plachtince	Fašiangy
	Spievanky pod pohanským vrchom
	Deň matiek
	Oslavy dňa obce
	Futbalový turnaj
	Deň detí
	Mikuláš
	Vianoce

Zdroj: obce mikroregiónu

1.13.4 Športové aktivity

Zapojenosť obyvateľstva do športových aktivít je v rámci jednotlivých obcí mikroregiónu Východný Hont rôzna. Ako vidíme z nasledujúcich tabuliek, lídrom v oblasti športu je v mikroregióne obec Dolné Plachtince a Stredné Plachtince, kde sú sústredené športové kluby do ktorých sú zapojení aj športovci z ostatných obcí. Za nimi nasleduje obec Príbelce, kde okrem samotnej obce vyvíja veľa aktivít v oblasti športu aj miestna základná škola prostredníctvom rôznych záujmových krúžkov známych ďaleko za hranicami mikroregiónu. V tejto obci sa nachádza ja Branno-športový areál, ktorý je plne využitý v letnej sezóne na tréningy a súťaže v streľbách. Zimné športové aktivity sú sústredené do obci Dačov Lom, kde sa nachádza lyžiarsky vleč TATAR POMA dlhý 500m.

Športoviská v mikroregióne

obec	Futbalové ihrisko	Tenisové kurty	telocvičňa	kizisko	Volejbalové ihrisko	Basketbalové ihrisko	Hádzanárske ihrisko	Vodná plocha	Nohejbalové ihrisko	kolkáreň	Všesportové ihrisko
Cerovo	1x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dačov Lom	1x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dolné Plachtince	1x	-	1x	1x	-	-	-	-	-	-	-
Horné Plachtince	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lackov	1x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Litava	1x	1x	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Príbelce	1x	-	-	-	2x	-	-	-	-	-	-
Senohrad	1x	-	1x	1x	-	-	-	-	-	-	-
Sucháň	1x	-	-	-	1x	1x	-	-	-	-	-
Stredné Plachtince	1x	-	-	1x	-	-	-	-	-	-	-
Celkom	9	1	2	3	3	1	-	-	-	-	-

Zdroj: obce mikroregiónu

V obci Dolné Plachtince sa nachádza okrem futbalového ihriska aj viacúčelové ihrisko, ktoré sa v lete využíva ako hokejbalové ihrisko a v zime na korčuľovanie. V Stredných Plachtinciach sa nachádza tiež plocha v zime využívaná na klzisko. Obec Príbelce tiež využila svoje druhé futbalové ihrisko, ktoré sa na futbalové zápasy nevyužíva, na rôzne podujatia a súťaže ako napr. hasičské preteky a pod.

Športové kluby v mikroregióne

Obec	Futbal			volejbal	tenis	Stolný tenis	celkom
	dospelí	dorast	žiaci				
Cerovo	-	-	-	-	-	-	-
Dačov Lom	1x	1x	-	-	-	-	2
Dolné Plachtince	-	-	-	-	-	-	-
Horné Plachtince	-	-	-	-	-	-	-
Lackov	-	-	-	-	-	-	-
Litava	1x	-	-	-	-	-	1
Príbelce	1x	-	1x	-	-	-	2
Senohrad	1x	-	-	-	-	-	1
Sucháň	1x	1x	-	-	-	-	2
Stredné Plachtince	1x	-	-	-	-	-	1
Celkom	6	2	1				9

Zdroj – obce mikroregiónu

Športové podujatia v mikroregióne sú takmer všetky sústredené do letných mesiacov a mesiaca december. Okrem športových klubov sa vyskytujú v obciach aj dobrovoľné hasičské zbory, ktorých členovia sú veľmi aktívni a taktiež organizujú rôzne športové podujatia.

Obec	Sportová aktivita	Mesiac konania
Cerovo	Futbalový turnaj	júl, august ,
	Stolnotenisový turnaj	január
Príbelce	Strelecký turnaj	september, október, november
	Futbalový turnaj	august
	Silvestrovská diabolka	december
	Strelecká súťaž o príbelský strapec hrozna (poľovnícka)	
	Hasičská súťaž o pohár starostu obce	
	Turnaj v plážovom volejbale – pieskovňa Príbelce	Júl, august
Litava, Lackov	Hasičský turnaj o pohár starostu	august
Lackov	Hasičská súťaž „O putovnú sochu sv. Floriána“	

Zdroj: obce mikroregiónu

1.14 Trh práce

Pracovné príležitosti – zamestnanosť

Cerovo	Rolnícke družstvo Cerovo Obecný úrad Zuzana Korčoková CITROP Cerovan – Obecný podnik služieb Ladislav Čierny GAS COOP Jednota Krupina, spotrebné družstvo Vladimír Babic – BSS Základná a materská škola Počet živnostníkov podľa Živnostenského registra: 9
Dačov Lom	COOP Jednota Modrý Kameň Ján Guľaš TECHNIK I. DRUŽSTEVNÁ, a.s. Obecný úrad Počet živnostníkov podľa Živnostenského registra: 12
Dolné Plachtince	COOP Jednota Modrý Kameň Janeta Výbošťoková – ZLATÝ LÚČ Mária Franíková BUFET Pohostinstvo u Deda Ivana Baráneková – Hostinec pri Moste Adrian Selský – DMS SLOVAKIA Jaroslav Jardek – INTERIER Pošta Obecný úrad Základná a materská škola TOLDY BROTHERS, s.r.o. Počet živnostníkov podľa Živnostenského registra: 17
Horné Plachtince	Obecný úrad Jana Dobrovodská, rozličný tovar Počet živnostníkov podľa Živnostenského registra: 10
Lackov	COOP Jednota Krupina, spotrebné družstvo Obecný úrad Andrej Baňas ABEX Počet živnostníkov podľa Živnostenského registra: 3
Litava	Ladislav Čierny GAS COOP Jednota Krupina, spotrebné družstvo Družstvo AGRA Litava Obecný úrad Pošta Základná škola Počet živnostníkov podľa Živnostenského registra: 9
Príbelce	Obecný úrad Základná škola Ing. Ivan Kvasnica FY KVASO COOP Jednota Modrý Kameň „OBCHOD POD LIPOU“ Mária Kovšová Monika Knošková PK-PNEU SRKO, v.o.s. BuKo – elsys, s.r.o. Pavel Celeng – STAVEP Jana Srníková SRKO MVDr.Pavel Bajo ALBA – RENO Počet živnostníkov podľa Živnostenského registra: 15

Senohrad	Stanislav Pántik PLAY-EX Obecný úrad Pošta Základná škola Ladislav Čierny GAS Milan Dolinský – LKW GP AGRO, s.r.o. ENESYS, s.r.o. COOP Jednota Krupina, spotrebné družstvo Vladimír Babic – BSS Obec Senohrad (uskutočňovanie stavieb) Jozef Franka FRANK-GAZ Počet živnostníkov podľa Živnostenského registra: 16
Sucháň	COOP Jednota Modrý Kameň Obecný úrad Anna Veľkovová HOSTINEC Mária Michaličková – POTRAVINY Počet živnostníkov podľa Živnostenského registra: 5
Stredné Plachtince	COOP Jednota Modrý Kameň Obecný úrad H r K o, a.s. Počet živnostníkov podľa Živnostenského registra: 11

Zdroj: Živnostenský register

Bývajúce obyvateľstvo ekonomicky aktívne, rozdelenie podľa odvetvia hospodárstva, rok 2011

Odvetvie hospodárstva	Cerovo	Dačov Lom	Dolné Plachtince	Horné Plachtince	Lackov	Litava	Príbelce	Senohrad	Sucháň	Stredné Plachtince	Spolu
Polnohospodárstvo, poľovníctvo a súv. služby	64	50	20	10	12	71	41	60	50	23	401
Lesníctvo, ťažba dreva a pridružené služby	5	2	7	-	-	10	2	6	1	3	36
Rybolov, chov rýb	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ťažba ner. surovín	1	2	5	-	-	1	2	2	3	2	18
Priemyselná výroba	7	5	53	21	5	41	24	41	11	14	222
Výroba a rozvod elektriny ,plynu a vody	-	1	1	2	1	-	-	4	-	-	9
Stavebníctvo	13	12	16	7	5	38	17	18	4	35	165
Veľkoobchod a maloob. opr. mot. voz. a spotrebného tovaru	24	19	32	10	5	35	27	35	3	44	234
Činnosť reštaurácií a pohostinstiev	9	6	6	1	-	8	5	2	2	8	47
Doprava, skladovanie a spoje	18	4	9	8	3	19	13	24	2	14	114
Peňažníctvo a poisťovníctvo	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nehnuteľnosti,	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1

prenajímanie a obchodné služby											
Verejná správa a obrana, povinné soc. zabezpečenie	21	21	22	11	6	19	37	47	8	27	219
Školstvo	21	6	12	1	3	17	15	27	3	12	117
Zdravotníctvo a soc. starostlivosť	1	9	13	1	-	7	10	37	3	17	98
Ostatné verejné, sociálne a osobné služby	1	-	1	-	1	1	1	1	-	1	7
Súkromné domácnosti s domácim personál.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ostatné osobné služby	-	-	1	-	-	1	1	1	-	-	4
EA bez udania odvetví	14	16	20	6	4	33	17	30	5	32	177
Spolu	160	153	218	78	45	301	212	335	95	232	1869

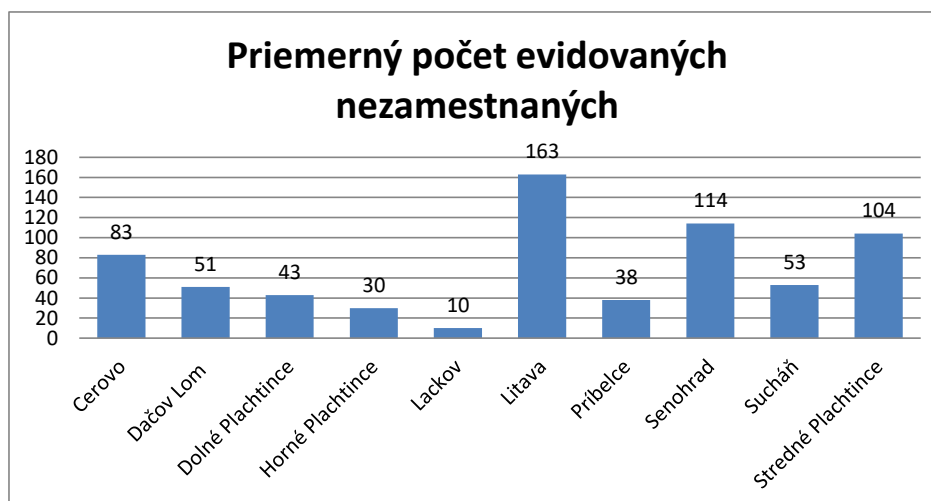
Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

Priemerný počet evidovaných nezamestnaných

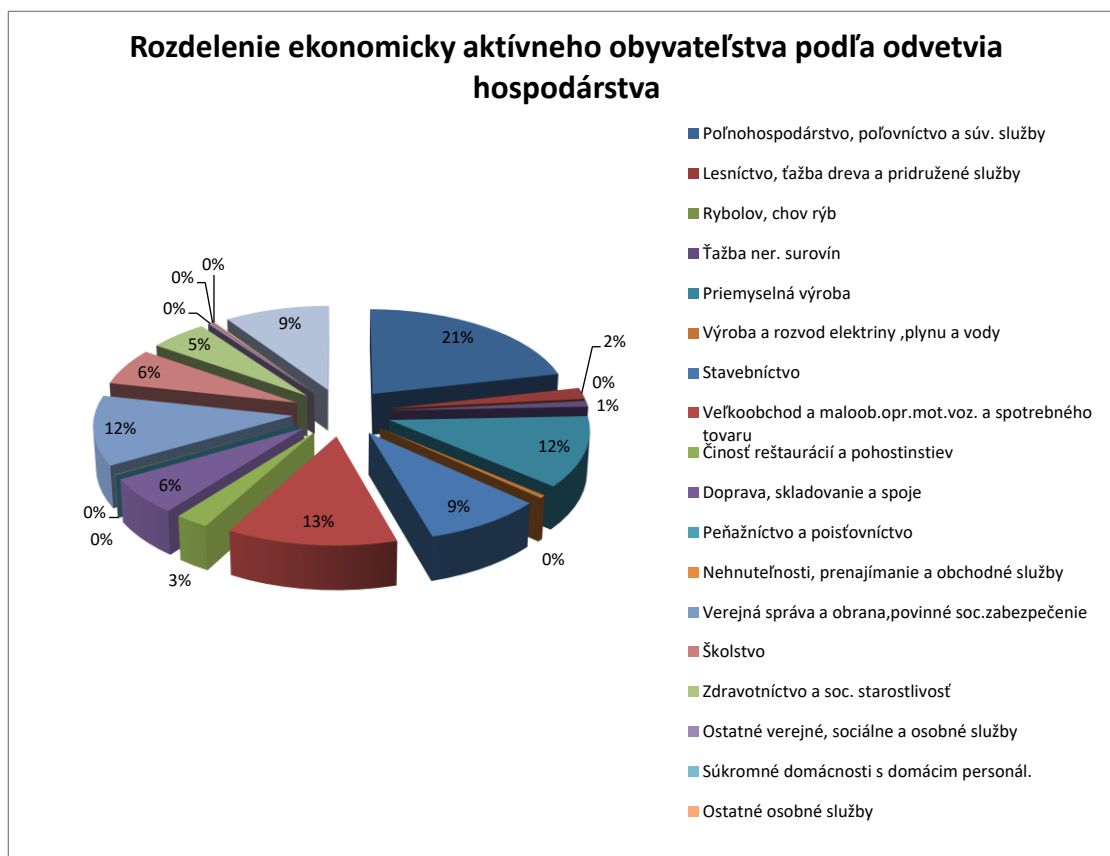
Názov obce	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2011
Cerovo	71	69	92	86	71	78	81	79	65	83
Dačov Lom	34	44	76	86	78	71	68	74	45	51
Dolné Plachtince	25	33	54	68	54	78	93	87	84	43
Horné Plachtince	7	8	19	24	21	19	29	26	31	30
Lackov	3	6	10	19	13	16	16	12	8	10
Litava	90	95	114	140	123	146	137	133	133	163
Príbelce	25	30	37	68	61	75	84	99	75	38
Senohrad	49	57	72	87	71	85	79	65	51	114
Sucháň	20	31	75	68	77	80	84	79	60	53
Stredné Plachtince	43	42	67	66	79	90	100	107	102	104
Spolu	367	415	616	712	648	738	771	761	654	689

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

Graf č. 6

Graf č.7

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

V roku 1996 bolo v mikroregióne 367 nezamestnaných. Zmena nastala v roku 1998 došlo k nárastu miery nezamestnanosti až o 50 %, čo predstavovalo 616 nezamestnaných a v roku 2002 bolo spolu 761 nezamestnaných. V súčasnosti klesá miery nezamestnanosti a v roku 2004 bolo spolu 654 nezamestnaných. V roku 2001 bolo z 2260 ekonomicky aktívnych obyvateľov 32% nezamestnaných. V roku 2011 bolo v obciach mikroregiónu 689 evidovaných nezamestnaných.

Percentuálna miera nezamestnanosti je najnižšia v obciach Senohrad, Lackov a Cerovo. Najvyššia miera nezamestnanosti je v obciach Sucháň, Horné a Stredné Plachtince, čo je spôsobené vysokým vekom občanov obce a vysokou nezamestnanosťou obyvateľov rómskej národnosti.

Bývajúce obyvateľstvo ekonomicky aktívne podľa spoločenskej skupiny rok 2011

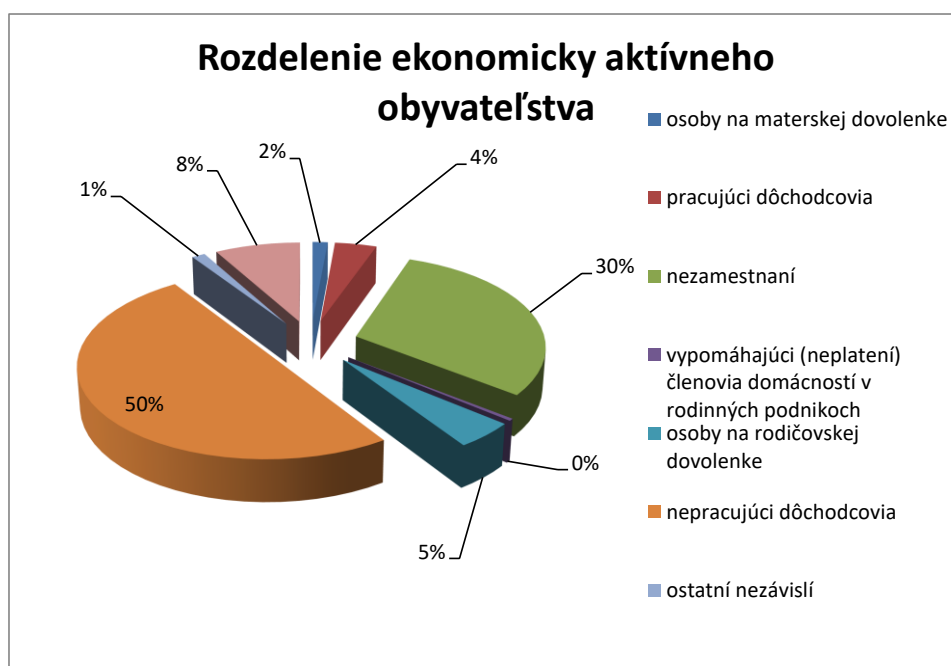
Obec	Osoby ekonomicky aktívne				Osoby na rodičovskej dovolenke	Nepracujúci dôchodcovia	Ostatní nezávislí	Ostatní závislí, nezistení
	osoby na materskej dovolenke	pracujúci dôchodcovia	nezamestnaní	vypomáhajúci (neplatení) členovia domácností v rodinných podnikoch				
Cerovo	4	8	83	2	13	123	4	27
Dačov	3	2	51	-	8	90	0	16
Lom								
Dolné	4	26	43	-	13	142	7	54

Plachtince								
Horné Plachtince	3	5	30	-	3	50	1	9
Lackov	0	3	10	-	0	35	0	2
Litava	12	4	163	-	15	155	3	16
Príbelce	0	11	38	1	12	158	5	20
Senohrad	3	13	114	0	21	149	3	13
Sucháň	1	2	53	6	6	70	3	8
Stredné Plachtince	3	17	104	-	15	170	3	21
MR spolu	33	91	689	9	106	1142	29	186

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

Najväčšiu skupinu EAO tvoria nezamestnaní, nasledujú pracujúci dôchodcovia, osoby na materskej dovolenke a vypomáhajúci (neplatení) členovia domácností v rodinných podnikoch.

Graf č. 8

Porovnanie ekonomickej aktivity obyvateľstva v roku 2011

Obec	Z obyvateľov v produktívnom veku počet aktívnych		
	muži	ženy	spolu
Cerovo	164	129	293
Dačov Lom	121	81	202
Dolné Plachtince	135	119	254
Horné Plachtince	39	38	77
Lackov	32	17	49
Litava	206	170	376
Príbelce	149	125	274
Senohrad	197	145	342
Sucháň	82	53	135
Stredné Plachtince	133	125	258
MR spolu	1 258	1 002	2 260

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

Pohlavie		Cerovo	Dačov Lom	Dolné Plachtince	Horné Plachtince	Lackov	Litava	Príbelce	Senohrad	Sucháň	Stredné Plachtince
muži	Predprod.	53	27	45	17	8	87	36	67	27	49
	Prod.	209	162	220	74	40	84	198	290	92	218
	Poprod.	22	21	27	10	7	31	33	40	13	37
ženy	Predprod.	59	35	45	13	4	84	39	65	22	48
	Prod.	196	135	213	72	23	255	201	243	83	224
	Poprod.	56	34	59	21	25	64	60	67	23	75
spolu	Predprod.	112	62	90	30	12	171	75	132	49	97
	Prod.	405	297	433	146	63	516	399	533	175	442
	Poprod.	78	55	86	31	32	95	93	107	36	112

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

1.15 Kultúrno-spoločenský život obcí mikroregiónu

1.15.1. Ľudový odev

Znakom ľudovej kultúry v minulosti bol tradičný ľudový odev – kroj. Na jeho vývoj v oblasti bývalej Hontianskej župy mali vplyv nielen zemepisné podmienky, ale aj blízkosť miest a mestečiek s baníckou, alebo remeselnou tradíciou ako Banská Štiavnica, Pukanec, Krupina, Šahy a Sebechleby. Nezanedbateľný bol vplyv okolitých oblastí Tekova, Podpoľania a Novohradu. Najvýraznejší vplyv však predstavovalo prevládajúce náboženstvo. Katolíci dlhšie udržiavali starie formy odevu a rozvíjali pestrú a bohatšiu výšivkovú výzdobu odevov, evanjelici skôr preberali mestské formy odevov a ich odev bol tmavší a menej zdobený. Z obcí MR Konkordia k evanjelickým dedinám v minulosti patrili Kráľovce-Krnišov, Ladzany a Devičie.

Pôvodný, archaický ľudový odev sa zhotovoval takmer celý z doma tkaných materiálov. s nástupom materiálov továrenskej výroby sa menil celkový vzhľad, farebnosť a „bohatosť“ kroja.

V každodennom odievaní ľudový odev pretrval do konca päťdesiatych rokov 20. storočia, muži prestali ľudový odev nosiť už v medzivojnovom období. Dnes sa ľudový odev používa len pri slávnostných príležitostiach, resp. v rámci vystúpení dedinských folklórnych a divadelných skupín a súborov. Najaktívnejšími v tomto smere sú v obciach Sebechleby a Hontianske Nemce. V obci Príbelce sa ľudový odev ešte objavuje aj v každodennom živote. Je to odev odlišný a ojedinelý v rámci Slovenska aj vo svete. Tento druh ľudového odevu sa objavuje len v obciach Príbelce, Stredné a Horné Plachtince.

Ženský odev

Ženský odev bol okrem pokrytia hlavy spoločný pre ženy i dospelé dievčatá. Obdobný odev však nosili aj mladšie dievčatá. Kroje sa delili na sviatočné a pracovné, ktoré mohli byť aj staršie sviatočné kroje. Základnú časť ženského kroja tvoril rubáč, tvorený stánkou a sukňou z bieleho plátna. Na rubáč sa obliekala aj farebne pretkávaná stánka, ktorá vyplňala priestor medzi pásom a opleckom. Na hornú časť tela sa obliekalo oplecko s krátkym predným i zadným dielom, okolo krku nariasené do golierika. Rukávce oplecka boli ukončené vyšivávaným volánom. Na naškrobené – „nakrochmelené“ rukávce sa obliekal živôtik – bruslačok z brokátu a pod hrdom previazaná čierna karaska. Na rubáč od pásu dole si dievčatá na sviatok odievali biele sukne – keceľe, geceľe na ktoré sa obliekala vrchná sukňa z kúpených materiálov a vyšivávaná zásterka – šata, z dvoch dielov spojených mriežkou z farebných nití. Niekedy sa zvykla ešte opásť tkaná rovná zásterka z vlny – vlnienka, fuťienka. Novším znakom kroja je nosenie bohato

vyšívanej zástery. V zime sa nosili kožušteký s rukávami i bez nich, bohatšie gazdiné mali aj hrubé zdobené kožuchy po pás. Chudobnejšie ženy nosili krátke čierne súkenné kabáty, alebo mentieky do pol stehien.

Ženský účes v minulosti tvorili dva vrkoče, u vydatých žien okrútené okolo hlavy. Nad čelom boli z vlasov urobené dva zuby – poličke, zaušnice, ľapúške, ktoré neskôr nahradil čierny lakovaný remenček. Po prvej svetovej vojne si vlasy začali česať na jeden vrkoč skrútený do uzla. Na vrchu sa nosil bohato zdobený čepiec, v niektorých obciach aj dva, pričom spodný bol menší a málo zdobený. Pod čepcom sa nosili „rohý“, aby čepiec pekne stál. Na čepiec sa hlavne v zime viazala šatka – ručník.

Mužský odev

Mužský odev bol pomerne jednoduchší ako ženský a nebol výrazne zdobený. Základnými časťami kroja boli košeľa s golierom, pracovná z domáceho zrebného - konopného plátna, alebo „pamoková“ na sviatok, na náprsenke a na manžetách rukávov vyšívaná. V lete sa na nohách nosili „gate – gatí“ podobné ako na Podpoľaní, v zime čierne súkenné nohavice. Nosili sa aj nohavice z domáceho plátna ušité mestským spôsobom. V medzivojnovom období sa začali nosiť tiež rajtky (priče, briče). Ku gatiám i k pláteným nohavičiam sa nosila zást'era – f'iertucha, fiertucka, biela alebo čierna. Na košeľu sa odieval čierny súkenný ľajblík „prusľak“. Podobne ako ženy aj muži nosili tiež krátky kožúšok bez rukávov, vatovaný súkenný kabát a bohatší aj kožuch alebo bielu súkennú širicu. Na hlave na nakrátko ostrihaných vlasoch sa nosil čierny klobúk „širáč“ a vyšším valcovitým okrúhlym dienkom a úzkou rovnou strechou, lemovaným čiernou stuhou. V zime chlapi nosili „baranice“.

V lete chodili obe pohlavia bosé, alebo v kožených sandálach, pantofliach, alebo krpcoch. V jesennom a zimnom období sa nosili pracovné čižmy z hovädzích koží, staršie ženy nosili súkennú obuv. Na sviatok sa nosili čižmy z jemnej teľacej kože. S nástupom priemyselnej výroby sa začali nosiť topánky mestského typu – bakanče, u žien poltopánky s remienkom vpredu, alebo vysoké šnurovacie topánky.

Kroje jednotlivých dedín, sa okrem základného rozdielu podľa vierovyznania, líšili v detailoch a podľa miestnych názvov jednotlivých odevných súčiastok. V súčasnosti je ľudový odev v obciach mikroregiónu ešte zachovaný, okrem Medovariec, kde počas evakuácie cez vojnu došlo k zničeniu majetku obyvateľov, okrem odevov, ktoré mali na sebe. V Sebechleboch a Hontianskych Nemciach sa kroj ešte pravidelne využíva, v ostatných obciach len výnimočne.

1.15.2 Ľudové remeslá

Rozvoj ľudovej remeselnej výroby v obciach mikroregiónu súvisel s každodenným životom a potrebami obyvateľov. Takmer v každom dvore si potrebné predmety a náradie, prevažne z dreva, zhotovovali sami, okrem určitých špecifických potrieb, napr. z kovu, výroby koží, keramiky a pod., ktoré vyrábali špecializovaní dedinskí remeselníci. Do každého výrobku však výrobca vložil kus vlastného „fortieľu“ a zmyslu pre krásu.

Drevo

Tradičným materiálom používaným pri stavbe domov, nábytku, až po kuchynský riad bolo drevo. Vyrábali sa z neho potreby pre hospodárstvo (vozy, sane, postroje pre ťažný dobytok, poriská, kosiská, hrable, ploty, ...), náradie na prácu vo vinohradoch a na výrobu vína (sudy, preše), kuchynské potreby (korytá, korýtká, misky, lyžice, varechy, naberačky, soľničky, dosky na cesto, lopatky, nádoby na mútenie masla, nádoby na vodu, ...), úle a príslušenstvo na výrobu a spracovanie medu, krosná aj s príslušenstvom, piesty na pranie, lampáše, hrebene a mnoho ďalších praktických alebo len ozdobných predmetov. Z dreva sa vyrábalo zariadenie domov (stoly, stoličky, posteľe, lavice, skrine, truhlice, kolisky a pod.). Z vrbového prútia, dubových „páraníc“ a lieskových lubov sa vyrábali rôzne druhy košíkov. Vyrábali sa aj iné drevené výrobky

súvisiace so spracovaním mlieka a syra (napr. cedidlá, gelety a pod.). Jednou z foriem spracovania dreva bolo v minulosti pálenie dreveného uhlia.

Tkaniny a koža

V mikroregióne sa v minulosti tradične pestovali ľan a konope, ktoré sa podomácky spracovávali na tkaniny – plátna rôznej kvality a teda aj využitia. K nim môžeme priradiť aj spracovanie ovčej vlny na súkno. Z týchto materiálov sa vyrábali odevné súčiastky, obuv, posteľná bielizeň, obrusy, vrecia, plachty a pod. Vyrobené kože spracovávali ďalej buď špecializovaní remeselníci – garbiari, alebo sa výrobky zhotovovali doma. Patrili k nim kožušky, kožuchy, remene, opasky, obuv, postroje, hudobné nástroje (gajdy) a pod. S výrobou súviselo aj zdobenie výrobkov, u tkanín tkaným ornamentom a výšivkou. Typickým príkladom domáckej výroby boli handrenné tkané pokrovce.

Kov

Ťažba a spracovanie kovov v mikroregióne nemala významné postavenie, v minulosti boli mlyny na rudu a pec v Devičí, ale boli zničené počas tureckých nájazdov. V obciach však v minulosti pracovali kováči, ktorí vyrábali rôzne poľnohospodárske náradie, sekery, nože, hrnce, podkovy, piecky, kotlíky, spojovacie materiály, okúvali kolesá, sane, nádoby na vodu, sudy, zvonce pre dobytok a ovce a pod. Domácky sa vyrábali mosadzné pracky a ozdoby.

V súčasnosti sú tradičné ľudové remeslá zachované pomerne málo a ich uchovávateľmi sú:

- Zuzana Matiašová - vyšívanie, Horné Plachtince
- Mária Mlynárová - šitie krojov, Horné Plachtince
- Mária Cesnaková - vyšívanie, štrikovanie pančúch (súčasť kroja) Horné Plachtince
- Margita Kiršnerová – paličková čipka, Lackov
- Oľga MOzoľová – tkanie na krosnách, Lackov
- Anna Matejkinová - pletenie čipiek, výšivky, Litava
- Zuzana Šútová – háčkovanie, Príbelce
- Štefánia Selská – textilné techniky, Príbelce
- Mária Mihálkinová - paličkovaná čipka, Sucháň
- Anna Triznová - paličkovaná čipka, Senohrad
- Mária Beracová, Anna Beracová, Mária Antolová, Anna Suchárová, JanaGondášová, Mária Slavková, Marcela Macková, Anna Martušová, Anna Ištvánová, Jana Bohovová – vyšívanie rôzne techniky, Sucháň
- Emília Chovanová, Anna Veľkovová, Anna Suchárová, Mária Bobišová – hačkovanie, Sucháň
- Mária Antolová – viazanie strapcov, Sucháň
- Ján Mihálkin – rezbárstvo, Sucháň
- Ján Madaj, Dušan Zuzin – zhotovovanie brezových metlí, Sucháň
- DušanZuzin – zhotovovanie drevených hrablí, Sucháň
- Ján Martuš – slamienkárstvo, Sucháň

1.15.3 Ľudové tradície a zvyky

Ľudové tradície a zvyky mali korene v dobe dávnominelej – pohanskej, avšak neskôr s príchodom kresťanstva niektoré zanikli a iné sa udomácnili. Ľudové zvyky, ktoré sa v obciach mikroregiónu udržiavali ešte v nedávnej minulosti, prípadne pretrvávajú dodnes môžeme rozdeliť do dvoch skupín:

- zvyky súvisiace s kalendárnym cyklom (Vianoce, Nový rok, Veľká noc, Turíce, na Jána a pod.),
- zvyky pri rodinných udalostiach (svadby, narodenie dieťaťa, pohreby, regrútska odobierka a pod.).

V jednotlivých obciach mali zvyky spoločné hlavné znaky, ale sa líšili v detailoch. Určité zvyky záviseli od vierovyznania obyvateľov.

Tradičnou ľudovou kultúrou sa v súčasnosti zaoberajú v Príbelciach, kde pracuje folklórna skupina Bažalička Plachtince-Príbelce a detská folklórna skupina Malá Bažalička Príbelce. Ľudové tradície zachované v kroji, zvykoch a nárečí ostávajú prítomné v každodennom živote obyvateľov Stredných Plachtiniec. V ostatných obciach sa folklór objavuje už len príležitostne napr. pri výročiach obcí, súťažiach, alebo pri rodinných udalostiach a pod. Aj v nedávnej minulosti ešte bežné stavanie a rúcanie májov sa dnes okrem najväčších obcí koná ojedinele.

Ľudová hudba

Najvýraznejším prejavom duchovnej kultúry mikroregiónu v súčasnosti je ľudová pieseň. Vyskytujú sa tu všetky typy piesní od uspávaniek, pracovných piesní, obradových, regrútskych, piesní pri narodení dieťaťa a pod.

Lackovania spievali pri každej príležitosti a v každom čase a to piesne náboženské i tzv. „pochabie“, čiže svetské. Spievali nielen piesne naučené z okolia, ale si aj sami piesne koncipovali a dali im aj patričnú melódiu. Vedeli ospievať dobré i smutné zážitky. Tomuto nasvedčuje aj asi stopäťdesiatročná zbierka piesní, ktorá sa uchovávala v domácnosti Jána Trnku. Veľmi zaujímavé je nielen to, že ku spevu nepotrebovali napísaný text ani noty, na oboje im stačila pamäť, ale zvlášť to, že prakticky v každej rodine bol nejaký muzikant.

Najvýraznejší podiel čo do počtu majú piesne tanečné. Ľudový tanec na Honte sa zaraďuje medzi párové tance, do skupiny krútvých tancov. Rytmicky ide o piesne a tance v dvojštvrtovom takte, výrazne ovplyvnené novouhorským čardášovým „bodkovaným“ rytmom. Typickými tancami boli „Šablí, Kozipolka – Trcipolka, Na dva kroky – Trasení čardáš, Góla“.

Tanečná ľudová hudba bola v minulosti interpretovaná prevažne na gajdách, neskôr boli tieto vytlačené sláčikovou ľudovou hudbou (husle, kontra, basa). Tieto ľudové hudby však ako v minulosti tak aj v súčasnosti nemajú trvalé zloženie a schádzajú sa príležitostne. Pomerne častým nástrojom nahradzujúcim muziku bola a je aj heligónka, prípadne akordeón.

Ochotnícke divadlo

V minulosti k nositeľom kultúry v každej obci patrili ochotnícke divadlá, ktoré však v súčasnosti pôsobia už len v Lackove a v Príbelciach.

Tradičné jedlá a nápoje

Strava v regióne Hontu v minulosti pozostávala z chleba, strukovín, rôznych druhov kaše, kapusty, repy a cibule. Z mäsa sa konzumovala domáca hydina (sliepky, kačice, husi), zajace, baranina a hovädzina a nápojom bolo hlavne víno, ale vzhľadom na rozšírené včelárstvo aj medovina. Vďaka dobrým podmienkam pre ovocinárstvo sa pálila ovocná pálenka. Neskôr do jedálničky pribudli zemiaky a nakoniec ryža. Vďaka tomu k tradičným pochúťkam obyvateľov v mikroregióne patrí husacina s lokšami, zabíjačkové špeciality a pod. Spomedzi múčnych jedál sa tradične varievali halušky, lokše, robila štrúďľa, záviný a pagáče. Okrem toho mala každá obec svoje špeciality, alebo obľúbené jedlá.

Obec	Tradičné jedlá
Cerovo	halušky, pečené kačky
Dačov Lom	tenkeľová kaša, koláče, pampúšiky, halušky, opekance,
Dolné Plachtince	halušky, záviný, perkelt, baraní loj
Horné Plachtince	halušky, hydina, baraní loj
Lackov	lokše, halušky, opekance, záviný, plžiky, párance
Litava	halušky, záviný, hydina, baraní loj
Príbelce	Halušky, dedele-ľaluške, barácka kaša – žobrácka, lokše, tvarožník, lekvárnik, ťahanie štrúle
Senohrad	halušky, perkelt, hydina
Sucháň	halušky, záviný, baraní loj, opekance s makom, kyslá kapustová polievka, pražená kapusta, fučke, masevná múka, praženia, štrúdle
Stredné Plachtince	tenkeľová kaša, koláče, opekance, záviný

Festival Čipka v Honte sa stal novodobou tradíciou

Hontianska paličkovaná čipka - jedinečná na Slovensku

Ľudový kroj sa v obciach uchováva dodnes

Amfiteáter v Sucháni je miestom prezentácie folklórnych súborov

